

Omheining

Contactblad van de Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

VOORWOORD

Maart 1981

Zie hier het eerste nummer van het tijdschrift van de "Vereniging voor Heemkunde Heino".

Dit eerste nummer verschijnt ter gelegenheid van de oprichting van de vereniging op 25 maart 1981. Naast de vele reeds bestaande verenigingen, dan nu ook de vereniging, welke zich met de historie van Heino gaat bezighouden.

Het kon ook eigenlijk niet meer uitblijven. Slechts enige jaren geleden verscheen het boek over de geschiedenis van Lierderholthuis: "Het dorp aan de Oude Wetering".

Vorig jaar verscheen het boek over de geschiedenis van Heino: "Een geschiedenis van mens en plaats". De tentoonstelling, welke werd gehouden rond de overhandiging van dit boek, was bijzonder fraai en trok dan ook veel bezoekers.

Het bezig zijn met de geschiedenis is een bijzonder fascinerende bezigheid en zal alle leden van uw vereniging dan ook veel voldoening schenken.

Ik juich uw initiatief van harte toe.

Velen zullen van uw werk de vruchten kunnen plukken.

Ik wens u alle succes toe.

De burgemeester van Heino.

VAN DE REDACTIE

Velen vragen zich af, waarom juist nu een vereniging voor Heemkunde is ontstaan. Deze oprichting is eigenlijk het gevolg van de uitgave van twee boeken. Allereerst is daar het boek "Het dorp aan de Oude Wetering", geschreven door onze plaatsgenoten L. Ogink en T. Groot-Beumer, over de geschiedenis van Lierderholthuis.

Enige tijd later komt onze plaatsgenoot J. Bieleman met zijn boek "Heino, een geschiedenis van mens en plaats".

Spontaan ontstaat er na de uitgave van dit laatste boek een commissie van enthousiaste mensen, die de mogelijkheid van een vereniging voor Heemkunde in Heino gaan bekijken. De reactie van de inwoners van Heino op dit initiatief is dermate, dat thans zes maanden later de oprichting een feit is.

Hoe zijn we aan de naam voor onze vereniging gekomen?

Nadat hiervoor een aantal suggesties waren binnengekomen, heeft het voorlopige bestuur gemeend, dat de naam, die de heer T. de Vries uit Urk ons toestuurde het meest de inhoud van de doelstelling van de vereniging benadrukt. De heer de Vries, die al eens een lezing voor onze vereniging verzorgde, schreef ons o.a. het volgende: "In verband met de naam Heino, denk ik aan "Omheining". Heino is er etymologisch en "letterlijk" in terug te vinden. Het woord doet ook denken aan heemschut, de vereniging die landschaps- en dorpschoon wil beschutten enz. en heeft iets vertrouwds, intiems, iets van bewaren en beschermen van het eigene".

Dank zij de welwillende medewerking van goede gevers, wier namen u overigens achter in dit blad kunt vinden, is deze eerste uitgave tot stand gekomen. Het voorlopig bestuur heeft na wikken en wegen besloten zowel het lidmaatschap, als het donateurschap te stellen op f 20,-- per jaar. (jeugdleden f 12,50). In dit bedrag is inbegrepen een abonnement op ons contactblad. Wilt u zich alleen abonneren op dit contactblad dan rekenen wij f 15,-- voor inwoners van Heino.

Het ligt in de bedoeling het blad 3 á 4 maal per jaar te laten verschijnen.

Redactie adres: M. van Eijk,
Grote Beukelaer 17,
8141 BM HEINO
tel. 2208

WORDEN EN WENSEN TE WORDEN

Ik kijk naar zijn mond en luister naar zijn stem. Die stem klinkt even nasaal en lui als gewoonlijk. Maar gerekend naar wat hij me vertelt, geven de neusklanken en de trage uitspraak eerder iets plechtigs aan zijn woorden. Nadat hij is uitgesproken volgt er een stilte. Is het mijn beurt om te vertellen wat ik worden wil? Of moet ik zijn woorden beamen, woorden die iets weg hebben van een bekentenis waarin schuld alleen het onvermijdelijke kan betekenen.

Zaterdagochtend. Stapelwolken drijven als enorme bruidstaarten met onbestemde spoed onder een blauwe hemel. Tussen de dijken is er luwte. Het water in de brede wetering plooit zich onhoorbaar. Het vissen op paling heeft niets opgeleverd. De hengels hangen weer aan de stangen van onze fietsen. De overgebleven wormen hebben we in het water geworpen en zullen wellicht alsnog ten prooi vallen aan de palingen zonder dat die het met de dood moeten bekopen. Terwijl Dirk langs de wal loopt en af en toe een steen opraapt, blijf ik voor het water staan in de ijdele hoop door het water te kunnen kijken en zo de oorzaak van de mislukte visochtend te achterhalen. Heeft de zon het verkeerde licht gegeven? Hebben we te ondiep gevestigd? Hebben we de dobber te laag afgesteld zodat de wormen boven het territorium van de paling zijn blijven hangen? Of hebben de wormen de verkeerde kleur gehad? Ik weet het niet. En ik hoef het ook niet te weten. Ik ben geen visser. Dirk wel. Een verwoed hengelaar en hij vraagt mij dikwijls om mee te gaan. Vrienden heeft hij niet. Maar dat past bij zijn aard. Een in zichzelf gekeerde jongen, die de natuur boven de mensen stelt, al was het alleen maar om onnodige tegenspraak te vermijden. En ik ben zijn metgezel. Niet om mee te praten. Ik moet er zijn, als getuige van zijn innige vriendschap met een wereld die zich slechts laat liefhebben. Mijn enige verpozing bestaat uit het gadeslaan van zijn handelingen, zijn blik op het water en het aanhoren van zijn spaarzame verhalen over grote vangsten van snoek en baars, over de grote geheimen onder de waterspiegel, een spiegel waarin ik slechts mezelf zie.

Ik voel het aan mijn knieën, zegt Dirk terwijl hij me peinzend voor het water ziet staan.

Het weer verandert. De natuur is onrustig, zij is in beweging en laat zich niet vangen. Hij loopt vervolgens in zijn laarzen tot aan de enkels in het water en uit zijn linkerhand haalt hij platte stenen en laat ze met grote snelheid over het water stuiteren. Als de zon in zichtbare bundels langs de wolken schiet en op het water schijnt, bewegen de platte stenen zich als schichtige wezens over het door de zon verzilverde water, in een poging voor het einde der tijden als dronken godszonen over het water te lopen om het eindoordeel te ontlopen. Maar ze komen niet halverwege het brede water en hebben niet de kans zich vast te klampen aan het riet aan de overkant en zinken als menselijke wezens.

Het zou mooi zijn als je over het water kunt lopen, roept Dirk half lachend alsof ik mijn gedachten heb uitgesproken.

Ik zou er direct een circusnummer van maken. En misschien kom ik dan wel op de televisie en word ik beroemd. Even over het water lopen en bovendien: kassa.

Niks kassa, zeg ik en ik schrik ervan zijn enthousiasme te moeten temperen. Niemand zal je geloven. Ze zullen je zien als een goochelaar en denken dat het allemaal nep is.

Misschien heb je daar gelijk in, zegt Dirk bedachtzaam en teleurgesteld. Ach, het was maar een gedachte. Ik zou veel liever visser worden. Niet op een schip, want ik heb gehoord dat je op zo'n schip erg hard moet werken, wel zestien uur per dag en je bent weken van huis. Nee, wel visser, maar liever langs de waterkant met een hengel en een paar fuiken. Maar je kunt er de kost niet mee verdienen. Je zult maar steeds dit weer hebben. Maar het allerliefst zou ik..... Ik hoor hem ademen. Hij stapt uit het water, laat de stenen uit zijn hand vallen en gaat op de wal zitten. Een klein, stammig gestalte zet zich neer in het harde gras. Hij is niet echt dik, alleen voor zijn lengte. Dik Trom noemden we hem op de lagere school en hij was er trots op. 'Ik kom tenminste in een boek voor', was zijn antwoord op vele plagerijen in die richting en vaak liet hij daarna een wind, die blijkbaar alleen beroemdheden zich kunnen veroorloven.

Het allerliefst zou ik archeoloog willen worden. Zijn ogen verstarren en in langgerekte monotone woorden vertelt hij me dan over zijn vondsten bij het delven van oude Duitse loopgraven en op het geruimde kerkhof in het Schedelbos. In een adem vertelt hij over de opgravingen in Pompeii en het ontsluiten van de piramide in Sakkara. Zijn gezicht vertrekt niet als hij is uitgesproken. Het water begint hoorbaar te kabbelen, de wolken rijgen aan-een. Ik zin op antwoord.

Maar ik maak me geen illusies. Ik zit op de U.L.O. en het zal toch wel uitdraaien op boekhouder of kantoorbediende. Wroeten is er dan niet bij, het betekent slechts je opdrachten uitvoeren. Hij wendt zijn gezicht naar mij toe en kijkt me vragend aan. Ik sluit mijn ogen en haal zijn verhaal nogmaals voor de geest. Heeft hij dan nu al de moed opgegeven? Is zijn eierzucht omgeslagen in berusting?

En wat wil jij worden, geleerde bol?, vraagt Dirk plotseling half lachend. Ernst en plecht is uit zijn stem verdwenen.

Ik word doodgraver in een heel klein dorp, valt uit mijn mond.

Weinig doden en veel lezen, zegt Dirk terwijl een lach op zijn gezicht blijft staan.

Het enige waar ik me dan in de toekomst druk voor zal maken is het beschilderen van een klein wit bordje in prachtige, zwarte, gotische letters met als opschrift: Dierbare stervenden, wacht u met het overlijden, want ik heb mijn boek nog niet uit.

Dit heb je ook niet ter plekke bedacht, merkt Dirk meesmuilend op. Hij knijpt zijn ogen toe en op zijn mond ligt een milde glimlach. De lucht is drijgend zwart geworden. We gaan naar onze fietsen. Het zal spoedig gaan regenen.

Leo Ogink.

HENRICK RAMMELMAN

Schout te Heino (1499)

Wanneer men al lezende in het boek, dat Jan Bieleman over Heino geschreven heeft, op bladzijde 29 komt, dan staan daar een rijtje jaargetallen en de namen van Heinose schulten vermeld. De namen zeggen je in eerste instantie weinig. Het enige, dat je er in zult herkennen zijn de namen welke aan straten in Heino zijn gegeven.

Anders is het als je 481 jaar later met een charter (= een brief op perkament geschreven) in je handen staat, die door één dezer mensen is geschreven.

In dit charter staat onder meer het volgende:

"Ic Henrick Rammelman in der tijt Richter ter Heyn" en vervolgens beschrijft hij dan, dat voor hem en de gherichtsluden Berent Ruse en Wichman Egbertss zijn verschenen Coep Jacopssen en Grete sijn echte wijff, die bekenden schuldig te wezen aan de priesten en de clercken des clerckhuses binnen Zwolle een Davidsgulden (= een goudgulden van David van Bourgondië, bisschop van Utrecht), hetwelk ze elk jaar op Sint Maarten in de winter dienden te betalen als jaarlijkse rente voor het gehele huis en hof en de were (= erf, land waarop de hoeve met bijgebouwen staat) in de kerspel van der Heyne, in de veltslach en de meenten gelegen.

Aan deze brief hangt Henrick Rammelman zijn zegel en dat vindt plaats in het jaar ons heren dusent vierhondert neghen en de negentich op Sante Lucasdach des hillige evangelistes of wel op 18 Oktober 1499.

Het zegel van Henrick Rammelman is van groene was en men beschrijft het als volgt:

Een vroeg gotisch schild; drie schuinbalken. Gevat in een driehoekvormige sierlijst met de punt naar beneden, waarvan de drie hoeken bestaan uit gotische bogen waarin een zespuntige ster en waarvan de drie zijden puntvormig zijn onderbroken.

Het randschrift:

/S HENRI:/CI:RAM/ELMAN/

De bedoeling van het aanbrengen van een zegel is de echtheid te waarborgen van de desbetreffende akte. Het was derhalve een autorisatiemiddel zoals tegenwoordig de handtekening.

Daarom werd het gebruik van het zegelstempel met veel waarborgen omgeven en het zegelstempel na het overlijden van de zegelaar of hervinden na verlies vernietigd.

Bron: charter 1812, bewaarplaats Gemeente Archief Zwolle.

J.K. Pruim - Reinders.

DE OUDE TWENTSEWEG

Iedere Heinoër kent de Twentseweg, de weg die aan de noordrand van de gemeente de grens vormt met de gemeente Dalfsen. De boerderijen aan de zuidkant van de weg staan in Heino, die aan de noordkant staan in Dalfsen. De Twentseweg is niet altijd verbonden geweest met Heino. De weg loopt door de oude marke Lenthe, die ten noorden van de marke Heino lag en daarvan gescheiden werd door de Zandsteeg (tegenwoordig Zuthemerweg, gedeelte Zwolseweg, Van der Capellenweg en Lemelerveldseweg). Bij de vaststelling van de gemeentegrens in 1815 werd het zuidelijke deel van de marke Lenthe, het gebied tussen Zandsteeg en Twentseweg, bij Heino gevoegd. J. Bieleman vertelt hierover in zijn bekende boek over Heino. Hij laat duidelijk zien, dat zowel de Zandsteeg als de Twentseweg op hogergelegen zandruggen liggen.¹⁾ Het is ook wel te begrijpen dat de oudste wegen zoveel mogelijk de lagere en meer drassige gronden vermeden.

De Twentseweg is een deel van een eeuwenoude verbindingsweg tussen Zwolle en Twente, die doorliep tot in Duitsland en die bekend stond als de Oude Twentse weg. Er waren vroeger meer wegen die van Zwolle uit in oostelijke richting liepen. Zo was er nog een andere Twentse weg die noordelijker liep dan de Oude Twentse weg, waarover straks meer.

Ten noorden van de Vecht liep bovendien de Hessenweg van Zwolle naar Coevorden. Deze laatste weg was breder dan de andere wegen en daardoor beter geschikt voor de hessenwagens met hun grotere spoorbreedte.²⁾

De Oude Twentse weg is lange tijd een zandweg gebleven. Nog op de topografische kaart van 1953 staat hij grotendeels als "niet verharde weg" aangegeven. Het is een belangrijke verbindingsweg geweest die pas in onbruik raakte door de aanleg van de straatweg over Heino en Raalte. Hoewel de Oude Twentse weg is uiteengevallen in een groot aantal plaatselijke wegen en weggetjes en op sommige punten geheel is verdwenen, is het toch nog mogelijk de oude route te volgen van Zwolle tot Almelo. In Zwolle vinden we nog een gedeelte straat dat Oude Almelseweg heet en vandaar liep de oude weg langs Boswijk naar Wijthmen. In de bocht van de rijksweg onder Wijthmen vinden we nog steeds een smal zijpad aangeduid als Oude Twentseweg. Op de gemeentegrens van Dalfsen gaat deze weg over in de Molenhoekweg. Bij de Hagenweg bereiken we daarna de grens van de gemeente Heino en het laatste gedeelte van de Hagenweg zelf (tot aan de Kanaaldijk) moet een onderdeel zijn geweest van de Oude Twentseweg. Op dit punt kruiste de weg de Steenwetering (thans het Overijssels Kanaal) door middel van een voorde of doorwaadbare plaats. Via de Kanaaldijk komen we bij de Bolderbrug, vroeger een ophaalbrug, thans een vaste brug.

Vanaf het kanaal vormt de Twentseweg over een afstand van ongeveer negen kilometer de grens tussen de gemeenten Heino en Dalfsen. In de buurt van de Twentseweg staan nog enkele oude boerderijen, waarvan de namen zijn gebruikt als straatnamen in de nieuwbouwwijk van de Kampen, zoals Davenschot, Kruzebrink en Knobben.

De Twentseweg is in onderhoud bij de gemeente Dalfsen vanaf de Bolderbrug tot aan het punt waar de Veldhoekerweg op de oude weg aansluit. Vanaf de Veldhoekerweg tot de gemeentegrens van Raalte is de weg eigendom van Heino en wordt hij ook door deze gemeente onderhouden. Het onderhoud van de Oude Twentse weg is vroeger soms een twistpunt geweest. Vanouds was het een internationale route, die buiten alle dorpen liep en die alleen voor Zwolle van belang was. De weg was dan ook altijd onderhouden voor rekening van de stad Zwolle. Zo blijkt uit de verslagen van de besprekingen die vanaf 1770 werden gevoerd tussen het stadsbestuur van Zwolle en de markebesturen van Lenthe, Raalterwoold en Luttenberg over de verdeling van de onderhoudskosten.³⁾ Men kon het niet ééns worden en het conflict heeft geduurd totdat in het begin van de 19e eeuw de marken werden opgeheven. De Oude Twentse weg zou voortaan onderhouden worden door de gemeenten waar de weg doorheen liep.

Aan het einde van de Veldhoek snijdt de Twentseweg de Lemelerveldseweg en gaat daarna als zandweg verder. We maken vervolgens een scherpe bocht naar rechts en steken even verder de Strenkhaarsweg over. Na het smalle stroompje de Vloedgraven te zijn gepasseerd komen we op het grondgebied van de gemeente Raalte. De weg doorkruist het noordelijke deel van deze gemeente, loopt vervolgens midden door de bossen langs de Eelerberg in de gemeente Hellendoorn en komt dan uit bij de schilderachtig gelegen hoeve Schuilenburg, een restant van het oude kasteel van die naam. Hier passeert de Oude Twentse weg de Regge en loopt dan in zuid-oostelijke richting verder, bij de gemeentegrens van Wierden overgaand in de Piksenweg, om tenslotte als Oude Zwolseweg bij Wierden uit te komen. Daar sluit hij nu aan op de weg naar Almelo, maar vóór de bouw van de brug over de Almelse Aa tussen Wierden en Almelo schijnt de weg hier naar het zuiden afgebogen te zijn om, via een voorde in de Aa, Almelo vanuit het zuiden te bereiken. Vanaf Almelo liep de weg naar Ootmarsum en verder op Duits grondgebied tot aan Osnabrück.

Keren we nu terug naar de Bolderbrug bij Heino, die vroeger een knooppunt van wegen vormde. In een artikel getiteld "De Diezerstraat in de gemeente Dalfsen"⁴⁾ wijst A.H. Lutje Schipholt op het bestaan van een andere oude verbindingsweg Zwolle-Twente, die de Regge overstak bij Nieuwebrug ten zuiden van Ommen. Vandaar liep deze weg in oostelijke richting naar Almelo en in westelijke richting naar Zwolle. Dit laatste gedeelte stond bekend als de Zwolse weg en de Diezerstraat onder Dalfsen vormde hiervan een onderdeel.

De naam Diezerstraat kan verwarring wekken. De Zwolse Diezerstraat is zo genoemd naar de buurtschap Dieze, maar de Diezerstraat bij Dalfsen (in feite een zandweg) zou zijn naam ontleend kunnen hebben aan een daar gelegen havezathe, die Deese heette. Over een korte afstand vallen de Oude Twentse weg en de Diezerstraat samen, en wel vanaf de Bolderbrug tot de afslag Molenhoekweg. Daarna gaat de Diezerstraat als Hagenweg verder in westelijke richting, passeert vervolgens de rijksweg bij de Ganzepan en loopt dan verder naar Laag-Zuthem.

Volgens Lutje Schipholt verbond de Diezerstraat het erve de Ierte, gelegen ten noorden van de Hagenweg, met een andere oude erve te Archen (gem. Ommen). De Ierte was in de Karolingische tijd een hof en wel de "Hof te Herte" (of Irthe), die reeds in 947 wordt vermeld. De Ierte behoorde met de hof te Archen en die van Olst tot de bezittingen van het klooster te Essen in Duitsland, maar oorspronkelijk waren deze hoven koninklijk bezit. De koninklijke goederen waren verbonden door Karolingische wegen of Koningsstraten en dan zou de Diezerstraat een oude koningsstraat zijn geweest.

We zouden ons kunnen afvragen, hoe oud de Oude Twentse weg nu precies is. Lutje Schipholt zegt, dat de meer noordelijke verbinding van Zwolle met Twente mogelijkwerwijs in de 14e eeuw een tijdlang minder werd gebruikt vanwege de opstandige edelen in de kastelen van Voorst,

De Twentseweg, op de achtergrond "de kleine kappe" (boerderij G. Katerstede, Twentseweg 7, Heino), omstreeks 1950

Rechteren en Eerde, die de hele omgeving onveilig maakten en ook de gebruikers van de weg lastig vielen. Men zou toen een veiliger route hebben gezocht, o.a. in de Oude Twentse weg. Toen moet deze weg er dus al gelegen hebben, maar voor het overige gaat de oorsprong van de Oude Twentse weg verloren in de mist van het verleden.

In de Twentseweg bezit Heino een stukje van een historische route, die nadere kennismaking zeker waard is.

- 1) J. Bieleman, Heino een geschiedenis van mens en plaats (Zwolle 1980), blz. 10, 11, 31.
- 2) S.J. Fockema Andreae, Mededelingen der Kon. Ned. Akademie v. Wetenschappen, afd. Letterkunde, Nieuwe Reeks, dl. 20, nr. 11 (Amsterdam 1957).
- 3) J.J. Reinking, De marke Luttenberg (Raalte 1975), blz. 30-37.
- 4) Verslagen en Mededelingen van de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis, LXVI (1951), blz. 183-195.

H. van Bommel.

WERKGROEP DIALECT

Onze dialectgroep, welke onder auspiciën van de IJssel Academie te Kampen al enkele jaren behulpzaam was met het inventariseren van de verschillende dialecten, die in het werkgebied van de IJ.A. voorkomen, is bij de oprichting van de Vereniging voor Heemkunde, daarin ondergebracht.

De doelstelling van onze groep is: het dialect, zoals dat in Heino gesproken werd- en nog wordt- op schrift of op geluidsbanden vast te leggen en zo te bewaren als een stukje plaatselijke cultuur. Oude woorden, namen van gereedschappen, gebruiksvoorwerpen enz., maar ook gezegden en uitdrukkingen proberen we op te sporen en vast te leggen. Daar de IJ.A. zich de komende jaren wat meer gaat concentreren op de streek ten noorden van het Zwarte Water, zullen wij van die kant de eerste tijd wat minder opdrachten kunnen verwachten. Enerzijds vinden wij dit wel jammer, anderzijds geeft 't ons de gelegenheid eens wat meer aandacht te besteden aan het op schrift stellen van oude dorps- (of streek) verhalen.

Een opdracht die wij ons zelf binnen dit kader al gesteld hebben, is het leven van een vroeger in deze streek veel rondzwervende landloper met de bijnaam "Jan met de zòòln" eens te onderzoeken en er dan -natuurlijk in ons dialect- een verhaaltje over te publiceren. Deze en andere publicaties zult U dan kunnen vinden in "Omheining" het contactblad van de Vereniging voor Heemkunde te Heino, waarvan dit de eerste uitgave is. Voordat het echter zover is, zullen we uiteraard eerst nog veel gegevens over hem moeten verzamelen. We denken dit te doen, door oudere Heinoërs die hem gekend en meegemaakt hebben te bezoeken en hen hun verhaaltje te laten doen. Voor het verzamelen van namen van vroeger gebruikte gereedschappen zullen we graag een beroep doen op oudere boeren en ambachtslieden, maar ook op imkers, slepers of (vee)handelaren. Mocht U er iets voor voelen ons met dit werk te helpen, dan bent U van harte welkom en kunt U contact opnemen met het secretariaat van onze vereniging of met

Jan met de zòòln

de contactpersoon van de dialectgroep
Henk Hoppen,
Marktstraat 14,
Heino,
Tel. 05729-1563.

WERKGROEP BOERDERIJ EN VELDNAMEN

Elke plek in de wereld der mensen heeft een naam, zodat de mens in gesprekken met anderen weet waar hij het over heeft.

Onze werkgroep verzamelt alle nog bestaande/gebruikte namen van boerderijen, landerijen, velden, wegen en watergangen. Voorts proberen wij namen, die in oude akten/contracten voorkomen te lokaliseren. Door dit alles te verzamelen en te bestuderen kan men veel over de plaatselijke geschiedenis achterhalen.

De namen kunnen ons iets vertellen over de vruchtbaarheid, bodemgesteldheid, ligging (hoog/laag), begroeiing, dieren die er huisden of die men er liet grazen. Soms ook vertellen ze ons iets over de grootte of vorm van het perceel. En wat zeer belangrijk is, vele veldnamen verwijzen naar de vroegere eigenaar of gebruiker.

Voor de wetenschap is het erg belangrijk, dat al deze namen worden verzameld, voordat ze voorgoed verdwenen zijn. Dorpsuitbreiding, waterbeheersing, ruilverkavelingen, wijzigingen en schaalvergrotingen enz. veranderen niet alleen het aanzien van ons platteland, maar samenhangend daarmee verdwijnen ook veel oude namen.

Een katerstede

Onze werkgroep vraagt uw medewerking.

Wanneer U op de hoogte bent van niet of bijna niet meer bekende veldnamen, wilt U deze dan voor ons opschrijven. Veldnamen zijn allereerst te vinden in het buitengebied. Een aantal (oudere) Heinoërs zijn al bezocht. Velen zullen de komende maanden bezocht worden door een lid van de werk-

Akte van Geboorte

Op heden den vijf en twintigsten der maand Maert des jaars één duizend negenhonderd één en tagtig, des avonds om negen uren compareerden voor ons Johan Lodewijk Herman Maria Berger, Schout, waarnemende de functiën van Officier van den Burgerlijken Stand van het Schoutambt Ter Heyne, Canton Raalte, in het Drostambt Halland, Departement der monden van den IJssel:

Het Bestuur van de Vereniging voor Aeenkonde domicilie hebbende te Heino, samen oud ontrent driehonderd en twintig jaren; dewelke ons een kind van het Heino'sche geslacht hebben voorgesteld, op heedenavond tusssen agt en negen uren uit hun Comparanten en een groot aantal ingesetenen van dit Schoutambt geboren. En aan het welk zij hebben verklaard de voornaam van

De gemelde verklaring en voorstelling is geschied in tegenwoordigheid van de Stichting Hogelakademie, gerechtigd te Kampen en de Historische Vereniging uit Wijk, de Heemkring De Botermolten te Heerbergen, uit het Vlaemsche en Andreas Maria Brümmer's, ingezetene van dit Schoutambt. En hebben comparanten en de drie eerstgenomde getuigen deze akte van geboorte, nadat hun dezelfde was voorgeleren, nevens ons ondertekend. En heeft de laatste getuige, daartoe verzocht zijnde, verklaart niet te kunnen schrijven, noch zijne naam te teekenen.

J. L. H. M. Berger, Schout

D. J. Inel, Verwalter

H. J. Meijer, Verwalter

groep. Waar wij al op bezoek zijn geweest, werden we zonder uitzondering zeer gastvrij ontvangen. Wij hopen dat dit ook bij de komende bezoeken het geval mag zijn. Wij realiseren ons, dat een bezoek niet altijd gelegen komt, zegt dit dan gerust. Een te kort en onvolledig gesprek is zowel voor U als voor ons niet prettig. Vraag eventueel om een telefonische afspraak vooraf. In die tussentijd vragen wij U: "Noteer alvast namen en bijzonderheden die U te binnen schieten".

Wanneer U oude koopakten, pachtkontrakten, veilingboekjes, kaarten of schetsjes in uw bezit hebt, mogen wij daar dan een kopie van maken? U krijgt alles uiteraard ongeschonden terug. Ook oude tekeningen en bestekken zouden wij graag kopiëren. Het gebied, dat door de werkgroep Veldnamen geïnventariseerd wordt omvat niet alleen de gemeente Heino, maar ook een klein gedeelte van de gemeente Dalfsen en wel de vroegere marke Lenthe.

Kontaktadres van de werkgroep
Boerderij- en Veldnamen:

Wim Grootenhuis,
Kruzebrink 36,
8141 WD Heino,
Tel. 05729-1661.

Jan Dorgelo, Opa van Rijssen en Derk Hulsebosch

GEDENK WAERDIGE STUKKEN

door mij T.H. Erckelens den 8 November 1752 aengetekent

Den 8 Maert baerde Haer Koninklijke Hoogheit den Prins van Oranje 's morgens omtrent 4 uiren enen Zoon, tot blijdschap van alle welmenenden, die hun innerlijk genoeg en over de geboorte van desen Erfprins met de klaerste blijdschap uitwendig te kennen gaven en op dat die tekens van vreugde algemeen zouden zijn werd in alle de Steden der Verenigde Provinciën afgekondigt dat elk den 11 April des avonds zijn huys zoude hebben te verlichten wegens het Sacrament des H. Doops 't welk den Jongen Erfprins, dien men Graaf van Buren noemde, zoude toegedient worden. Zijn Doorlugtige Hoogheit Selfs hielt den Graaf van Buren op de Vonte, en den Jongen Prins gaf men de naem van Willem.

De Staten Generael stonden daer over als getuigen, met de Staten van Holland en West-Vriesland, die van Zeeland en die van Vriesland, mitsgaders de Regering der Steden, Dordrecht, Haerlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam en Nijmegen.

Zijne Hoogheit die niet begeerde dat die dag so heuglijk voor hem en alle ingezetenen van der Staet voor iemand droevig zoude zijn, schonk enen soldaet, die tot de dootd veroordeelt was en op dien dag in den Haag zoude opgehangen worden onder de galg het leven. Het gebed, met hetwelk hij na de ewigheit stondt te verreisen, alrede gedaen zijnde.

Den 19 vereerden de Gemagtigden van Hun Hoog Mog. den Jongen Erfprins enen Lijf-rente-Brief van 10000 Gulden's jaerlijx tot een pillegifte leggende die in een gouden doos 2000 guldens waerdig. De Gemagtigden van Hun Edel Groot Mogenden schonken hem een diengelijken brief van 7000 guldens jaerlijcx in ene doos van 't zelve metael ter waerde van 1800 guldens. Vier dagen daer na boden de gemagtigden der Hollandsche Steden, elk in een bijzonder gehoor de Jonge Graef van Buren hunne pillegiften aen. Dordrecht een Lijfrenten-brief van 800 guldens, Haerlem van 1200 guldens, Delft van 1000, Leiden van 1200 guldens, alle vier in silveren dosen liggende. Van Amsterdam 2500 guldens in ene gouden doos van 1800 guldens waerdig. Gouda eenen van 800 guldens, Rotterdam enen van 1500 guldens, Schiedam enen van 800 guldens, alle drie in silveren dosen liggende. Den Stad Nijmegen gaf enen lijfrente-brief van 1000 guldens in enen zilver vergulde doos. Den 4 May schonken de Staten van Vriesland tot een pillegifte ene Lijfrente-brief van 1000 guldens, in enen gouden doos. De Staten van Zeeland schonken een Lijfrenten-brief van 1000 guldens in enen gouden doos gelegen; bedragende alle dese pillegiften te zamen ene jaerlijksche lijfrente van 35 en 800 guldens en sij strekten tot een wezentlijk blijk van vreugde over de geboorte des Jongen Erfprins.

Bron: Archief Ned. Herv. Kerk te Heino.
Kasboek van de Kerkvoogdij (achterin vermeld).
Inventaris nr. 250.

Opmerkingen: T.H. Erckelens was predikant te Heino van 1725 tot 1762.
Hij overleed in 1763.

Zo goed als zeker beschrijft Ds Erckelens hier de feestelijkheden bij de geboorte van Willem V Batavus, Prins van Oranje en Nassau, geboren 8 maart 1748 te 's-Gravenhage.

Willem V aanvaardt 8 maart 1766 de waardigheden van Erfstadhouder en Kapitein-Generaal der Unie. Huwt 4 oktober 1767 Frederika Sophia Wilhelmina - dochter van August Willem, Prins van Pruisen.

Verliest in 1795 zijn Nederlandse waardigheden en bezittingen, wordt in 1802 daarvoor schadeloos gesteld door het Vorstendom Fulda, hetwelk hij onmiddellijk afstaat aan zijn zoon Willem Frederik.

Overleden 9 april 1806 te Brunswijk.

Een pillegifte is een doopgeschenk aan het petekind.

Wim Grootenhuus.

EEN ECHTE HEINOSE FAMILIE

Meer dan 250 jaar of 10 generaties.

Op onderstaande foto (opname begin mei 1980) ziet u vijf generaties Groteboer in mannelijke lijn afgebeeld. Vijf generaties in mannelijke lijn is vrij zeldzaam, reden voor ons om er in ons allereerste contactblad aandacht aan te schenken.

V.l.n.r. Gerrit 74 j., Gerrit 26 j., Gerwin 11 mnd., staande Gerrit Jan 52 j. en geheel rechts Gerrit Jan 92 j.

Dat deze familie zich met recht een Heinose familie mag noemen, zullen wij aan de hand van een beknopte genealogie aantonen.

1. Gerrit Jan Gerwin Groteboer
geb. 30 april 1980 te Heino
↓
2. Gerrit Groteboer
geb. 26 febr. 1955 te Heino
beroep dakdekker
↓
gehuwd met
Hendrika Gerhardina Paalman
geb. 1 maart 1955 te Holten
3. Gerrit Jan Groteboer
geb. 29 maart 1929 te Heino
beroep rijksambtenaar
↓
gehuwd met
Jennigje Lubbers
geb. 12 sept. 1936 te Dalfsen
4. Gerrit Groteboer
geb. 28 juli 1906 te Heino
beroep melkrijder
↓
gehuwd met
Maria Holsappel
geb. 12 okt. 1899 te Dalfsen
5. Gerrit Jan Groteboer
geb. 19 april 1888 te Heino
beroep jachtopziener
↓
gehuwd met
Jennigje de Ruiter
geb. 1 juli 1886 te Wijhe
6. Gerrit Hendrik Groteboer
geb. 17 sept. 1858 te Heino
beroep landbouwer
↓
gehuwd met
Willemetje Veldhoen
geb. 1861 te Olst
7. Jan Groteboer
geb. 19 febr. 1827 te Heino
beroep landbouwer
↓
gehuwd met
Johanna Frederiks
geb. 1829 te Raalte
8. Gerrit (Wilms) Groteboer
geb. 18 dec. 1787 op het
Moer in Lenthe (nu Heino)
beroep landbouwer
↓
gehuwd met
Fennegien Altinkhorst of Tijssen.
geb. 1 okt. 1797 op de Altinkhorst
te Lenthe (nu Heino)
↓
9. Willem Hendriks uit Wytem
Zwolle huwde op 29 okt. 1786
in Heino met Hermina Gerrits
geboren op het erve Groteboer
onder 't Moer in Lenthe.
(nu Heino)
De ouders van Fennegien Altinkhorst
waren, Levert Jans Tijssen uit Rhaan
gem. Hellendoorn en Alberdine Assies
geb. op 15 okt. 1771 op de Altinkhorst
Lenthe (nu Heino). Zij huwden op
4 mei 1794 te Heino
↓
10. De ouders van Alberdine Assies
waren Assies Berends en Janna
Hendriks, wonende op de Altink-
horst in Lenthe (nu Heino)

De familienaam Groteboer werd aangenomen door Gerrit Wilms. Hij was n.l. geboren op het erve Groteboer onder 't Moer, thans de boerderij van de familie ten Broeke, Dalfserweg 1, in Heino.

Deze Gerrit trouwde in bij zijn schoonouders, op de boerderij waar de bet-overgrootvader nu nog woont, Zwolseweg 62, Heino.

Oudere Heinöers zullen zich herinneren dat de familie Groteboer ook vaak aangesproken werd met de bijnaam Tiejsen (Tijssen).

De boerderij Zwolseweg 62 werd vroeger afwisselend het Thijshuis of de Altinkhorst genoemd.

Volkstelling Dalfsen 1795 in de buurschap Lenthe, Assies Berends op de Groote Altinkhorst. 1)

Telling N.H. Kerk Heino 1798, Assies Berends en Janna op Altinkhorst of Thijhuis.

Idem telling 1805, Thijs of Altinkhorst 5 personen. 2)

In 1722 reeds, zo lezen we in het marke boek van Lenthe, woonde er een Jan Theesen op 't Altinkhorst. 3)

Vreemd is dat de naam Thijssen nu nog wel gebruikt wordt, maar de naam Altinkhorst is geheel verdwenen. Alleen Groteboer Sr. kon zich nog vaag herinneren dat (rond de eeuwwisseling) een stokoude tuinman van de Gunne een stuk land bij hun boerderij, 't Altikkös noemde.

Over de Grote Altinkhorst of Thijshuis Zwolseweg 62, de Kleine Altinkhorst of Bonenpoter Zwolseweg 58 en de Kleine Gruwel of Roons Zwolseweg 73, hopen wij in een volgende aflevering terug te komen. Deze boerderijen behoorden n.l. onder de Hof te Ierthe en waren leenroerig aan het Stift Essen.

Ter afsluiting van dit artikel over de familie Groteboer, nog een klein verhaaltje dat te leuk is om u te onthouden.

Vorig jaar vertelde Gerrit Groteboer, 74 jaar oud, aan zijn buurman dat hij de vorige dag nog naar Olst was geweest, op de fiets. "Zo," zei de buurman, "da's een best ende Gait, helemaal alleen?" "Nee," zei Gerrit, "Saam met mien Va."

1) R.A.O. St. Arch.inv.no. 5322a

2) R.A.O. D.T.B.reg. doopboek Heino.

3) R.A.O. Marke en Kerspelarch. Marke Lenthe inv. no. 796.

Bronnen genealogie:

R.A.O. burgerlijke stand.

Archief N.H.Kerk Heino.

Familie Groteboer.

Wim Grootenhuis.

OMHEINING

In het eerste nummer van "Omheining" ook zomaar een verhaal. Een verhaal dat niet direkt iets te maken heeft met één van de werkgroepen maar dat u meer kunt zien als een soort verpozing. 't Zijn namelijk een aantal korte vertelseltjes over de baldadigheid en de kwajongensstreken van weleer, opgetekend uit de monden van oudere mensen. Ze moeten zeker tussen aanhalingstekens geplaatst worden. Historische waarde hebben ze niet maar ze zijn wel erg aardig om te horen en te vermelden. Ze staan in het Nederlands maar voor de sfeer zouden ze eigenlijk in het dialect geschreven moeten zijn.

Een groot verschil tussen de wereld van nu en dat van de eerste tientallen jaren van deze eeuw bestaat hieruit dat die wereld van toen voor met name de plattelandsbevolking veel kleiner was. Er was nauwelijks gemotoriseerd verkeer, geen telefoon enz. De jeugd was voor hun vrije tijdbesteding veel meer op het dorp of de buurt aangewezen met alle gevolgen van dien.

"In die tijd stond, met name bij de boerderijen, 't huussie" (het houten w.c. hokje) vaak buiten tegen het huis of de schuur. In dat huussie zat dan ook onder de bril een "huussiestonne". Om deze te ledigen kon je die d'r uit halen. Nu deden dat ook wel eens kwajongens. De ton met inhoud werd dan schuin tegen de voordeur van het huis gezet waarna werd aangeklopt. De jongens renden weg en gingen op de loer liggen om te kijken wat er gebeurde als de deur werd opengedaan. De ton viel dan namelijk om en de inhoud ervan stroomde lekker vloeiend de gang of de kamer in. Het gescheld en getier van de bewoners was dan natuurlijk iets waar de jongens zich doodomlachten. De stank van de inhoud van de ton bleef vaak weken in zo'n huis hangen.

Hetzelfde werd ook wel eens gedaan met slachtafval. Als er bijv. een koe of varken geslacht was kon het wel eens gebeuren dat de bak met afval per ongeluk buiten bleef staan. Ook die kon dan wel eens op scherp gezet worden tegen de voordeur".

Nog een vertelsel over 't huussie.

"Tegen 't slapen gaan moest d'r altijd nog wel één naar 't huussie. Nu plachten kwajongens tegen die tijd de bril van 't huussie onder te smeren met teer of ander smerig pikkerig goedje. Vanuit hun schuilplaats kon dan weer hartelijk gelachen worden om de noodkreten of het getier vanuit 't huussie. Wat ook vaak gedaan werd was het ruitentikken.

"Er werd dan aan een lange draad een steentje of houtje geknoopt. Door het één of ander te gebruiken als een soort hefboom b.v. de tak van een boom, kon het touw zo gehangen worden dat het steentje of het houtje, door aan het touw te trekken, telkens tegen een raam of deur tikte. De bewoner kwam dan herhaaldelijk naar buiten om te kijken wat er aan de hand was. Het verhaal wil dat er een keer een boer zo witheet werd van het getik op z'n raam dat ie z'n dubbelloops geweer pakte en naar buiten rende. Toen ie langs de open loods liep hoorde ie daarbinnen wat rommelen en schoot

zonder pardon in de loods. Toen ie ging kijken bleek dat ie twee van zijn eigen kippen had doodgeschoten".

Die boeren konden d'r zelf anders ook wat van.

"Als een varken geslacht werd, werden de spenen wel eens ondergedompeld in vloeibare chocolade. Als dat hard was leken ze precies op chocolade-snoepjes. Als nu kinderen met de vastenavond met de foekepot langs de deur kwamen kregen bepaalde kinderen uit de buurt, die snoepjes. Zaten die later op spenen te sabbelen. Ook werden die spenen wel in darmen gedaan en als een heerlijke worst aan de foekepotters meegegeven".

"Wat kinderen ook vaak deden was het "stelen" van appels, peren, pruimen, kersen enz. bij boeren of uit de tuin van de pastoor of dominee. Ze lieten dan wel eens een vlieger in een weiland ernaast op, die natuurlijk net in één van die bomen terecht kwam.

Zo hadden ook eens een stel jongens afgesproken dat ze kersen zouden gaan "stelen". Eén van de jongens bood aan om als uitkijkpost te gaan fungeren en bleef onder aan de boom staan. Toen de jongens bovenin de boom zo goed als alle zakken gevuld hadden liep de uitkijkpost hard naar de boerderij en riep gauw de boer. "Boer, boer, die jongs steélt oe olle kárs'n uut de boom'm". "Wat er toen gebeurt is, weet ik niet".

Als de "boernjongs" tijdens de wintermaanden 's avonds na een kaartavondje tegen een uur of tien naar huis slenterden gebeurde er ook nog wel eens het één en het ander. "Dan kwamen ze wel eens langs een boerderij waar een kar vol met knollen voor de achterdeur op het erf stond. Voor de gein werd zo'n kar dan wel eens een paar honderd meter verder op ergens neergezet. Wilde de boer nu 's morgensvroeg gaan voeren dan moest hij eerst de kar gaan opzoeken, het paard aanspannen en de kar ophalen".

Wát ook gebeurde en welhaast onvoorstelbaar is is het volgende:

"Als die jongens dan 's avonds weer naar huis gingen dan zagen ze bij een boerderij ook wel eens een boerenwagen staan. Zo'n boerenwagen was soms vrij gemakkelijk uit elkaar te nemen en dat gebeurde dan ook. Vervolgens werd onderdeel voor onderdeel met veréénde krachten via het meestal niet zo steile dak van de boerderij boven naar de punt van het dak getild. Daar werd zo'n wagen weer helemaal in elkaar gezet. Als de boer de volgende morgen buiten kwam zag ie z'n wagen boven op het dak van de boerderij staan balanceren".

Wat vroeger en soms nu nog in sommige plaatsen voorkwam resp. voorkomt is het in de nacht van oud op nieuw verslepen van allerlei boerenwerktuigen naar een plein midden in het dorp of vlak voor de kerk.

"Wat kwajongens vroeger ook wel deden was het afdekken van een schoorsteen. Daartoe klommen ze op het dak en legden bovenop de schoorsteen een natte zak of een stuk glas. Hierdoor sloeg op een gegeven moment al het rook de schouw uit, de kamer of keuken in. De kwajongens legden dan vergezocht hun oren aan 't venster te luister. Als er glas was gebruikt kon de bewoner van onderuit niet direkt zien dat de schoorsteen dicht zat. Zodoende hadden de kwajongens vaak langer plezier van hun geintje".

Nog een laatste.

"Tijdens spinnevisites of andere visites kon het wel eens voorkomen dat kwa-jongens voordat de visite begon, recht boven de tafel in de kamer waar de visite gehouden werd, in het plafond kleine gaatjes maakten. Als nu de 1ste borrels goed en wel ingeschonken waren klommen ze op zolder en lieten ze door die gaatjes een heel dun straaltje water op tafel of in de glaasjes lopen. Door een paar aanwezigen werd er dan tussen neus en lippen door opgemerkt dat dat best eens van de kat zou kunnen zijn die boven op zolder zat te plassen. Over wat d'r zich dan afspeelde gaan vaak de wildste verhalen".

Zo, dat waren zo maar een paar korte verhaaltjes opgetekend uit de monden van mensen. Of ze allemaal waar zijn? Is eigenlijk ook niet zo belangrijk. Zo zijn er echter nog wel meer van die verhaaltjes. Met name ook veel verhalen over spoken, boze geesten en waanvoorstellingen. Als u zin hebt om daarover te vertellen of iemand kent, die dat zou kunnen vertellen hou ik me gaarne aanbevolen. Natuurlijk mag u ook zelf een stukje schrijven in de volgende Omheining (p.a. Grote Beukelaer 17, Heino).

Met vriendelijke groeten,
Ton Groot Beumer, Lierderholthuis.

WERKGROEP ARCHIEF

Hoewel deze werkgroep ook terreinen beslaat van andere werkgroepen is dit een groep, die heel veel werk heeft te verzetten. Enkele aantekeningen van de eerste vergadering van deze werkgroep.

- * Het opzoeken van oude foto's, die nog in onze gemeente zijn.
- * Het reproduceren van oude foto's (in samenwerking met de fotoclub Heino).
- * Het archiveren van allerlei in Heino aanwezige stukken.
Behalve op het gemeentehuis zijn er vast nog wel particulieren etc. die een hoeveelheid materiaal hebben waar de werkgroep "Archief" jaren mee vooruit kan.
- * Het vastleggen van gebouwen, huizen, bomen etc. op foto.
- * Het bewaren, uitzoeken van oude kranteknipsels over Heino.

Guus van Wifferen.

WERKGROEP GENEALOGIE

Heel veel mensen kijken wat vreemd op bij het woord genealogie. Kort gezegd betekent het stamboom onderzoek. De laatste jaren heeft dit onderzoek een enorme vlucht genomen, mede door de groter wordende vrije tijd. Ook onze vereniging voor heemkunde heeft een werkgroep "genealogie".

In onze gemeente zijn diverse mensen bezig met hun stamboom. Nog veel meer willen er wel eens aan beginnen, maar weten niet hoe. Vandaar dit stukje.

Allereerst moeten we weten hoe en wat we moeten opschrijven. Het meest eenvoudige is bij U zelf te beginnen. Eigen geboorte- en huwelijksdatum zijn wel bekend. Ook die van de ouders zijn veelal bekend of nog te achterhalen. Met onze grootouders zijn er soms problemen, maar veelal zijn hun gegevens bij familieleden nog wel bekend. (een trouwboekje is natuurlijk een uitkomst). We zitten in de regel al aan het eind van de vorige eeuw als we de geboorte/huwelijks/overlijdensdata van onze voorouders hebben. Behalve de genoemde data noteren we ook beroepen, functie bekleed in bijv. burgerlijk of kerkelijk leven, woonplaatsen met eventueel bekend zijnde adressen.

Uit de overlijdensakte kunnen we halen de leeftijd van de persoon, die overleden is, met wie hij of zij getrouwd is (geweest), de naam van de ouders.

De huwelijksakte geeft eveneens leeftijden, soms geboortedata en -plaats, maar ook weer de namen van de ouders. (vergeet nooit de bijlagen die bij de huwelijksakte horen in te zien).

De geboorte-akte geeft de juiste geboortedatum aan (voor 1812 meestal de doopdatum). Ook de leeftijd van de vader wordt af en toe weleens genoemd, wat dan weer een houvast geeft van de vermoedelijke geboortedatum van die vader.

Op Gemeente- en Rijksarchieven zijn vele gegevens bekend.

Als U namelijk niet verder kunt met uitzoeken, moet U naar het Rijksarchief in die provincie gaan waarin de gemeente ligt waarin U met het uitzoeken bezig bent.

Schematische voorstelling van een stamboom.

Heeft U éénmaal wat ervaring opgedaan, dan is een kwartierstaat een heel nieuwe belevenis. Behalve de gegevens van de ouders, neemt U nu ook de gegevens van uw grootouders van zowel vader- als moederszijde.

over groot vader	over groot moeder	over groot vader	over groot moeder	over groot vader	over groot moeder	over groot vader	over groot moeder
grootvader		grootmoeder		grootvader		grootmoeder	
VADER				MOEDER			
U zelf							

In een volgende "Omheining" zal één en ander verder uitgewerkt worden. Er is al gezegd, dat er op de gemeente- en rijksarchieven heel veel gegevens en ook documenten liggen.

Voordat U begint met een stamboom onderzoek moet U eenvoudige lektuur daarover lezen, welke een schat aan informatie bevat.

In het nieuwe seizoen wil de werkgroep genealogie een avond beleggen waar iemand van een gemeente- of een rijksarchief uitleg geeft van de vele bronnen, die gebruikt kunnen worden bij stamboomonderzoek.

Archieven in Overijssel zijn:

Rijksarchief in Overijssel, Eikenstraat 20, 8021 WX, Postbus 1227, 8001 BE Zwolle. (05200-40722).

Gemeentelijke Archiefdienst Deventer, Klooster 3, 7411 NH Deventer. (05700-93911).

Gemeentelijke Archiefdienst Kampen, Molenstraat 28, 8261 JW Kampen. (05202-19852).

Gemeentelijke Archiefdienst Zwolle, Voorstraat 26-28, 8011 ML Zwolle. (05200-82488).

Goede en eenvoudige boekjes om mee te beginnen zijn:

* "Op zoek naar onze voorouders" - handleiding voor stamboomonderzoek.

Uitgave van het Centraal Bureau voor Genealogie te 's Gravenhage.

De bibliotheek in Heino heeft dit boekje ook in haar boekenbestand.

* "Klim in je stamboom" - waarom? wat? hoe? waar?

Praktische wenken voor beginnende familievorsers geschreven door Michiel Mispelon.

Belangstellenden kunnen inlichtingen verkrijgen bij Guus van Wifferen, Marktstraat 6, Heino, tel. 1229.

Wat doet nu de plaatselijke werkgroep "Genealogie".

* Allereerst beginners helpen bij hun stamboomonderzoek.
(het verder helpen als iemand "vast" zit).

- * Mensen enthousiast maken voor deze geweldige hobby.
- * In de toekomst het gaan uitdiepen van bijv. een Heino's geslacht. (een geslachtsnaam, die al eeuwen in Heino bekend is).
- * Het onderzoek van uitgestorven geslachten, uit Heino afkomstig. Onderzoeken of er bijv. mensen in Nederland wonen, die de naam Heino dragen.
- * Het verschaffen van gegevens over inwoners van Heino aan mensen buiten Heino. Dit gaat dan meestal weer in overleg met andere werkgroepen (bijv. de werkgroep boerderij- en veldnamen).

Guus van Wifferen.

WERKGROEP NATUUR EN MILIEU

Wat heeft natuur en milieu te maken met een heemkundige vereniging zult u zich misschien afvragen. Als u er de Winkler Prins op naslaat zult u daar onder het woord heemkunde de volgende verklaring aantreffen: "Heemkunde of heemkennis omvat de studie van de hem, de eigen omgeving, in al haar aspecten, in heden en verleden. Zij omvat allerlei wetenschappen (geschiedenis, aardrijkskunde, geologie, demografie dit is statistische beschrijving van de bevolking, sociologie, kunstgeschiedenis, dialectologie, volkskunde, antropologie, genealogie enz.) in hun betrekking tot het lokale of regionale veld van onderzoek". Daar valt natuurlijk het landschap zoals dat door de eeuwen gevormd is ook onder.

Nu wil onze werkgroep beginnen met het inventariseren van de voor de gemeente Heino karakteristieke landschapselementen zoals houtwallen, elzenbosjes, meidoornheggen, heggen in het algemeen, bijzondere bomen, wilgen e.d. Ook op het gebied van de flora en fauna willen we dit gaan doen. De IJsselakademie in Kampen heeft op dit gebied al heel wat ervaring en wil ons graag op weg helpen.

Hebt u suggesties, of weet u bijzondere plekken waar bovengenoemde elementen voorkomen, dan houden wij ons graag aanbevolen.

En bent u geïnteresseerd in onze werkgroep dan kunt u altijd informatie krijgen bij een van de onderstaande adressen.

W. Grootenhuis, Kruzebrink 36, tel. 1661
G. Berends, Fabiusstraat 3, tel. 2389

Namens de werkgroep,
Gerrie Berends.

De uitgave van dit eerste contactblad, werd mogelijk gemaakt dank zij de financiële steun van onderstaande bedrijven en instellingen. (In willekeurige volgorde)

A.B.T.B.

C.L.V.

Heino Krause

Rabobank

Amrobank

Guus van Wifferen

M. Bisschop

Herman Vlierhuis

Hans van de Worp

Slotman

Hengo

Ton Kamphof

Herman Hekman

Eshuis

Wim Delmte

Geertman

Seine

Theo Oortwijn

Hartholt

Mej. Hemels

G.Blom

Westerbeek

H. Brouwer

Jim Hansman

Speelgoed

Boekhandel

Textiel

Vivo

makelaardij

Woninginrichting

Veetransporten

Electro

Ganzepan

Schilder

Kleding

Meubelen

Cafe/rest.

CENTRA

Lierderholthuis

hotel/cafe/rest.

Laag-zuthem

Lemelerveldseweg

Bloemen

Omheining

Contactblad van de Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

"OMHEINING"

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten "omheint".

Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein "omheint", in ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

Secretariaat: Davenschot 1, 8141 BB Heino
Tel. 05729-1986

Rabobank Heino: rek. nr. 3271.12.271
Gironummer van de bank: 800093

Amrobank Heino: rek. nr. 4192.74.006
Gironummer van de bank: 953047

Bestuur:

H. van der Veen,
Schoolstraat 10, 8141 EN Heino - voorzitter
J.K. Pruim-Reinders,
Davenschot 1, 8141 BB Heino - secretaresse
H.T.M. Heuven-Neplenbroek,
Raalterstraat 8, 8141 RM Heino - penning-
meesteresse

G.W. Grootenhuis,
Kruzebrink 36, 8141 WD Heino - algemeen
adjunct

G. Berends-Drostén,
Fabiusstraat 3, 8141 VE Heino

R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

A. van Wifferen,
Marktstraat 6-8, 8141 GC Heino

Public relations:

G.W. Grootenhuis, Kruzebrink 36,
8141 WD Heino, tel. 05729-1661

Werkgroepen:

1. Algemeen

Contactpersoon: H.A.M. van Eijk-Hof,
Grote Beukelaer 17, 8141 BM Heino

2. Algemene en/of Kerkgeschiedenis Heino

Contactpersoon: R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

3. Archeologie

Contactpersoon: R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

4. Boerderij- en Veldnamen

Contactpersoon: G.W. Grootenhuis,
Kruzebrink 36, 8141 WD Heino

5. Dialecten

Contactpersoon: H. van der Veen,
Schoolstraat 10, 8141 EN Heino

6. Foto- en geluidsdocumentatie

Contactpersoon: A. van Wifferen,
Marktstraat 6-8, 8141 GC Heino

7. Genealogie

Contactpersoon: A. van Wifferen,
Marktstraat 6-8, 8141 GC Heino

8. Natuur en Milieu

Contactpersoon: G. Berends-Drostén,
Fabiusstraat 3, 8141 VE Heino

Tijdschrift "Omheining"

Redactie-adres: Grote Beukelaer 17,
8141 BM Heino, tel. 05729-2208

Redactie:

H.A.M. van Eijk-Hof, Grote Beukelaer 17,
8141 BM Heino

T. Groot Beumer, Lierderholthuisweg 41,
8144 RG Lierderholthuis

H. van der Veen, Schoolstraat 10,
8141 EN Heino

B. Kruger, Disselhof 5,
8141 WZ Heino (typiste)

W. Witteveen, Linde 19,
8141 ST Heino (lay-out)

H.J.J. Hoppen, Marktstraat 14,
8141 GC Heino (lay-out)

Druk: Sono Heino

*Niets uit deze uitgave mag worden vermenig-
vuldigd en/of openbaar gemaakt door mid-
del van druk, fotokopie, microfilm of op
welke andere wijze ook, zonder voorafgaan-
de schriftelijke toestemming van het bestuur
van de vereniging voor Heemkunde
"Omheining".*

VAN DE REDAKTIE

Hier is de tweede uitgave van ons verenigingsblad "Omheining".

In de vorige "Omheining" heeft u kennis kunnen maken met onze vereniging en de verschillende werkgroepen.

Waar de informatie uit deze werkgroepen toen nog een vrij algemeen karakter droeg, wordt er nu dieper op de onderwerpen ingegaan.

Wij wensen u veel leesplezier!

De volgende uitgave van dit blad zal midden-september verschijnen.

Kopie voor deze derde uitgave moet uiterlijk half-augustus bij de redactie binnen zijn.

Rest mij nog, u namens onze vereniging een prettige vakantie toe te wensen.

Namens de redactie,

M. van Eijk-Hof,

Grote Beukelaer 17,

8141 BM Heino,

tel. 2208.

Vereniging voor Heemkunde "Omheining"

te Heino

1e jaargang - nummer 2 - juni 1981

Inhoudsopgave:

pag. 1 Van de redactie

pag. 2 De Pookwever

pag. 7 Genealogie - Van der Kolk

pag. 8 Van de penningmeesteresse

pag. 8 Wie is wie?

pag. 9 Hagen, houtwallen,

kr otbomen

pag. 11 Dialect

pag. 12 Werkgroep Archief

pag. 12 In memoriam D. Stegeman

pag. 13 Een terugblik op

25 maart 1981

pag. 14 Hoe begin ik een stamboom?

pag. 15 Werk aan de winkel

pag. 16 Zomaar een verhaal

WERKGROEP BOERDERIJ- EN VELDNAMEN

De Pookwever.

Op 20 februari 1761 wordt in de ned. herv. kerk te Heino gedoopt: Antonie zoon van Gerrit Teunis en Willemiene Willems, wonende aan het Dollen onder Heino.

Deze Antonie, later altijd Toon of Tone genoemd, zullen we in onderstaand artikel proberen te volgen op zijn verdere levenspad.

Hij trouwt in 1794 met Janna Gerrits. Janna Gerrits is waarschijnlijk geboren te Oene gem. Epe, haar beide ouders zijn aldaar overleden. Het jonge paar woont ook enige tijd in deze gemeente, een van hun kinderen n.l. Gerrit is op 17 juli 1794 geboren in het Kerspel Oen Schoutambt Epe.

Lang heeft het paar niet in Gelderland gewoond, bij een kerkteiling gehouden in augustus 1798, vinden we n.l. in het 3e of Rosendalsrot:

"in het huis van **Tone Wever**,

Tone Gerrits en Janna, ehelieden en Gerrit Teunis, kind".

In het archief van de N.H. Kerk Heino vinden we een extract uit het protocol van vrijwillige zaken van het Schoutambt Heino, d.d. 13 augustus 1799. Korte inhoud: "Tone Gerrits en zijn vrouw Janna Gerrits hebben bij resolutie der erfgenamen des Carspels Heino van 18 september 1798, permissie gekregen om een stuk veldgrond aan te graven en daarop een huis zetten. Doordat zij van geen vermogen, niet in staat zijn om het zelve voor eigen rekening te kunnen daarstellen, hebben zij een verzoek ingediend bij de Gereformeerde Diaconie of armenstaat van Heino, welk verzoek gunstelijk is geaccordeert.

Zoo verklaren zij comparanten, beide te zamen en ijder in 't bijzonder **dat het huis** waarin zij thans gehuisvest zijn, **staande tusschen de koemaat van de predikants wheme en de Vloetgraven in 't veld**, wettig eigendom is van de Gereformeerde Diaconie van Heino, w.g. H. van Langen, Scholtus".

In het archief van het kadaster te Zwolle, vinden we rond 1830 inderdaad in de hier boven genoemde omgeving een huis en enige grond toebehorende aan de Gereformeerde Diaconie van Heino, sectie C. no. 79.80.81. Op de minuutplans staat dit boerderijtje, genaamd "de Hoop".

Deze boerderij is thans (1981) eigendom van de Heer G.J. Dijkslag, Stationsweg 7, Heino. Bij de telling in 1805 vinden we: "Tone op 't Veld totaal 3 personen".

In 1817, dan is Tone 66 jaar, woont het echtpaar in het dorp, wijk A no. 27 (in de omgeving van de Hubo).

Wanneer we nu weten dat deze Tone achtereenvolgens Tone Wever en Tone op 't Veld wordt genoemd, dan is het niet vreemd dat hij de naam van Veldhuis aanneemt.

Op zijn overlijdensakte d.d. 14.5.1819 Heino staat: "Antony Veldhuis van beroep **linnenwever** oud 68 jaar, zoon van Teunis Gerrits en Willemiene Willems beide overleden". In de kantlijn van deze akte staat: "Certificeer ik Schout van de Gemeente Heino dat de hierin genoemde persoon Antony Veldhuis door de wandeling genaamd werd Toon Gerrits, zoodat Antony Veldhuis en Toon Gerrits een en dezelfde persoon is. w.g. A. Klomp". Zijn vrouw Janna Gerrits overlijdt 7 maanden later.

Hun oudste(?) zoon Gerrit die zoals we zagen in Oene werd geboren, 17.7.1794, trouwt een week na het overlijden van zijn moeder, met Jennigje Loode.

Gerrit woont dan blijkens de trouwakte in Windesheim, hij is van beroep boerenknecht, zijn a.s. vrouw mede aldaar woonachtig en van beroep dienstmaagd, is geboren op 29.6.1798 als "dochter van Harmen (Jans) Loode en Grietje Warners, wonende op 't Zand in Windesheim". Op 18.12.1819 trouwen zij in het gemeentehuis van Zwollerkerpel, alle vier de ouders zijn dan overleden.

Vier jaar later laten zij in Heino een dochter Tonia dopen, zij wonen dan in het Lenterveld in de gemeente Heino.

Op het archief van het Kadaster en Openbare Registers te Zwolle, vond ik in de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel (plm. 1830) het volgende: "Een huis plus grond, gemeente Heino sectie B. no. s 474 t/m 477, eigenaar de Marke van Lente, recht van opstal Gerrit Veldhuis daghuurder". Via de zgn. minuutplans was de plek waar dit boerderijtje stond moeiteeloos te achterhalen, maar daar over later.

In het archief van de N.H. Kerk van Heino, vond ik een (originele) onderhandse koopakte: "B.J. van Sonsbeeck als Markenrigter van de Marke Lenthe, ingevolge de erfgenamen resolutie de dato 21 juli 1840, bekenne bij dezen verkocht te hebben aan Gerrit Veldhuis, landbouwer wonende onder de gemeente van Heino, die door ondertekening dezes van eerstgenoemde bekend gekocht te hebben, met uitzondering van de aanwezige gebouwen welke reeds zijn eigendom waren: Bouw-groen- en heidegrond plus een stuk aangegraven heide grond, gemeente Heino, sectie B no 474.475.476.477.478. te samen groot Eén Bunder eenenvijftig roeden en twintig ellen, reeds bij den kooper in gebruik en zulks voor de som van honderdacht guldens twee en vijftig cent. De kooper neemt tevens voor zijn rekening 50 ellen (schouw) in de Nieuwe Kolkwetering, tussen paal 14 en 16.

Getekend te Zwolle den vierentwintigsten December 1800 en veertig.

† dat dit het merk is van w.g. B.J. van Sonsbeeck".
G. Veldhuis, verklaren wij ondergetekenden,
w.g. C. Beltsnijder E. Eijlart.

Ter financiering van een en ander neemt hij een hypotheek op dit pas verworven eigendom van f. 150.— tegen 4½ % rente. De hypotheekgever is Gerrit Rakhorst, winkelier te Heino. d.d. 10 juli 1841. Op de borderel van inschrijving staat: voor een som van 170 gulden en 25 cent, te weten kapitaal f. 150.— plus 2 jaren en het lopende jaar rente f. 20,25.

In de marge staat: "De inhoud dezes met de rente aan mij ondergetekende voldaan den zesden juni 1853, w.g. G. Rakhorst".

Op 14 mei 1851 wordt door Abraham Fortuijn, notaris te Raalte, de volgende akte gepasseerd (korte inhoud): "Gerrit Veldhuis daghuurder en deszelfs huisvrouw Jennigje Loode, beide wonende in de gemeente Heino, verklaren uit de hand te hebben verkocht aan de Diaconie der Hervormde Gemeente te Heino. Hunne katerstede "**de Pookwever**" genaamd, bestaande in een huis met daarbij gelegen bouw-groen- en heidegrond tezamen groot twee bunder vierennegentig roeden tien ellen bij en aan elkander gelegen op de **Nieuwstad**, in de gemeente Heino, aldaar gekadaastreerd in Sectie B no. 474 t/m 477 en 776 t/m 778. Welke katerstede door hun uit de marke Lenthe is aangekocht enz. Welke koop en verkoop is geschiedt om en voor de som van Tweehonderd guldens".

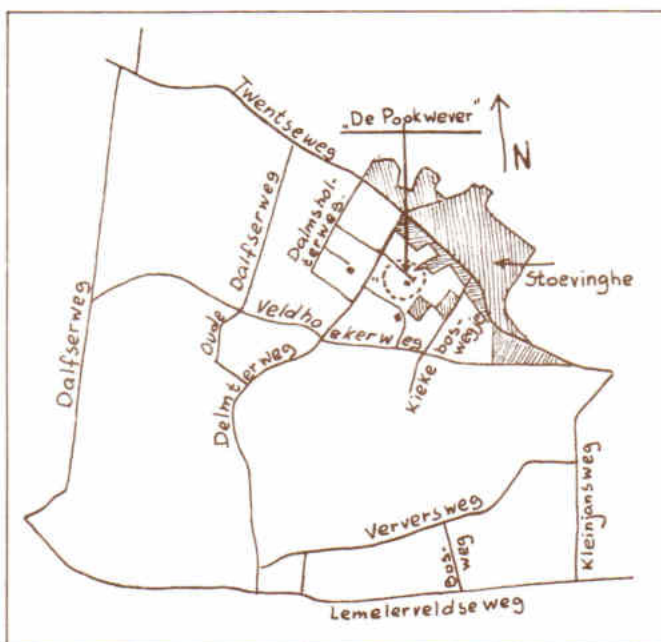
Namens de Diaconie tekenen J.W. Braakman en H. Tuten. De verkopers verklaren niet te kunnen tekenen als hebbende zulks niet geleerd.

In hetzelfde archief vinden we dan verder een onderhands huurcontract tussen enerzijds bovengenoemde diaconie en Gerrit Veldhuis en Jennigje Loode anderzijds. In dit contract staat o.a. het volgende: Gerrit Veldhuis en Jennigje Loode bekenne in huur aan te nemen de katerstede de Pookwever genaamd, in de gemeente Heino, zoals dezelve altijd door hun bewoond is geweest. De verhuring geschiedt voor een tijd van vijf achtereenvolgende jaren, aanvang genomen hebbende St Petri of 22 februari 1851 voor een jaarlijkse som van acht gulden.

Onder de volgende voorwaarden:

Detail van de Pookwever (foto uit 1941)

Situatieschets 1980

1. De huurders zullen het goed als goede huisvaders moeten bewonen en gebruiken en het land behoorlijk moeten bemesten en bearbeiten.
2. De huurders mogen niemand wie het dan ook moge zijn bij zich laten introuwen of inwonen, zonder toestemming van de verhuurder.
3. Wanneer één van de huurders komt te overlijden, of wanneer zij niet meer in staat zijn het plaatsje te bearbeiten mogen zij van de verdere huur afzien. De verhuurders zullen alsdan gehouden zijn en waartoe zij zich bij dezen verbinden, om aan het huis ene geschikte kamer te doen bouwen en aldaar de huurders tezamen of de laatstovergeblevene te doen wonen, met het gebruik ten hunne gerieve van één schepel gezaai.

Wederzijds getekend te Heino, 31 mei 1851. w.g. J.W. Braakman, H. Tuten, R. Dijselhof, H. Hartkamp. G. Veldhuis en J. Looode. (Nu tekenen Gerrit en Jennigje wel zij het zo te zien met moeite).

Dat het leven van een eenvoudig arbeidersgezin in het midden van de vorige eeuw hard was, vol armoede en verdriet, blijkt uit het volgende.

Het echtpaar kreeg tussen 1820 en 1839 in totaal 10 kinderen.

1. Janna	geb. 1820	jong overleden
2. Hermannus	geb. 1821	overleden 1849 (gehuwd)
3. Teune	geb. 1823	overleden 1825 (in doopboek heet zij Tonia)
4. Tonia	geb. 1826	overleden 1827
5. Gerrit Jan	geb. 1827	overleden 1827
6. Antonij	geb. 1827	in 1857 vertrokken naar elders
7. Gerrit Jan	geb. 1830	in 1857 vertrokken naar elders
8. Geerlig	geb. 1834	overleden 1835
9. Geertien	geb. 1836	overleden 1872 (gehuwd)
10. Geesje	geb. 1838	overleden 1840

Vier kinderen zijn, wat wij noemen, volwassen geworden, zij het dat Hermannus en Geertien ook jong zijn overleden, resp. 28 en 36 jaar oud.

Het jongste kind, Geesje, is overleden in de Ommerschans gemeente Ommen.

In het archief van de gemeente Heino, vonden wij de volgende correspondentie.

Brief d.d. 14 april 1840, van de burgemeester van Wijhe aan de burgemeester van Heino.

Korte inhoud: "Heden is door de veldwachter alhier op bedelarij betrapt en voor mij gebracht Jennigje Loode, huisvrouw van Gerrit Veldhuis, wonende te Heino. Indien ik art. 2 van het K.B. d.d. 12 oktober 1825 volgde, moest ik deze vrouw verder opzenden, en de uitspraak over haar aan de competente regter overlaten. Huiverende op het denkbeeld om een misschien reeds met ziekte en gebrek kampend huisgezin ongelukkig te maken en van haar vernemende dat zij moeder van zes onverzorgde kinderen is, heeft mij doen besluiten deze vrouw aan UE toe te zenden, met het verzoek haar te vermanen zich niet meer in deze gemeente aan bedelarij schuldig te maken. De burgemeester van Wijhe".

Op 16 april, dus 2 dagen later, schrijft de burgemeester van Wijhe, nogmaals een brief aan zijn ambtsgenoot in Heino. Korte inhoud: "De ontvlugting van de vrouw van G. Veldhuis door de onachtzaamheid van mijn veldwachter, 't welk ik heden vernam, doet mijn medelijden met haar ophouden, ik zal derhalve procesverbaal tegen haar opmaken en haar opzenden naar de bedelaars Colonie. De burgemeester van Wijhe".

Op 21 april komt zij inderdaad aan in de Ommerschans, samen met haar dochter Geesje. Aldus blijkt uit een brief van de Gouverneur van Overijssel, aan B en W van Heino. Op 1 augustus komt in Heino weer een brief binnen van de Gouverneur, met de volgende inhoud: "Tot informatie geef ik UE bij deze te kennen dat volgens bij mij van Zijne Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken ontvangen staat van mutatie in het personeel der Bedelaars Colonisten over de maand Mei de persoon van G. Veldhuis op den 24 dier maand is overleden. De Gouverneur van Overijssel".

Wanneer Jennigje Loode ontslagen is uit de Ommerschans is ons nog niet bekend.

Het bedelen langs de huizen, zoals boven omschreven, kwam in die tijd veelvuldig voor. Bittere armoede en het zeer gebrekkig functioneren van de armenzorg waren de oorzaak. Dat de overheid hard optrad tegen dit verschijnsel blijkt uit bovenstaand verhaal. (Zie ook J. Bieleman, Heino een geschiedenis van mens en plaats, Zwolle 1980. blz. 65 en volgende).

Gerrit Veldhuis is op 24 mei 1857 overleden, bijna 63 jaar oud. Zijn vrouw wordt 81 jaar, als overlijdens datum vinden we 16 maart 1879, beide te Heino. De beide zoons verlaten na het overlijden van hun vader het ouderlijk huis. Erg lang heeft de weduwe niet door geboerd op het plaatsje. In 1859 is een zekere H. Bannink pachter van de Pookwever, volgens het kasboek van de diakonie betaald hij f. 25,— huur per jaar. In het jaar 1872 vindt de volgende verhuring plaats van de katerstede "de Pookwever".

Het inschrijvingsbriefje van degeen die daarna huurder wordt is nog aanwezig en luidt als volgt. "Aan de Eerwaarde Kerkeraad van Heino. Overmits ik in het belang mijner tegenwoordige omstandigheden, mij gedrongen gevoel, om UE allergunst te verzoeken om mij dit plaatsje te gunnen Pookwevers genaamd, ben ik tot besluit gekomen om voor het zelve 31 Gulden te betalen, w.g. Hendrik van de Berg, borgen Jan Ulderink en R. Bonte". In een geheel ander handschrift staat er onder aan deze brief: "Deze huur van het erve Pookwever in de Stoeving neem ikaan te betalen jaarlijks en op 1 April en wel voor de somma van Zes en dertig gulden ingaande 1 April 1872. w.g. H. van de Berg".

We hebben nu het wel en wee gevolgd van een familie en een boerderijtje. Een verhaal zoals er honderden geschreven zouden kunnen zijn. Dank zij de bewaard gebleven stukken kunnen we dit verhaal nu schrijven en voorzichtig een paar conclusies trekken.

1e Toon Gerrits was linnenwever, hij woonde in een huis op het veld in Heino. Hij neemt de familienaam Veldhuis aan.

- 2e Zijn zoon Gerrit Veldhuis vestigt zich op het Lenterveld; of hij daar in een bestaand huis trekt of dathij zelf eigenhandig een "huis" bouwt, zoals in die tijd vaker voorkwam, weten we helaas niet. Wel weten we dat hij dagloner is, met daarnaast dus zijn boerderijtje, dat hij stukje bij beetje verder ontgint. Zoals we zagen heeft hij in 1840 1½ bunder en in 1851 bijna 3 bunder "cultuurgrond".
- 3e Bij de wettelijk voorgeschreven ontbinding van de Marken en dus verdeling van de gronden, moeten ze kiezen tussen kopen of vertrekken. Zij kiezen voor het eerste en kopen hun grond.
- 4e Wat de oorzaak is van hun besluit om 10 jaar later hun boerderijtje te verkopen aan de kerk, weten we jammer genoeg niet. Maar dat het noodgedwongen is geweest mogen we bijna zeker aannemen, gelet op het feit dat juist de diakonie koper is, wat zeker in die tijd vaker voorkwam met name wanneer mensen door ziekte of misoogsten schulden moesten maken. De diakonie nam dan vaak de hele boel met alle lusten en lasten over.

Nu iets over de naam van de boerderij, deze naam komen we voor het eerst tegen in het koop- en huurcontract van 1851 en in latere jaren alleen in het kasboek van de diakonie als de pacht betaald wordt. Waarschijnlijk is deze naam ontstaan vanwege de bewoner van deze boerderij Gerrit Veldhuis. We zagen reeds dat hij een zoon was van een wever, waardoor het achtervoegsel wever verklaard kan worden. Met pook heb ik aanmerkelijk meer moeite. Een pook kennen we allemaal nog wel als een instrument om de kachel mee op te stoken. In Verdams Middelnederlands handwoordenboek vinden we de volgende betekenissen voor het woord pook: 1e pook of poken = steken, prikken, stoten of duwen. Hierbij zoude we kunnen denken aan het ontginnen van land wat hij gedaan heeft, een wever die boer werd middels het poken (het ontginnen) van een stuk veldgrond. 2e pook of poken, iemand die bluft of opschept. In goed Heino's kennen we nog het woord poggebuul voor een opschepper. In ons dialect kennen we ook nog de betekenis pook voor een persoon die klein van gestalte maar taai en vlug is, m.n. een pook van een jongen. Graag zou ik reacties ontvangen met een andere of liever juiste verklaring van de naam pookwever.

Wat we wel weten is waar de Pookwever stond en nog staat. De bewuste boerderij is nog steeds eigendom van de diakonie van de Ned. Herv. Kerk van Heino. Hij staat op de grens van Veldhoek en Stoevinge, aan de Delmterweg no. 6 en wordt al jaren bewoond door de familie Temmink. De Heer Temmink wiens vrouw op deze boerderij geboren is, wist nog wel dat men vroeger de naam Pookwever wel eens noemde, maar hij had deze naam nimmer opgevat als huisnaam waarmee zijn boerderij bedoeld werd.

Hij beloofde na bovenstaande gegevens gehoord te hebben, om binnenkort de naam "de Pookwever" op de achtermuur te zullen aanbrengen.

Hiermee is een bijna verloren gegane boerderijnaam weer boven water gebracht en bewaard voor de toekomst.

Wim Grootenhuis.

Bronnen:

R.A.O. Zwolle, Burg. stand.

idem D.T.B. reg.

G.A. Heino jaar 1840.

Arch. N.H. Kerk Heino.

Arch. van het Kadaster en Openbare Registers te Zwolle.

Geachte Mevrouw van Eyk,

Gaarne wil aan Uw verzoek voldoen en vertellen hoe ik bij mijn stamboomonderzoek in Heino belandde en bij toeval de eerste uitgave van "Omheining" onder ogen kreeg.

Op zoek naar mijn voorvaders vond ik vanaf ca. 1800 veel gegevens in Beverwijk/Velsen in de vruchtbare duinvallei "de Breesaep" waar zich veel boeren gevestigd hadden die uit het oosten des lands afkomstig waren.

Het onderzoek liep echter vast op Simon ook wel Symen van der Kolk. Volgens "eigen" opgave geboren 1763 in Zwolle. Met de hulp van een professioneel onderzoeker van het rijksarchief uit Zwolle kwam ik er achter dat de naam Symen in Uw streek niet bekend was wel echter Seine.

Verder onderzoek leerde dat Seine in Heino geboren was.

De geboorteakte vermeldde:

"Register van kinderen die gedoopt zijn in de gereformeerde kerk van Heino gedurende de dienst van Abraham ter Pelkwijk welk begonnen is den 13 Maart 1700 drie en zestig".

"D 8 May Seine Z van Gerrit Hendriks en Henderkien Jans op den Kolk in de Veldhoek onder Heino".

Meerdere broers/zusters van Seine werden ook in dit doopregister gevonden, daarbij werd ook vermeld "op den Dullink" en ook wel "an den Dolling" (schrijffout?). Overigens noemde Seine zijn eerste zoon Gerrit en eerste dochter Henrica dus heb ik aangenomen dat ik op het juiste spoor was. Ook de gegevens van een broer van Seine t.w. Gerrit heb ik nagetrokken en dit bevestigde de juistheid.

In het boekje "Heino een geschiedenis van mens en plaats" vond ik op het minuutplans uit 1818 een boerderij die Dullink heette (in de oude Veldhoek). Toen de lange reis gemaakt (in 1800 moet het echter veel langer geduurd hebben!) en Uw prachtige dorp en omgeving bewonderd en verkend. Volgens een bij boekhandel Bisschop aangeschafte kaart gokte ik erop dat als die oude boerderij ernog zou zijn dit nu Twentseweg zou zijn. Via de Lemelerveldseweg langs de camping gereden, aan het eind linksaf en dan weer links de Twentseweg op. Gelijk de eerste boerderij geprobeerd. Een oude en nieuwe boerderij naast elkaar. Vol verwachting klopte mijn hart. Stond ik hier bij het huis van mijn voorvaders? De eerste persoon die ik zag was landbouwer Holsappel die mij vertelde dat de oude boerderij (overigens nog in prima staat) het Dullink heette en op de achtergevel vond ik het jaartal 1739. Ik werd gastvrij ontvangen en mocht de oude boerderij zowel van binnen als van buiten bewonderen. Nu grotendeels in gebruik als veestal en opslag. Vroeger woonde en sliep er echter het hele gezin. Ook sprak ik de bejaarde vader van de hr. Holsappel die mij veel over vroeger wist te vertellen en die mij ook het boekje "De Omheining" liet zien. Zodoende ben ik nu ook abonnee op Uw blad en wens U veel succes met deze uitgave. Mochten er in Heino mensen zijn die ook genealogisch onderzoek doen naar de fam. van der Kolk of op den Kolk dan wil ik hiermee gaarne in contact komen om gezamenlijk verder te gaan.

Met vriendelijke groeten,

M.G. van der Kolk,
Merelhoven 54, 2902 KK Capelle a/d IJssel,
010 - 505354.

VAN DE PENNINGMEESTERESSE:

Een verzoek van de penningmeesteresse aan die leden, donateurs en abonnee's die hun kontributiebedrag over 1981 nog niet hebben betaald.

Gaarne overmaking bij:

Rabobank Heino: rek. nr. 3271.12271 (gironr. van de bank 800093)

Amrobank Heino: rek. nr. 4192.74006 (gironr. van de bank 953047)

De kontributie is vastgesteld voor gewone en werkende leden op f. 25,00 per jaar; elk 2e en volgend lid uit het zelfde gezin de helft van het vastgesteld kontributiebedrag.

Jeugdleden (tot 18 jaar) f. 12,50 per jaar.

Minimum donatie f. 20,00 per jaar.

Abonnement op het tijdschrift "Omheining" f. 15,00 per jaar.

Wij zijn van plan telkens een oude foto te plaatsen met het verzoek aan de lezers om te reageren. Hier ziet u de eerste. Onze vraag is: Wie staan er op deze schoolfoto uit 1929? U kunt zich wenden tot de heer Bisschop (boekhandel).

Wie is
wie?

WERKGROEP NATUUR EN MILIEU

HAGEN, HOUTWALLEN EN KNOTBOMEN

Bedreiging haag en knotboom.

Daar hagen en knotbomen als vee- en windkering of als perceelscheiding dienst doen of hebben gedaan, vormt de intensivering van de agrarische cultuur, die gepaard gaat met vergroting van de percelen en vervanging van hagen door prikkeldraad, de grootste bedreiging. Bomenrijen langs de wegen worden bedreigd door wegverbreding, door luchtverontreiniging tengevolge van de toename van gemotoriseerd verkeer en door het strooien van wegzout.

Het intensief betreden en begrazen door vee vormt eveneens een ernstige bedreiging (bijv. het afknagen van de bast door paarden).

De laatste tijd is het onderhoud, zoals dat vroeger werd verricht, in onbruik geraakt, zodat er bij het achterwege blijven van een kapbeheer een meer natuurlijke houtopstand kan ontstaan. Bij knotwilgen echter kan het achterwege blijven daarvan zeer nadelig zijn, omdat de te zware houtmassa tot inscheuren van de knot of bij storm tot ontworteling kan leiden.

Verwaarloosde wilgen zijn vatbaarder voor de watermerkziekte, een bacterieziekte die kan optreden in takken ouder dan vijf jaar. Regelmatig knotten van wilgen is de enige mogelijkheid om deze voor bepaalde delen van ons land karakteristieke boom te behouden.

Het gebruik van knotbomen.

Bij wilgen moet de pruik bij voorkeur om de drie tot vier jaar worden gesnoeid. Vroeger vormde dit geen probleem, omdat de takken en twijgen voor allerlei doeleinden werden gebruikt. De takken als zogenaamd geriefhout (bijv. stelen van bijlen en schoppen, bone-staken), wilgetenen voor het vlechten van manden en het stamhout voor het maken van klompen.

Geen wonder dat door de betrokken boeren de houtstanden zorgvuldig werden onderhouden. Door het wegvallen van genoemde functies ontstaat nu het achterstallig onderhoud van knotwilgen.

Betekenis van hagen en knotbomen.

De oudere hagen zijn door hun natuurlijke samenstelling van grote betekenis voor veel organismen, wat de insecten- en daardoor de vogelrijkdom vergroot. Ook bomenrijen hebben ecologische betekenis, al is deze in de regel minder groot dan die van de hagen en houtwallen. Op de stammen van knotbomen groeien vaak bijzondere mossen en korstmossen. In de rottende kroon kunnen zich hele vegetaties ontwikkelen, zoals varens, kruiden, grassen en zelfs heesters. Veel vogels, vooral hollenbroeders, nestelen graag in knotten. Kleine vogels, zoals gekraagde roodstaart, grauwe vliegenvanger, ringmus en mees, nestelen graag in allerlei spleten en hollen. Kauwen, holenduiven en eenden broeden in de kroon. Voor roofvogels en uilen zijn deze bomen van bijzonder belang daar 10 tot 50% van de broedparen in knotbomen huist. In grote delen van ons land vormen knotwilgen de enige broedplaats voor de steenuil. Kleine roofdieren en vleermuizen tenslotte verblijven 's zomers graag in oude holle knotwilgen.

Wat we gaan doen.

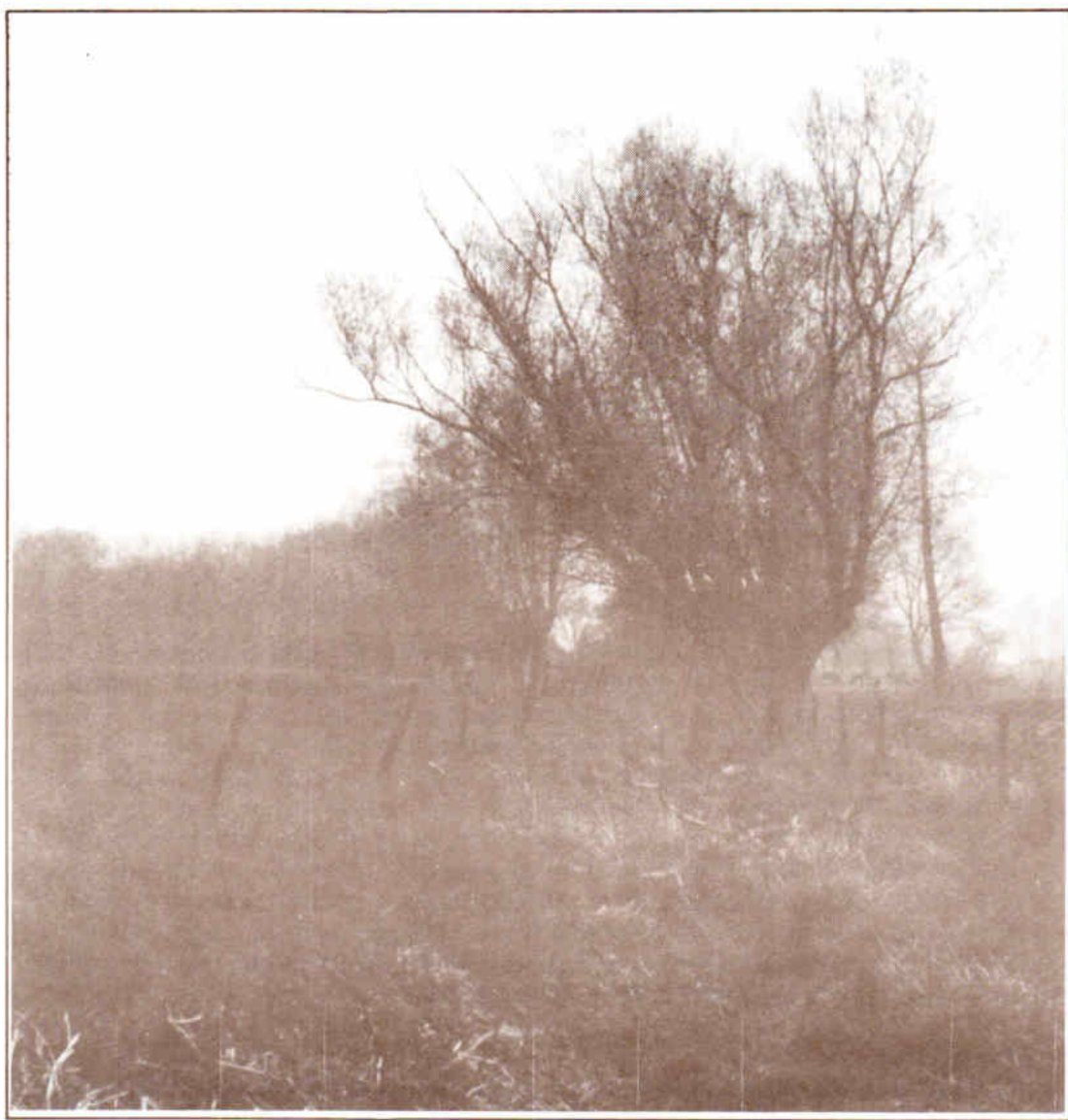
Aan het onderhoud van hagen, houtwallen en knotbomen met hun grote landschappelijke waarde, wordt door verschillende milieugroepen al veel gedaan, maar toch blijft er

nog genoeg achterstallig onderhoud aan houtgewassen over.

Daarom lijkt het onze werkgroep Natuur en Milieu een goed idee om zich dit jaar bezig te gaan houden met hagen, houtwallen, knotbomen, enz. Op het landgoed De Gunne, in een weiland achter de Oude Twentseweg, staan een aantal oude knotwilgen (1910) en een zeer fraaie meidoornhaag welke wel enig onderhoud zouden kunnen gebruiken.

De werkgroep heeft inmiddels al toestemming gekregen van de heer Van Sonsbeeck om te gaan kappen en snoeien. Hopenlijk kunnen we onder deskundige leiding van een medewerker van de Stichting Coördinatie Landschapsonderhoud Overijssel en met medewerking van een aantal **vrijwilligers** in het najaar met de werkzaamheden starten.

Namens de werkgroep Natuur en Milieu,
Monique v.d. Sluis.

WERKGROEP DIALEKT

Oldere mèènsn plecht manks te zeng: "Vrogger! Vrogger hann de luu völle mear schik in 't lèem. Mar vandaege an 'n dag is d'r niks gien oorigheid mear an".

Umdet ik vinne dej teengwoordig ok nog wä is lachn könt, wul ik det ofstrien en oe 't volnde verhaeltien vertelln. 't Is ech gebeur, al bint de naemm verzunn.

Menear Asman en menear van Beveren heuln wä van een gräppien, mar konn zich as eigenaern van Heino's ienige stienfebriekien niet permetearn det doardeur hun naeme op stròote kwamp. Zie wussn d'r dan ok meestà wä iene te strikkn, die bie zokke akkefieties veur hun de kestanjes uut 't vuur haeln.

Toen ze op 'n òòmp, nòò 't zovölste börreltien in de gelagkaemer van Rein van Olst, besleutn um ién van de völle brommers, die bie gebrek an ruimte, niet ïn mar áchter de schure van fietsemaeker Jan Beuntie stunn, bòòm in 'n boom te hangn, was d'r in detzelde café al umslieks iene, die d'r wä vedusie in zag. Kupers Gait zat in de bouw, was veur 'n bettien klimwärk niet bange en van 'n flesse Beerenburg niet vies.

Onder de geneugten van nog een paer borrels- noe natuurlijk op kossn van de "heer'n"-wönn de plann secuur deurepròòt.

Vrijdagòòmp zol 't um wèèn. Menear Asman zol veur 'n paer nieje koereepm zörng, woar ze de brommer niet alleen met konn optaekln, mar ók zol die doarmet in de boom goed vaste eknupt wönn. De hearn zoln dan 't taekelwärk veur hun rèèkeniing nèmm, terwiel Kupers Gait 't klussien ïn de boom wä zol kloarn.

Nog ïen kear wönn de glaesies vol edòòn op 'n goeie ofloop en toen nog een kear um 't òf te learn.

Umdet ze mekaere noe toch al wä ärg goed kenn, kreeg Gait de Beerenburg ok metiene met nòò huus en umdet zien vrouwe niet graeg 'n heeln òòmp allennig zat en umdet de hearn zich nòe al verspikkn op Vrijdagòòmp kreeg Gait ok nog 'n halve liter bessn met veur zien Doore.

Vrijdagòòmp half neeng.

Umdet 'n fietse bie 't wegvaen minder lawaai mäk as 'n auto of 'n scooter waen de hearn bie uitzundering vanòòmp op de fietse ecomm.

Schielijk verdweenn ze kot nòò mekaere achter de schure van Jan Beuntie.

De reepm wön metiene uut de tasse ehaeld en de keuze veul al umslieks op 'n òòle Sparta. Gait leut nog al op zich wachn en doarumme begunn ze mar vuste ïen touw an 't stuur en iene an de päkkiesdraeger vaste te maeKn. Umstevebeurtn leupm ze nòò 't hoek van de schure um te kieken of d'r gien onròòd was en um te zien waor Gait toch zolange bleef.

Zo heb ze een steugien tumig egòòn. Toen ze teeng halftiene slim dös kreeng en 't wachn meer dan zat waen, besleutn ze um dan zelf de haann mar uut de mouwn te stekkn en begunn ze de brommer vuste in de boom te taekln. Zie gooïn de èènn van de touwn òver 'n dikke takke en hijsn met völle mujte 't toch wä zwòre ding een meter of drie van de grond.

Nèt toen ze zich bewust wönn, det ze méár en langer touw hann munn hemm, kwaamm um de hoek van de schure twee plietsies, die toch wä is woln weeten wat dit te beteekn had.

Nòòdet de brommer, weer ontdòòn van de touwn, netties teeng de schure stund, konn de hearn in 't kloarstòònde bussien stappm um op 't plietsiebroo heel precies uut te leng, det 't gien poging töt stèèln en ok gien moedwillige vernieling of zo iets was.

Toen ze teeng kwat veur twaalm alles veur de zovölste keer uuteleg hann, de plietsie alles secuur opeschreem had en de hearn plechtig belòòfd hann det ze zich nooit weer an zokke streekn schuldig zoln maekn, mochn ze eindelijk nòò huus.

Wie de plietsie bod edòòn hef, det d'r die Vriedagòòmp bie fietsemaekr Jan Beuntie iets stund te gebeurn en wie d'r diezelde Vriedagòòmp de scooter van menaer van Beveren véur zien febriekien hoge in 'n boom ehang hef is vandaage de dag nog een ròòdsel.

Dieks Opdenviever

WERKGROEP ARCHIEF

Opruimen van zolders, berguimtes en andere opslagplaatsen, schoonmaakwoede, verhuizingen en verbouwingen: allemaal gelegenheden waarbij men vaak oude dozen, pakken kranten en tijdschriften tegenkomt die soms een waardevolle inhoud hebben.

We denken hierbij aan foto's, krantenknipsels, akten en verslagen over personen en gebeurtenissen die in het verleden voor Heino van groot belang waren.

Erg jammer is het dat veel van dit waardevolle materiaal in de loop der tijd weggegooid is, niet wetende dat dit voor later zo interessant kan zijn.

Belangrijk is dat het materiaal dat men ter beschikking stelt aan onze vereniging in gezamenlijk bezit komt en in een centraal archief wordt bewaard, zodat verlies of "zo maar niet meer te vinden" tot de onmogelijkheden behoort.

Foto's die men graag zelf wil behouden worden door ons gereproduceerd zodat men deze onbeschadigd binnen enkele dagen weer terug krijgt.

Onze vereniging voor Heemkunde "Omheining" doet een dringend beroep op iedereen die denkt over historisch materiaal en oude foto's te beschikken die misschien de moeite waard zijn, deze ter inzage te geven zodat wij met u kunnen nagaan hoe wij al deze waardevolle dingen voor ons nageslacht kunnen bewaren.

M. Bisschop.

IN MEMORIAM DERK STEGEMAN

geboren 15 april 1898 te Vriezenveen – overleden 28 april 1981 te Heino

Op de presentielijst van de eerste vergadering, welke door het oprichtingscomité werd uitgeschreven, stond ook de naam van de heer D. Stegeman. Ondanks zijn hoge leeftijd en minder goede gezondheid was hij een warm voorstander en stimulator van een Vereniging voor Heemkunde in Heino. Met belangstelling heeft hij het wel en wee tijdens de oprichtingsperiode gevolgd. Helaas liet zijn gezondheid het niet toe nog meerdere vergaderingen bij te wonen.

Zijn liefde voor de natuur en zijn kennis van de plaatselijke en regionale geschiedenis heeft hij wel willen, maar helaas niet meer kunnen inbrengen in onze vereniging.

Op 28 april is hij op 83 jarige leeftijd overleden. Geboren in Vriezenveen, maar ruim 50 jaar inwoner van Heino.

Velen van ons zullen zich hem blijven herinneren als de bovenmeester van een lagere school in Heino.

Aan een welbesteed en werkzaam leven kwam een einde.

Moge hij in vrede rusten.

EEN TERUGBLIK OP 25 MAART 1981

Een heugelijke avond!

De oprichting van de Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino wordt namelijk een feit.

Heeft het eerste gedeelte van de oprichtingsvergadering een enigszins officieel karakter - het vaststellen van de statuten en het huishoudelijk reglement en het aanwijzen van een bestuur -, het tweede gedeelte daarentegen staat geheel in het teken van de "geboorte" van de vereniging.

Hoewel het gebruikelijk is, dat de aangever van de geboorte zichzelf bij de daartoe bevoegde autoriteiten vervoegt, hebben genoemde autoriteiten - in dit geval de schout van Heino, burgemeester drs. J.L.H.M. Berger, die vergezeld wordt van zijn veldwachter, de gemeentebode de heer W.H.M. Koopman - zich voor deze gelegenheid bereid verklaard een uitzondering te maken en zijn zelf naar het kraambed getogen.

Nadat de schout de akte van geboorte heeft voorgelezen en wel de geboorte van het kind van het Heinose geslacht geboren uit het oprichtingsbestuur en een groot aantal ingezetenen van Heino aan het welk de naam gegeven is van "Omheining", komen de beide wethouders op kraamvisite en bieden namens alle inwoners van Heino een krentewegge aan.

Hun wens "Da'j het kind in eer en deugd magt groot brengen" wordt beantwoord met "Wie hopen da'j doar getuige van magt ween".

Vervolgens krijgen alle aanwezigen koffie met krentestoete en blijft men nog enige tijd gezellig bijeen.

HOE BEGIN IK TOCH AAN EEN STAMBOOM? WAAR MOET IK BEGINNEN?

Nog meer vragen worden er gesteld door mensen, die toch wel eens met een stamboom willen beginnen.

Op zich is dit een vraag, die moeiteloos te beantwoorden is.

Pak gewoon potlood en papier en ga gegevens die u weet, of gehoord heeft, noteren. Begin bij uzelf. U bent namelijk degene, waarvan u de meeste gegevens bezit.

Ook van uw vader zullen heel wat gegevens bekend zijn. Indien uw vader nog in leven is, zullen van zijn vader/moeder nog wel gegevens bekend zijn.

Noteer alles!

Hieronder een heel eenvoudige opzet, om wat gegevens te verwerken. erken.

Er bestaan ook voorgedrukte formulieren, waarop u uw gegevens kunt noteren.

Maar begin eenvoudig.

In de bibliotheek liggen boekjes om u nog nader te informeren over het opzetten van een stamboom.

Ontdek eens wat een geweldig fijne hobby stamboomonderzoek kan zijn.

Begin gewoon in uw vakantie op een regenachtige dag.

Wilt u meer informatie hebben, dan is een telefoontje naar onderstaand adres voldoende.

Wilt u met stamboomonderzoek beginnen, maar beschikt u niet over voldoende tijd?

Misschien dat een van de leden van onze werkgroep u op weg kan helpen?

G. van Wifferen,
tel. 05729-1229.

STAMBOOM

Vul hier de gegevens van uw bet overgrootvader in	Naam: Geboorteplaats: Geboortedatum: Huwelijksdatum/plaats: Echtgenoot van:
Vul hier de gegevens van uw overgrootvader in	Naam: Geboorteplaats: Geboortedatum: Huwelijksdatum/plaats: Echtgenoot van:
Vul hier de gegevens van uw grootvader in	Naam: Geboortedatum: Geboorteplaats: Huwelijksdatum/plaats: Echtgenoot van:
Vul hier de gegevens van uw vader in	Naam: Geboorteplaats: Geboortedatum: Huwelijksplaats: Huwelijksdatum: Echtgenoot van:
Vul hier uw eigen gegevens in	Naam: Adres: Woonplaats: Geboortedatum: Huwelijksdatum: Huwelijksplaats:

WERK AAN DE WINKEL

Sinds maart 1978 functioneerde in ons dorp een groep, die antwoord trachtte te geven op vragen inzake dialektonderzoek, welke werden gesteld door het Nedersaksisch Instituut der Rijksuniversiteit te Groningen en die ons bereikten via de IJsselakademie te Kampen. In totaal waren er in Noordwest-Overijssel, Salland en de Noordoost-Veluwe ruim veertig van deze informantengroepen.

De projectleider van dit dialektonderzoek was de heer H. Bloemhoff.

Hij omschreef het doel als volgt: "Uit de antwoorden kunnen we gegevens vinden over in de taal werkende regels, bv. op het gebied van de klankleer. Ook de vorming van het meervoud, de vorming van het verkleinwoord en de verschijningsvormen van het werkwoord hebben in eerste instantie onze belangstelling. In heel veel gevallen zullen we vragen, de antwoorden met behulp van voorbeeldzinnen te geven. De zo verkregen verzameling kan mede daardoor van belang zijn voor eventueel later uit te geven dialektwoordenboeken".

Onze groep bestond uit Mevr. Pleiter-Grotenhuis en de heren Geertman, Grootenhuis, Hoppen en Van der Veen. We kwamen maandelijks bijeen, beurtelings ten huize van een der leden, en worstelden ons per bijeenkomst door ongeveer 50 vragen.

Wat de spelling betreft kregen we een lijstje met afspraken, die ons een stevig houvast boden. Op het gebied van de spelling van spreektaal is nl. de eenheid nog ver te zoeken. Men is nog niet gekomen tot vaste algemeen geldende regels, zoals we die voor het Nederlands kennen. Vooral bij de klinkers moesten we dikwijls nauwkeurig afwegen hoe men in onze omgeving een bepaald woord uitspreekt. Met enkele voorbeelden kan dit worden verduidelijkt:

1. wij lezen — wie lêest.

Deze *êê* klinkt als de gerekte *e* van *pet* en als de *ai* in het woord *militair*.

2. hij stak — hee stök

hij loopt — hee löp.

Deze klinker horen we ook in *löss* (Limburgse klei) en bv. in het Duitse *möchte*.

We hebben als groep samen heel wat werkwoorden moeten vervoegen.

Twee voorbeelden:

ik snijd	- ik snie	ik schrik	- ik schrikke
jij snijdt	- ie sniet	jij schrikt	- ie schrikt
hij snijdt	- hee snit	hij schrikt	- hee schrikt
hij sneed	- hee sneet	hij schrok	- hee schruk
hee hef esnee(n)			hee is eschrukkn

Bij de eerste vervoeging moeten we nog opmerken, dat we bij *snie* en *sniet* te maken hebben met een lange *ie*.

Bij het tweede voorbeeld moet worden vermeld, dat de *sch* in onze spreektaal bijna (en soms geheel) wordt uitgesproken als *sk*.

Verder hebben we informatie verschaft over het bestaan van bepaalde ouderwetse uitdrukkingen. Ook hiervan enkele voorbeelden:

1. knieholte - kniewäägn
2. de wippe - slaapplaats in het achterhuis, dikwijls boven de koeien, bestemd voor de knecht.
3. meepenning (godspenning) - een geldbedrag(je) waarmee de overeenkomst werd bezegeld tussen een boer en een knecht (meid), die bij hem per 1 mei in dienst zou treden.

Aan het werk van onze groep is inmiddels een eind gekomen.

De laatste bijeenkomst werd gehouden op 21 januari j.l. Hierbij werden tevens uitgenodigd de leden van de werkgroep Dialekt van onze jonge vereniging, aangezien we deze graag willen zien als het verlengstuk van de informatiegroep, die als zodanig drie jaar werkzaam is geweest.

Op deze laatste bijeenkomst vermeldde de agenda o.a. de "kinderschrik": men maakt(e) kinderen weleens bang voor een bepaalde figuur. Er is gezellig van gedachten gewisseld over een "boezekèèr!", een "bullebak" en zo meer.

Verder heeft een viertal personen, zoals in het vorig nummer reeds vermeld, de opdracht aanvaard gegevens te verzamelen en op papier te zetten omtrent de bekende dorpsfiguur "Jan met de zòòln". We hopen het resultaat spoedig te kunnen publiceren.

Voor onze werkgroep Dialekt is nog veel en interessant werk aan de winkel.

Henk van der Veen Sr.

ZOMAAR EEN VERHAAL?

Onlangs kwam, na afloop van een vergadering in Zwolle, iemand naar me toe en vroeg: "Kom jij uit Heino?"

Ik knikte.

"Nou, daar kom ik ook vandaan, althans, daar heb ik een groot deel van mijn leven doorgebracht".

Al pratende kwamen er heel wat oud-Heinose namen naar voren.

"Bestaat de muziekvereniging nog?"

"Ja, natuurlijk" was mijn antwoord.

"Nou", vervolgde de man, "die heb ik eens achter mij aan gehad. Er was een rondgang door het dorp en ik stond te kijken met in mijn hand een tennisbal. Toen de man met die grote toeter langs me liep, kon ik het niet laten.... en mikte de tennisbal precies in de toeter. Er werd halt geroepen en alle instrumenten werden aan de kant van de weg gelegd. Daarna rende het hele muziekkorps achter me aan. Ik heb mijn toevlucht kunnen zoeken in de smederij van van Berkhof (voor oud-Heinoërs een bekende naam). Gelukkig kregen ze me niet te pakken!"

een bekende naam).

Gelukkig kregen ze me niet te pakken!"

Is dit verhaal belangrijk?

Ik denk van niet. Er zullen veel van zulke verhalen zijn.

Wat wel van belang was na dit gesprek, was de opmerking, dat de man nog veel foto's in bezit heeft van Heino.

Deze foto's komen binnenkort naar Heino zodat onze vereniging er gebruik van kan maken.

Nog geen tien minuten duurde dat gesprek, maar het leverde een historisch verhaaltje op en waarschijnlijk enkele unieke foto's van Heino.

Mocht u eens zo'n verhaal tegenkomen of andere oude gegevens over Heino: ze zijn van harte welkom bij onze vereniging.

G. van Wifferen,
tel. 05729-1229.

Omheining

Contactblad van de Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

"OMHEINING"

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten "omheint".

Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein "omheint", in ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

Secretariaat: Davenschot 1, 8141 BB Heino
Tel. 05729 - 1986

Postrekeningnr.: 2517412

Rabobank Heino: rek.nr. 3271.12.271

Gironummer van de bank: 800093

Kontributies:

Leden f 25,00 per jaar (elk volgend gezinslid f 12,50 per jaar)

Donateurs f 20,00 per jaar

Abonnees f 20,00 per jaar

Voor toezending wordt per jaar f 5,00 in rekening gebracht.

Losse nummers f 5,00

Bestuur:

H. van der Veen,
Munnikenhof 17, 8141 GL Heino - voorzitter

J.K. Pruim-Reinders,
Davenschot 1, 8141 BB Heino - secretaresse

G.A.M. Diepman,
van Hille Gaerthéstraat 28, 8023 CB Zwolle
- penningmeesteresse

G.H. Elshof,
Kolkweg 9, 8055 PS Laag-Zuthem

R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

T.M. Valkenaars-Tolenaar,
Veldhoekerweg 3, 8141 PH Heino

H.J.J. Hoppen,
Marktstraat 14, 8141 GC Heino

Werkgroepen:

1. Archeologie

Contactpersoon: R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

2. Beeld en Geluid

Contactpersoon: (wnd.)
J.A.G. Kappert,
Davenschot 30, 8141 BD Heino

3. Boerderij- en Veldnamen

Contactpersoon: G.W. Grootenhuis,
Kruzebrink 36, 8141 WH Heino

4. Dialekt

Contactpersoon: H. van der Veen,
Munnikenhof 17, 8141 GL Heino

5. Folklore

Contactpersoon: Vacant

6. Genealogie

Contactpersoon: J.K. Pruim-Reinders,
Davenschot 1, 8141 BB Heino

7. Geschiedenis

Contactpersoon: R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

8. Natuur en Milieu

Contactpersoon: T.M. Valkenaars-
Tolenaar,
Veldhoekerweg 3, 8141 PH Heino

Tijdschrift "Omheining"

Redactie-adres: Grote Beukelaar 17,
8141 BM Heino, tel. 05729 - 2208

Redactie:

H.A.M. van Eijk-Hof, Grote Beukelaar 17,
8141 BM Heino

M.H. Stavorinus, Kon. Julianastraat 17,
8141 ET Heino

H. van der Veen, Munnikenhof 17,
8141 GL Heino

H.J.J. Hoppen, Marktstraat 14,
8141 GC Heino (vormgeving)

Druk: Bredewold Wezep.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van de vereniging voor Heemkunde "Omheining".

VAN DE REDAKTIE

In deze "Omheining" veel artikelen om eens lekker voor te gaan zitten.

Zo kunt u o.a. genieten van de stijl van Leo Ogink — de legende van de Heinose pomp — een foto "uit de oude doos" en u kunt een fluitje gaan maken, zoals de jongens uit deze streek dat vroeger deden.

Hartelijk dank voor uw leuke reacties, we verwachten er weer veel.

Wij hopen ook voor het volgende nummer, dat in december zal verschijnen, opnieuw veel kopie te mogen ontvangen. Deze moet uiterlijk 1 november bij het redactieadres binnen zijn.

Veel leesplezier!

Namens de redactie,
M. van Eijk-Hof.

Vereniging voor Heemkunde "Omheining"
te Heino

1e jaargang — nummer 3 — september 1981

Inhoudsopgave:

Pag. 1	Van de redactie	Pag. 7	Weer een oude foto
Pag. 2	Het honderdste lid	Pag. 8	Pastoor Rientjes
Pag. 3	Oude Overijsselse munt	Pag. 11	Historisch
Pag. 4	Men kan zoveel schrijven	Pag. 12	De wordingsgeschiedenis van ons landschap
Pag. 5	Legende van de Heinose pomp	Pag. 14	Jan met de zòl'n
Pag. 6	Natuur en milieu	Pag. 16	Van de bestuurstafel
Pag. 6	Wie weet het nog?		

HET 100e LID

Eind juni, drie maanden na de oprichting, meldde de heer D. Pothof, Moerweg 2 te Heino zich aan als lid van onze vereniging.

Wij konden hem inschrijven als het honderdste lid!

Wij brachten de heer Pothof en zijn echtgenote een bezoek, om met hen over hun beider interesse - hun voorouders en de geschiedenis van 't Moer, zoals het gebied heet waar ze wonen - te praten.

De heer **Pothof**, geboren 15 februari 1943 op 't Moer gemeente Heino, als **Derk**, woont zoals hij het zelf noemt "op het ouderlijk huis".

Zijn bet-overgrootvader **Gerrit Pothof** gaat er omstreeks 1825 wonen. Het huis op 't Moer is in die tijd namelijk eigendom van de erven Berend Ganzepanne. Berend Ganzepanne is de grootvader (van moederszijde) van Gerrit Pothof.

Het boerenbedrijf gaat over van vader op zoon, hoewel dat in de loop van de jaren wel eens aan een zijden draadje heeft gehangen.

Want genoemde **Gerrit Pothof** heeft drie dochters en twee zonen, Hermannus en Jan Hendrik, waarvan Hermannus al zeer jong overlijdt.

Blijft dus alleen Jan Hendrik over, die tot zijn overlijden in 1904 op 't Moer woont.

Jan Hendrik Pothof zorgt voor veel nakomelingen, negen meisjes en twee jongens, Gerrit en Hermannus, waarvan Gerrit slechts twee weken oud wordt.

De enige zoon, die het bedrijf kan overnemen is dus **Hermannus**, die tot 1962 op 't Moer woont. Vervolgens neemt zijn zoon **Egbert** het bedrijf over en daarna diens zoon **Derk**.

Voordat de "Pothofs" zich op 't Moer vestigen, wonen ze vanaf omstreeks 1805 ongeveer twintig jaar lang op een boerderij bij "De Linthorst" aan de Hagenweg te Heino. Daarvoor wonen ze op de boerderij "De Pothof" in Milligen, gemeente Dalfsen.

Waarschijnlijk wordt daarom op 21 maart 1812 te Dalfsen door Egbert Jansen de naam "Pothof" aangenomen.

Een fragment uit de genealogie "Pothof".

Jannes Egberts x Jennigje Jansen

(Egbert Jansen, overleden 23 januari 1814 te Dalfsen.

(x

(Gerrigje Berends, overleden 15 augustus 1793 te Dalfsen.

(Berend Egberts Pothof, 09-04-1769 — 28-04-1831.

(x

(Hillegien Berends Ganzepan, 24-05-1770 — 13-11-1847.

(Gerrit Pothof, 21-12-1798 — 20-08-1873.

(x

(Hermina Lindeboom, 31-07-1801 — 04-09-1891.

(Jan Hendrik Pothof, 07-02-1835 — 31-08-1904.

(x

(Marrigje Rozeboom, 08-09-1838 — 31-05-1891.

(Hermannes Pothof, 25-02-1869 — 01-07-1962.

(x

(Hendrikje Westerhof, 17-11-1872 — 15-10-1935.

(Egbert Pothof, geboren 11 augustus 1902 te Heino.

(x

(Trijntje Middag, geboren 28 juli 1910 te Heino.

(Derk Pothof, geboren 15 februari 1943 te Heino.

(x

(Frederika Willemina Roebertsen, geboren 11 september 1941 te Heino.

De "Pothofs", een stukje familiegeschiedenis, waaruit ook weer blijkt dat in het verleden het heden ligt.

G. Berends-Drosten

J.K. Pruim-Reinders

OUDE OVERIJSSELSE MUNT

Afbeelding van een gouden muntstuk, een halve Rosenobel, dat in de herfst van 1839 of 1840 op het erf van Jan Rozendaal, gelegen nabij "den Born" aan de Nieuwe Wetering, gemeente Heino, met het uitrooien van aardappelen werd gevonden.

De afbeelding vertoont de juiste grootte en omtrek van de munt.

Op de ene zijde de voorstelling van een in de golven liggend schip, een Kogge genaamd.

Op de andere zijde een bloem omgeven door stralen en figuren.

Een uitvoerige beschrijving van de halve Rosenobel kan men vinden in de Overijsselse Almanak van 1844.

J.K. Pruim-Reinders

MEN KAN ZOVEEL SCHRIJVEN

Men kan schrijven: 'De kleine school van bleek gebakken rode stenen - door trotse kinderen die haar bezoeken met niets vermoedend sarcasme de grote school genoemd - staat daar niet lelijk te zijn, niet mooi te zijn (dat zeer zeker niet), maar staat daar verlegen haar eenvoud en nederigheid te tonen tussen de huizen van de mannen, de jonge mannen en de meisjes, en sinds kort ook de moeders, die vroeg in de morgen uit werken gaan, tussen de werkplaatsen waarin de zelfstandige werkman tot 's avonds laat ploetert en tussen de boerderijen waar het werk nooit al zal zijn.

Tezamen het dorp waar de sobere stijl eerder iets neerbuigends heeft. Zoals alle bouwwerken in Salland, die gemaakt zijn volgens de wetten van deugdzaamheid en de kleine beurs en waar schoonheid, weelde en lichtzinnigheid een knieval voor de zonde zijn. Een knieval die enkelen hebben durven maken, echter hun slechte smaak mondde uit in protserige lelijkheid.

Achter de kleine school staat een gezwollen, neo-gotisch opgeblazen kerkhuis, een bunker van God, daarover laat het geen twijfel, waaraan de mensen uit het dorp een groot deel van hun geld hebben besteed om hun voorbestemde soberheidsdrang in de gedaante van dit gebouw met één klap te vermorzelen.

Schuinachter de kleine school heeft zich iets bescheiden moois voltrokken. De pastorie. De architect heeft zichzelf misschien overtroffen, maar ik heb het stoute vermoeden dat hij iets heeft gekopieerd. Het zal hem vergeven worden. Een andere kleine parel, tegenover de kleine school, is het huis van de organist. Een doffe parel, maar een parel.....'.

Het zal u niet ontgaan zijn - dat hoop ik tenminste - dat ik in de voorafgaande regels geprobeerd heb de kom van mijn geboortedorp te schetsen. Het zou de aanzet kunnen zijn voor een kort verhaal of een novelle waarin zich een klein drama voltrekt en alles slecht afloopt. Want veel goeds valt er na zo'n inleiding niet te verwachten.

Ik had het decor voor een verhaal ook anders kunnen kleuren. De school kon wegge-moffeld worden achter voorzichtig groene bladeren van accacia's. De kerk gesloopt en ik had de lucht erbij kunnen slepen - waarom niet over het weer begonnen? -, die ik diepblauw zou hebben geverfd met een zon erin, hoogstaand en mild schijnend. Ik had er een stel aardige mensen in kunnen laten opdaven, knappe Dien en een robuuste Herman, die elkaar amechtig mogen kussen in de epiloog of in de laatste alinea.

Een streekroman had ik kunnen schrijven - dus -, waarin alleen thee en koffie wordt gedronken. Een uitstekend thema want ik weet alles van Engels serviesgoed af.

Maar ik ben bang voor de man met de hamer. De man met de hamer die blind is. De man met de hamer die blind is en mijn streekroman in braille heeft gelezen. De blinde man die uit een asgrauw sloppenwijkje komt in het Oost-Groningse Veendam, die mij zal verzoeken zich te laten rond rijden door het prachtdorp waarover ik geschreven heb. Hij zal al bij me op de stoep staan en naast hem in de teugels een blindegeleidehond, een herder met wijd opengesperde ogen die niets ontgaan, terwijl ik hem zal schrijven, dat zijn bezoek hoogst ongelegen komt.

Hij zal erop staan als geboeid lezer gegidst te worden in het niet verwachte, toch gekregen paradijs op aarde. Ik zal dan trachten het dorp te ontwijken en rechtstreeks naar de Colckhof rijden met de hete adem van een luchtgekoelde herder op de achterbank in mijn nek en ik zal hem vertellen van het prachtige vooraanzicht van het landhuis. Ik zal verder trekken, naar de Alerdinck en het Engelse werk voor hem beschrijven. Ik zal hem nog naar het Nijenhuis brengen, en hem imponeren door te beuzelen over de be-

langrijkste kunstverzameling in Nederland buiten de Randstad, om hem tenslotte op de eerste de beste trein naar of richting Veendam of wat voor -dam te zetten. Maar hij zal plots zijn ogen openen van woede, nee hij zal toch gewoon blind blijven en als een razende citeren uit mijn streekroman zodat schaamte mij tot één handeling zal dwingen: mijn nek op de rails leggen.

Leo Ogink

DE LEGENDE VAN DE HEINOSE POMP

Op het marktplein van Heino, dicht bij de uit de 13e eeuw daterende toren, staat de dorpspomp. In een oud verhaal wordt verteld, dat eeuwen geleden, toen alleen een zandweg toegang gaf tot de marke ter Heyne, (waarvan de naam Heino is afgeleid), een voerman met een door een paard getrokken gesloten wagen in een hevige onweersbui tegen het vallen van de avond in Heino aankwam. De voerman stopte voor de herberg, spande zijn paard uit en ging er mee naar de pomp om het uitgeputte dier te drinken. Het bleek echter, dat de pomp geen water gaf. De voerman keerde terug naar de herberg en vroeg aan de aanwezigen, of hij op een andere wijze water voor zijn paard kon krijgen. De dorpsbewoners waren in hoge mate verwonderd, dat de pomp geen water gaf. In het dorp was slechts één pomp en deze had nog nimmer zijn diensten geweigerd. Enkele mannen van het dorp gingen met de voerman naar de pomp terug. Een van de dorpsgenoten greep de zwengel en onmiddellijk gulpte een flinke waterstraal uit de pomp. De voerman, hierdoor in verwarring geraakt, stapte op de pomp toe. Hoe hij zich ook al

inspande, er kwam geen druppel water uit. Een van de dorpsgenoten bood daarop aan om een kruik te halen en deze met water uit de pomp te vullen.

Spoedig had hij de kruik vol en overhandigde de gevulde kruik daarop aan de voerman. Op het moment, dat de voerman de kruik vast pakte, was het water uit de kruik helemaal verdwenen. Ontzet deden de dorpsbewoners enkele stappen achteruit, terwijl één van hen het woord toverij uitsprak. Toen de voerman dit hoorde, wachtte hij de verdere reacties van de dorpsbewoners niet af. Hij snelde naar zijn paard, sprong er op en verdween pijlsnel in het nachtelijk duister, de wagen achterlatend. Toen de voerman na enkele weken nog niet teruggekomen was, opende men de wagen. Deze bleek geheel gevuld te zijn met van diefstal en roof afkomstige kostbaarheden.

Aanvankelijk deed men hiervan geen aangifte. Het bleek toen echter, dat vanaf dat moment de dorpspomp geen water meer gaf. Tenslotte stelde men de schout van de vondst in kennis, die alles aan de rechtmatige eigenaren terug gaf. Toen werkte de pomp weer als voorheen.

Op de markt in Heino staat nog steeds de dorpspomp. Nog altijd spreekt men in Heino van de „pompproeve”.

Het verhaal wil, dat een ieder, die een slecht geweten heeft, geen water uit de pomp kan krijgen, hoe hij zich ook inspant. Degene, die dit wel gelukt, bewijst daarmee, dat hij een goed en rein geweten heeft.

WERKGROEP NATUUR EN MILIEU

De leden van de werkgroep willen in de 2e week van oktober een tentoonstelling inrichten, met als onderwerp “Heg en Houtwal”.

Men kan deze tentoonstelling bekijken in de bibliotheek aan de Van Sonsbeeckstraat. De scholen in Heino zijn benaderd d.m.v. een lesbrief betreffende “Heg en Houtwal”. Aansluitend hierop kan een bezoek met de klas aan de tentoonstelling gebracht worden.

Namens de werkgroep, G. Berends

WIE WEET HET NOG?

In mijn jeugdjaren heb ik vaak gezien dat men van een tak van de wilg of lijsterbes (“fluitiesholt” zeiden wij) een fluitje maakte.

De bast werd met het heft van een mes losgeklopt, daarna werden er bepaalde inkepingen gemaakt zowel in de bast als in het hout en kreeg men inderdaad een fluitje. Wie kan het nog?

Tijdens het kloppen van de bast werd soms een liedje gezongen.

De eerste regels van dit lied waren ongeveer als volgt:

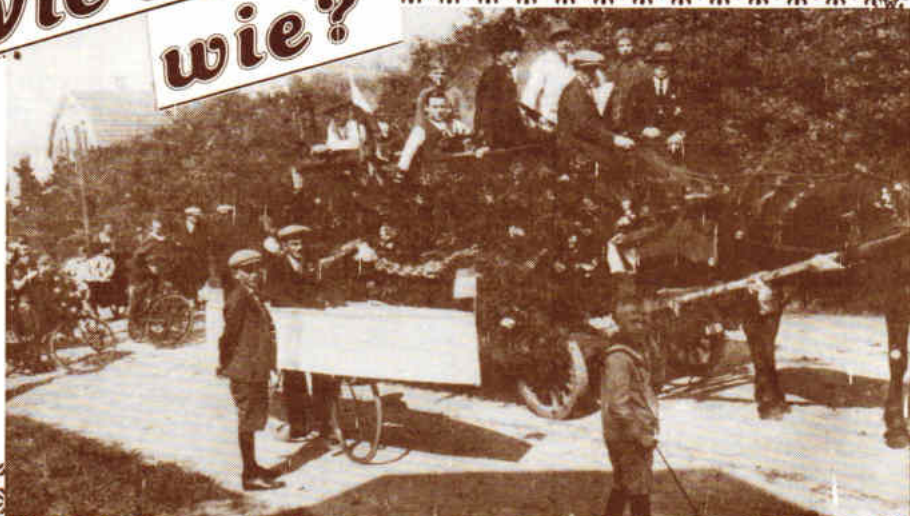
“Sip-sap-siepe, wanneer binnie riepe?

Te mei te mei, as alle vogels legt een ei”.

Wie kent dit lied, of een variant op dit lied? Reakties graag aan de contactpersoon werkgroep dialecten, zie binnenzijde omslag.

Wim Grootenhuis

Wie is wie?

Waar?

Wanneer?

Ter gelegenheid van welk feest werd deze foto gemaakt?

Wie zijn de personen die hierop staan afgebeeld?

Voor reacties kunt u zich wenden tot de hr. Bisschop, tel. 1326.

WIE WAS WIE?

In het vorige nummer (editie 2, juli '81) stond op de middenpagina een "schoolfoto" uit 1929.

Mevr. Polstra uit de Haarstraat 23 wist ons alles over deze oude foto te vertellen:

Het was géén schoolfoto maar een opname van zomaar een groep buurtkinderen. Zo'n fotograaf kwam in die tijd, zonder opdracht, in een bepaalde stad of dorp, trommelde dan hier en daar kinderen bij elkaar en maakte van een groepsfoto. Deze foto's kostten toen ongeveer 6 tot 10 ct. per stuk! Er waren heel wat ouders die deze foto's niet kochten, eenvoudig omdat er géén geld voor was! Deze foto is destijds gemaakt in de tuin van café Hassink (nu Oortwijn).

Van links naar rechts:

Bovenste rij: Aaltje Jalink, Antoon Hageman, Johan Stokvis, Dieks Jacobs, Buter.

2e rij: Jennigje Boerman, Geertje Buitenkamp, Mien Buitenkamp, Riek Buitenkamp, Dieki Boerman, Lena Offenbergh.

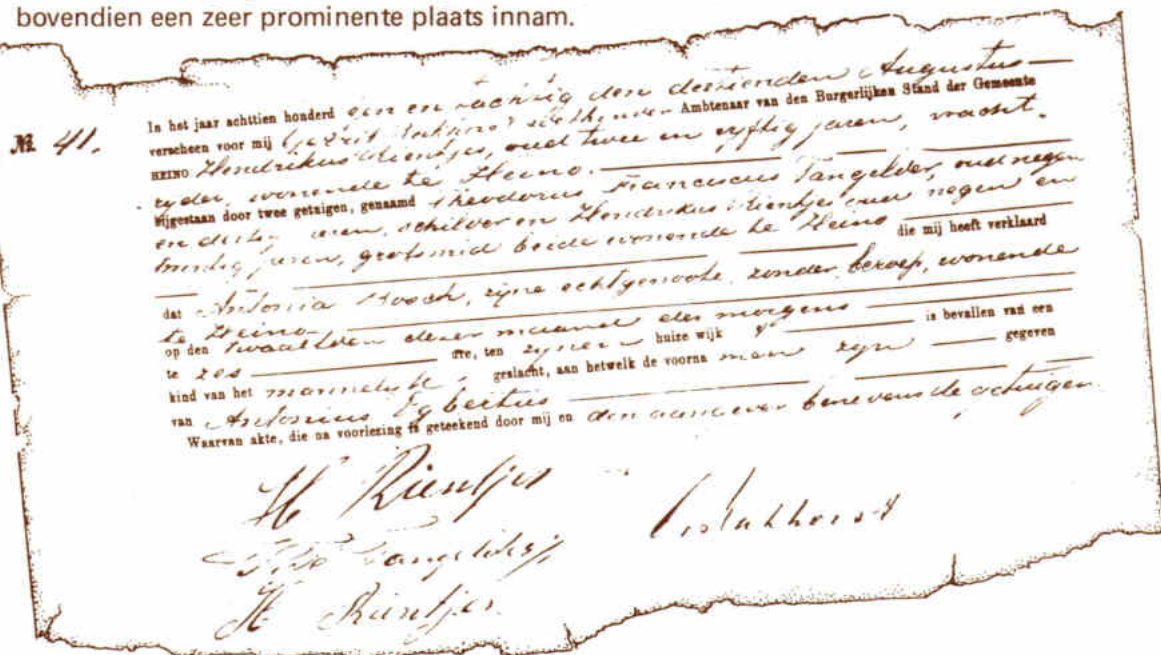
3e rij: Mien Blom, Geertman, Gerda Boerman.

Onderste rij: Blom, Geertman, Theo Blom, Annie Blom, Jo Buitenkamp, Geertman, Marietje Jacobs, Jo Offenbergh, ?.

MGR. A.E. RIENTJES

Als Heemkundige Vereniging uit Heino is het natuurlijk een must om uitgerekend in dit nummer van Omheining even stil te blijven staan bij de geboortedag, nu precies honderd jaar geleden van de legendarische Heinoër, wijlen Mgr. A.E. Rientjes.

Als hij nog leefde zou hij ongetwijfeld het erelidmaatschap van onze vereniging gekregen hebben, want als geen ander heeft hij zijn enorme kennis betreffende de geschiedenis van Salland en Overijssel in het algemeen en die van Heino in het bijzonder op papier weten te zetten. Zijn lange, indrukwekkende reeks van geschriften, als afsluiting vermeld aan het eind van deze korte levensschets, getuigt daarvan. Dat zijn kennis van de Overijsselse geschiedenis groot was blijkt wel uit zijn 50 jaar durend lidmaatschap van de „Vereniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis“ waarin hij bovendien een zeer prominente plaats innam.

Antonius Egbertus Rientjes werd op 12 augustus 1881 geboren als zoon van vrachtrijder Hendrikus Rientjes en zijn vrouw Antonia Bosch.

Zijn ouderlijk huis was het huis dat op het ogenblik bewoond wordt door de fam. Kamphof (transportbedrijf), Dorpsstraat 83.

Na de lagere school ging hij studeren aan de seminaria te Culemborg en Rijsenburg. Hij werd in 1906 tot priester gewijd en als kapelaan benoemd in Jutfaas. In 1911 werd hij eveneens als kapelaan benoemd aan de St. Willibrordus-parochie te Utrecht. Omdat het Aartsbisshoppelijk Museum vlak naast de deur lag was hij tijdens zijn periode als kapelaan, daar vaak te vinden. In 1923 werd hij tot pastoor te Hellendoorn benoemd.

Waren zijn studies tot op dat moment voornamelijk gericht geweest op de religieuze geschiedenis, met zijn benoeming te Hellendoorn (in zijn geliefd Overijssel) en zijn verkiezing tot bestuurslid van de „Vereniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis“ gingen zijn studies meer in de richting van de geschiedenis van Overijssel. Vanaf plm. 1923 komt zijn pen pas goed in beweging. Vele van deze geschriften zijn in gedeeltes gepubliceerd in „Verslagen en Mededelingen Overijsselsch Regt en Geschiedenis“, het blad van deze vereniging, en in het Overijssels Dagblad.

A. E. Rengier
1941.

Zo is „Uit de Geschiedenis van de Marke en Schoutampt van Heino” in de jaren 1931-1932 in gedeeltes in het Overijssels Dagblad verschenen. Straks nog enkele citaten daaruit. In 1929 werd de heer Rientjes benoemd tot pastoor te Maarsen. Ondanks het feit dat hij „ver van huis” zat, bleef hij bezig met het verzamelen van gegevens over de geschiedenis van Overijssel, uiteraard voor zover dat mogelijk was. Ook zette hij zich in die periode weer in voor de verdere ontwikkeling van het Aartsbisshoppelijk Museum te Utrecht.

In 1944 werd inmiddels mgr. Rientjes kanunnik van het Metropolitaan Kapittel, in 1946 geheim Kamerheer en in 1956 huisprelaat van Zijne Heiligheid de Paus. Voorwaar geen sinecure. Op Oudejaarsavond 1961 is hij gestorven waarna hij op 5 januari 1962 onder enorme belangstelling ter aarde werd besteld.

De Mis van Requiem werd opgedragen door kardinaal Alferink, aartsbisshop van Utrecht. Zoals er vermeld staat: „Geheel in zijn geest werden er geen grote woorden gesproken; het was alsof men wist hoe weinig hij daarvan tijdens zijn leven gehouden had”.

Belangrijkste geschriften van wijlen mgr. Rientjes (meer in 't bijzonder betreffende Overijssel):

1. Naar de IJsselsteden: Deventer, Kampen, Zwolle, Het Gildeboek, Tijdschrift voor Kerkelijke kunst en oudheidkunde, 2e jaarg. sept. 1919.
2. Het Spijkerblok in de Kruisdraging van Christus, idem 1922.
3. Merkwaardige muurschilderingen in de groote kerk te Deventer, idem 1932.
4. De monumenten van Twente, idem 1935.
5. De klokken van Hellendoorn, Versl. en Med. Overijss. Regt en Geschiedenis 1925.
6. De Katholieke gemeente op Schokland, idem 1927.
7. Korte levensberichten van de pastoors van Hellendoorn. Overdruk Overijssels Dagblad 1927.
8. Bij het gedachtenisfeest in Hellendoorn 1887-1927 idem.
9. Deye nije Capelle in de St Nicolaaskerk te Kampen in 1526, Versl. en Med. Overijssels Regt en Geschiedenis 1928.
10. Opschrift en versiering der grote klok te Vriezenveen 1531, idem 1926.
11. Mededelingen over de geschiedenis van Hellendoorn, idem 1927.
12. Mededelingen over het klooster Sibculo, idem 1928.
13. De R. Katholieke kerk op de Ommerschans, idem 1928.
14. Steenen offerblokken in de kerken van den Ham en Borne, idem 1931.
15. Een huiszegen of bezweringsgebed uit de 17e eeuw, den Ham, idem 1932.
16. Oude klokken in Salland, idem 1933.
17. De oude muurschilderingen in de Lebuinuskkerk te Deventer, idem 1952.
18. Johannes Mensink, vicaris in Hellendoorn en secretaris van Kardinaal Granvelle, idem 1949.
19. Het oude landschapsschoon in Overijssel, idem 1945.
20. Holterdijk en het Holterdijks geld, idem 1942 en 1943.
21. Het Katholicisme in Overijssel na 1580. Overijssel, samengesteld onder redactie van Mr. G.A.J. v. Engelen van der Veen, Mr. G.J. ter Kuile en R. Schuiling, Deventer z.j. (1931).
22. Oud-Hellendoorn en omgeving, overdruk Overijssels Dagblad 1932-1933.
23. Oud Heino en omgeving, overdruk Overijssels Dagblad 1931-1932.
24. Oud Olst en omgeving, idem 1934-1935.
25. Uit de geschiedenis van Wijhe, idem 1935.

Nr. 23 „Oud Heino en omgeving” is bij velen onder ons beter bekend onder de naam: „Uit de Geschiedenis van de Marke en Schoutampt van Heino”. Het is als zodanig ook als boekwerkje uitgegeven. Helaas bestaan er in Heino maar weinig exemplaren meer van, daarom wil ik u, waarde lezer, mijn exemplaar gaarne een keer te leen aanbieden (tel. 1575).

Het is een 52 pagina’s tellend boekwerkje met daarin de beschrijving van de geschiedenis van Heino vanaf ongeveer de Middeleeuwen tot aan de 20er jaren van deze eeuw. Het geheel is in een stijl geschreven die zeer gemakkelijk en aangenaam leest.

Het geeft een beschrijving van de situatie zoals die in de 20er jaren in Heino was en zoals die in de eeuwen daarvoor volgens geschriften (o.a. Markeboeken) en overleveringen geweest zal zijn.

Ter afsluiting zomaar een citaat uit „Uit de Geschiedenis van de Marke en Schoutampt van Heino” van onze legendarische plaatsgenoot, wijlen Mgr. A.E. Rientjes:

„Wij zullen nu nog over veel dingen iets te vertellen hebben, wat als eigenlijke marke- of schoutzaken kan gelden. Want de kerk schoonmaken en te laten witten was een Marke-zaak, evengoed als een commissie benoemd werd in 1768 „om den ingeseeten den des dorps eene bekwaame plaatse in het veld tot een bleeke aan te wijzen”. Is die bleek de zoogenaamde dorpsbleek er gekomen? Bij overlevering weten wij dat de Heinosche ingezeten hun wasch gingen bleeken achter het Meijsterhuus, nu bouw- en grasland. Een breede kolkslot was er aanwezig langs den weg „Achterlangs”, thans door twijg, onraad, enz. dichtgegroeid. Ook in ’t dorp achter het huis van Reijmert het oude “Wèvershuus” lag een vijver, waar men de wasch ging bleeken, eveneens achter Dorps- genoegen, waar ook een vijver was. Maar men moet hier ook denken aan het bleeken van het linnen of „dook”. Iedere dienstbode kreeg nog „een spints land” om vlas te verbouwen. Daar was veel werk mee: braken, reuten, repelen, hekelen, spinnen, weven, bleeken. Het linnen werd veelal gesponnen op den Evenbeld, het bleeken gebeurde waar mooi water was, en waar het gespreid kon worden met een gieter ja, maar dat was een oude klomp aan een langen stok!”

Ton Groot Beumer

HISTORISCH

We schrijven 1380, ongeveer 600 jaar geleden dus. In een kloostercel zit een monnik te schrijven, uren-, nee, dagenlang. Zijn ganzeveer krast over het perkament, dat in het klooster zelf is vervaardigd door de huid van een schaap of lam te drogen en te bewerken. Met een scherp mesje werkt hij af en toe de punt van zijn ganzepen wat bij.

Voor hem op het kathedraal staan een potje inkt en een busje fijn, gedroogd zand. Links van hem liggen vellen perkament, hij is bezig die over te schrijven.

Hij schrijft in Gothische letters, zoals wij die nog kennen uit oude kerkboeken. Hij doet het zeer nauwgezet en produceert een bijzonder gelijkmatig schrift, het lijkt wel gedrukt. Maar de uitvinding van de boekdrukkunst zal nog 70 jaar op zich laten wachten. Als een vel vol is, strooit hij wat zand over de nog vochtige inkt, zodat de letters nauwelijks meer te zien zijn. Zand erover! zeggen we tegenwoordig nog weleens.....

Na enkele ogenblikken is dan de inkt gedroogd en verwijdt hij het zand weer, de laatste restjes daarvan met de vlag van de ganzeveer. Dan pakt hij een nieuw vel en gaat verder met zijn werk.

Wat schrijft hij eigenlijk? Wel, hij maakt een lijst, een register van personen, meestal boeren, aan wie zijn heer, de bisschop van Utrecht, stukken land in leen heeft gegeven. De machtige bisschop, of liever gezegd de kerk, heeft uitgebreide bezittingen niet alleen in Utrecht, maar ook in Drente en Overijssel. Het is een vrij dorre en droge inventarisatie, vooral voor deze schrijvende monnik. Maar ook voor ons?

Zie, nu pakt hij weer een nieuw vel perkament. Bovenaan schrijft hij: Dit siin die manne in Zallant. En dan begint hij met een diepe zucht aan dit nieuwe hoofdstuk. Wanneer hij na dagen en weken gereed is met zijn werk, worden de vellen perkament door een andere monnik in het klooster gebonden in een stevige varkensleren band en kan hij zijn werkstuk afleveren.

Dit boek nu heeft zonder twijfel een wonderlijke reis gemaakt in de afgelopen zes eeuwen, waarschijnlijk van klooster tot klooster. Het is ook niet bijgewerkt, zoals andere afschriften van ditzelfde register. Hoe het ook zij, enkele jaren geleden kwam het terecht op een rommelmarkt in Weerselo en het werd daar gekocht door onze dorpsgenoot de heer A.J. Knopert uit de Emmastraat, die het sindsdien koestert als een kostbaar bezit.....

En dat is het ook.....

Onbekende kloosterling, toegegeven, het wàs een monnikenwerk, maar toch: vriendelijk bedankt.

Henk van der Veen Sr.

P.S.

We hopen t.z.t. over de inhoud van dit handschrift meer te vertellen.

(Red.)

We hebben de heer Schuring, leraar aan de Middelbare Landbouwschool te Raalte en lid van onze vereniging, bereid gevonden een schets te geven van de wordingsgeschiedenis van ons landschap. Hier volgt het eerste van een serie artikelen.

EEN HISTORISCH - GEOGRAFISCHE SCHETS VAN DE WORDING VAN HET NEDERLANDSE EN OVERIJSSSELSE CULTUURLANDSCHAP (I)

Loopt men door het veld en kijkt men om zich heen dan wordt de aandacht steeds weer gericht op andere dingen. Boerderijen, sloten, heggen, akkers, weilanden, bossen en heidevelden trekken aan het oog voorbij.

Opvallend is het dat het beeld per streek verschilt.

Het maakt veel uit of men zich bevindt in het Groningse terpengebied of in een Noordhollandse droogmakerij, op de Veluwe of in Overijssel.

Behalve de stoffering treden ook in visueel opzicht grote verschillen op. Nu eens overheerst de wijsheid, dan weer kan men nauwelijks verder dan honderd meter om zich heen zien door een dalrand, bos of houtwal; zo lijkt het wel een chaotisch geheel. Elk plekje is weer anders maar deze chaos is slechts schijn. Het staat allemaal met elkaar in verband, het gehoorzaamt aan een rangorde, die niet op toeval berust.

Op grond van dat optreden van bepaalde concentraties van gelijkvormige verschijnselen, die op een bepaalde wijze in het veld zijn gegroepeerd, onderscheidt men een aantal landschappen.

Bij landschap gaat het zowel om natuurlijke als cultuurverschijnselen. Bodems en terreinvormen en de exploitatie door de mens, zorgen samen voor een bepaalde aanblik.

Eerst hoop ik in enkele artikelen in te gaan op de invloed van de cultuuraspecten en later op de natuurlijke verschijnselen (geologie, geogenese, geomorfologie), alhoewel er vaak een sterk verband tussen beide is.

De vormende krachten van culturele aard zijn als volgt te verdelen:

- 1) het functioneren van de samenleving;
- 2) de technologische grondslagen;
- 3) de volkskundige achtergrond.

1) Het functioneren van de samenleving

Enkele aspecten hierbij zijn:

- het erfrecht;
- de rechten op de grond;
- de sociale opbouw (standen);
- de economische omstandigheden;
- de bestuurlijke-administratieve verhoudingen.

Het erfrecht

De wijze van vererving is belangrijk voor de verkaveling. Erven alle kinderen of alleen het oudste kind of de oudste zoon? In het eerste geval is er voortdurende splitsing en zullen kleine percelen ontstaan en in het tweede geval is er veel meer kans dat de percelen hun grootte behouden.

In Duitsland kent men hiervoor de termen Realteilung (gelijke verdeling) en Geschlossene Hoffolge of Anerbenrecht (één gerechtigd).

In het eerste geval was er geen splitsing maar het betekende ook bouw van meer boerderijen en het ontstaan van grotere agrarische nederzettingen.

In het IJsselgebied overheerste in de 19e eeuw de Geschlossene Hoffolge. In de loop der eeuwen veranderde het erfrecht in een gebied echter nogal.

De rechten op de grond

Het maakt aanmerkelijk verschil of het individu de grond in exploitatie heeft en naar eigen goeddunken kan gebruiken of dat we te maken hebben met markenorganisaties, die het beheer regelen van voornamelijk de woeste gronden die gemeenschappelijk eigendom vormden. Over het algemeen zijn de marken in de late middeleeuwen ontstaan. Toen de woeste markegronden op grote schaal in cultuur werden gebracht bleven er daarom verschillen met het oudhoevige cultuurlandschap.

In het „nieuwe” land grotere en regelmatigere percelen, regelmatigere bebouwing en minder kronkelige wegen. Ook speelt de omvang van de eigendomscomplexen nog een rol; grootgrondbezit leidt tot andere vormen dan kleingrondbezit, ook maakt het nog verschil of de grondbezitters het zelf exploiteren of aan anderen overlaten.

In een volgend artikel komen de sociale opbouw, de economische omstandigheden en de bestuurlijke verhoudingen aan de orde.

W. Schuring

JAN MET DE ZÒLN

In ieder van ons zit het waarschijnlijk wel, bij de een wat sterker dan bij de ander, ik bedoel, dat onbestemde verlangen om helemaal vrij te zijn, ongebonden en onafhankelijk. Doen waar je zin in hebt.

Je vindt het bij ontdekkingsreizigers en avonturiers heel sterk: geen plichten, zelfs geen verplichtingen meer kennen, op eigen benen staan, de gok van het leven wagen, er op uit trekken en zien wat er achter de horizon valt te beleven.

Ook sommige emigranten hebben het diep in zich, het zich losmaken van onze overgereguleerde, over-verzorgende en ingewikkelde samenleving. Zigeuners en woonwagenbewoners staan er om bekend, dat ze eveneens de vrijheid liefhebben. Ze worden er weleens van beschuldigd dat hun drang naar onafhankelijkheid ontaardt in bandeloosheid en vrijpostigheid, om het eens netjes uit te drukken.

Kijk, dat gevoel nu moet ook Jan Gols hebben gekend, de zwerver "Jan met de zòln", over wie we het hier hebben.

Een Drent van geboorte moet hij zijn geweest, geboren in Havelte zeggen sommigen, in Norg zeggen anderen. Maar wat doet dat er eigenlijk toe? Is het wel belangrijk om zijn doopceel te lichten? Gaat er dan niet veel verloren van de waas van geheimzinnigheid en romantiek, die er als gevolg van vele verhalen om zijn persoon is gaan hangen?

Een boerenjongen was hij, die erg veel stroomte en het bij zijn moeder tenslotte niet langer uithield, om welke reden dan ook. Hij ging in Duitsland werken, maar ook daar zinde het hem niet, het zwervers-

bloed klopte in zijn aderen en hij ging zijn eigen vrije leven leiden. Het leven van een dakloze marskramer, die in staat is op vele manieren toch zijn kostje op te scharrelen, zij het dikwijls in de marge van de samenlevingsnormen, zoals we dat tegenwoordig zo keurig noemen. Natuurlijk moet je daarvoor op materieel gebied heel wat inleveren, maar een zwerver in hart en nieren brengt dat offer graag, de vrijheid is hem veel waard. In de twintiger jaren zwierf hij al rond door het Sallandse en blijkbaar niet alleen daar. Volgens sommigen moet zijn aktieradius erg groot zijn geweest, hij zou praktisch heel Nederland hebben bereisd of in elk geval de oostelijke provincies. Anderen denken, dat het gebied door hem bestreken van meer bescheiden afmetingen is geweest. Hoe het ook zij, in elk geval zal dat te maken hebben gehad met zijn leeftijd, als je ouder wordt ben je niet meer zo mobiel en moet je je in je activiteiten wel beperken, zeker wanneer je reist op de wijze van Jan met de zòln.

Hij verplaatste zich namelijk per fiets, een vehikel waar hij zijn hele hebben en houden letterlijk aan had opgehangen: pannetjes en verfbussen waar van alles in zat, dozen met wat koopwaar, zelfs een buks om op mussen te schieten en dan dikwijls een brood op de bagagedrager. Die fiets behandelde hij als een levend wezen, hij praatte en vloekte er tegen, schopte hem als het op een mulle zandweg niet wilde opschieten of liep er een eindweegs op een holletje naast.

Nu moet men hieruit niet onmiddellijk de conclusie trekken, dat hij niet goed bij zijn

hoofd was. Een eenzellige levenssolist wijkt wat gedrag betreft dikwijls sterk af van ons "normale" mensen.....

De nachten bracht hij veelal door in een hooischaar of hooiberg en dan vaak bij zijn vaste adressen. We kennen dat wel van Swiebertje en Flierefluiter. Hij verkeerde trouwens het meest en het liefst onder de boerenbevolking, alleen aan "dikke" boeren schijnt hij een hekel te hebben gehad. Hij praatte ook graag over het boerenbedrijf. En verder kon hij spannende verhalen vertellen van vroeger, toen hij de trotse bezitter van maar even twee jachtgeweren moet zijn geweest. In het dorp zag men hem niet zo vaak, daar voelde hij zich niet op zijn gemak, misschien omdat de jeugd hem daar graag najaouwde? Alleen op zaterdag stond hij in het dorp dikwijls bij de slaggers op de drempel, wachtende op een stuk worst. Ook sliep hij weleens in een zelfgetimmerde kist, die ergens in onze omgeving in het bos stond. Maar het is beslist een fabeltje, dat hij die kist met zich mee voerde achter aan zijn fiets, zoals men kan beluisteren uit sterk overdreven verhalen.

Zijn negotie? Wel: schoensmeer, veters, kachelpotlood, naalden, enz. Dit zou er op kunnen wijzen, dat hij iets met de schoenmakerij van doen moet hebben gehad in zijn leven. Ook zijn volledige bijnaam "Jan met de hakkn en de zòòln" wijst in die richting. Maar dat blijkt beslist niet zo te zijn.

Wel droeg hij zelf altijd grote schoenen, veel te groot, zo wordt er gezegd en bovendien hing er dikwijls ook nog een dito paar aan zijn fiets. We moeten aannemen, dat hij daar aan zijn bijnaam dankte.

Bij zijn vaste adressen stond een speciale stoel voor hem klaar en ook een speciaal kopje om uit te drinken. U mag raden waarom..... Het verhaal gaat, dat men na zijn bezoek en zijn kopje koffie in de keuken, de ramen open zette.

Een vrouw wilde een pakje naalden van hem kopen, maar helaas had hij die op het moment niet meer in voorraad. De volgende dag bracht hij ze evenwel trouw, hij had ze even uit Deventer gehaald, zo beweerde hij.....

Wie aan de weg timmert heeft veel bekijks. Dit gold voor Jan Gols zo goed als letterlijk. Het eerste wat men zich namelijk van hem herinnert, het meest in het oog lopende, dat is zijn picknick in de berm langs de weg. Hij stookte een vuurtje, plaatste er een pannetje water boven - op een oude bagagedrager zegt men - en zo zette hij zijn eigen koffie. Er werd een plak van het brood afgesneden, met boter besmeerd en zo nuttigde hij zijn lunch. Zoals gezegd, dit is sterk in de herinnering blijven hangen, deze onopzettelijke maar openlijke demonstratie van zijn onafhankelijkheid, een uiting van zijn hunker naar vrijheid, niet gecontroleerd of onderdrukt door zijn verstand.

Diverse keren werd hij in een inrichting of een tehuis opgenomen, soms om straf uit te zitten - Veenhuizen wordt genoemd - soms om te herstellen van een ziekte. De verpleegsters beslisten door loting, wie hem zou gaan wassen.....

Zo'n opname deed hem lichamelijk goed natuurlijk. Maar dan lokte weer de vrijheid. Hij ontworstelde zich aan de regels van zo'n inrichting en schijnt zelfs weleens te zijn ontlucht.

Zo zie ik hem in gedachten zwerven langs de Weteringen, onder de Velner, over de Verwersweg en de Berkendijk.....

Och ja Jan met de zòòln, en men haalde wat meewarig zijn schouders op.

Toen hij zijn AOW kon beuren ging het uiteraard financieel veel beter met hem: hij kocht geregeld een nieuwe fiets.....

En dan komt zijn levensavond. Het reizen gaat zwaarder, het wordt steeds moeilijker, hij blijft langer op een plaats. We weten het wel, de zon zakt achter de horizon. En het

laatste stukje, vlak voordat hij onder de kim verdwijnt, gaat heel snel.
Zijn laatste jaren sleet hij in de Hoogeland-Stichting bij Beekbergen en daar overleed hij in 1965.

Ik weet niet of ik Jan met de zòòln wel juist geschilderd heb in dit stukje, of dit wel de echte Jan was.

Maar in elk geval, diep in het hart van deze zwerver, deze vrijbouter, moet geleefd hebben dat onbestemde gevoel.....

Dat is waar ook, dat heb ik al verteld.

Henk van der Veen Sr.

VAN DE BESTUURSTAFEL

Sinds de oprichting in maart j.l. heeft het bestuur zich met allerlei activiteiten bezig gehouden.

- * Op 6 mei 1981 werd de oprichtingsakte gepasseerd.
- * De vereniging groeide gestaag. Eind juli stonden er 113 leden, 5 donateurs en 22 abonnees ingeschreven.
- * De tweede en derde "Omheining" kwamen uit.
- * Een lidmaatschap met gesloten beurs werd aangegaan met zusterverenigingen uit Elburg, Deventer, Genemuiden, Hattem, Heerde, Oldebroek en Staphorst.
- * Er werden dia's over Heino vertoond, die tijdelijk in bruikleen verkregen waren. Eénmaal op een avond van de hervormde bejaarden, éénmaal op een gemeentevening voor nieuw ingezetenen van Heino en éénmaal voor leden en belangstellenden.
- * Er werd in de feestweek van de Stichting Heija Heino op Hemelvaartsdag een dauwtrapfietstocht georganiseerd met medewerking van de werkgroep Boerderij- en Veldnamen.
Ook werd met een stand meegedaan aan de promenade in de gemeentetuin op diezelfde dag.
- * Er werden dia's en foto's gemaakt van het gebied waardoor te zijner tijd de rondweg zal komen.

BETALING KONTRIBUTIE 1981

Vriendelijk verzoeken wij die leden, donateurs of abonnees die hun contributie over 1981 nog niet hebben betaald dit alsnog te doen (mogelijkheid tot betaling zie binnenzijde omslag).

Ter nadere informatie het volgende:

Gewone en werkende leden f. 25,00 per jaar, elk 2e en volgende gezinslid f. 12,50 per jaar.

Jeugdleden (tot 18 jaar) f. 12,50 per jaar.

Minimum donatie f. 20,00 per jaar.

(Ter voorkoming van misverstanden: leden, jeugdleden en donateurs krijgen het kontaktblad "Omheining" gratis).

Een abonnement op "Omheining" bedraagt f. 15,00 per jaar voor inwoners van Heino. Abonnees buiten Heino woonachtig worden portokosten in rekening gebracht.

Omheining

Contactblad van de Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

"OMHEINING"

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten "omheint".

Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein "omheint", in ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

Secretariaat: Davenschot 1, 8141 BB Heino
Tel. 05729-1986

Rabobank Heino: rek. nr. 3271.12.271
Gironummer van de bank: 800093

Amrobank Heino: rek. nr. 4192.74.006
Gironummer van de bank: 953047

Bestuur:

H. van der Veen,
Schoolstraat 10, 8141 EN Heino - voorzitter
J.K. Pruim-Reinders,
Davenschot 1, 8141 BB Heino - secretaresse
H.T.M. Heuven-Neplenbroek,
Raalterstraat 8, 8141 RM Heino - penning-
meesteresse

G.W. Grootenhuis,
Kruzebrink 36, 8141 WD Heino - algemeen
adjunct

G. Berends-Drostén,
Fabijsstraat 3, 8141 VE Heino

R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

A. van Wifferen,
Marktstraat 6-8, 8141 GC Heino

Public relations:

G.W. Grootenhuis, Kruzebrink 36,
8141 WD Heino, tel. 05729-1661

Werkgroepen:

1. Algemeen

Contactpersoon: H.A.M. van Eijk-Hof,
Grote Beukelaer 17, 8141 BM Heino

2. Algemene en/of Kerkgeschiedenis Heino

Contactpersoon: R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

3. Archeologie

Contactpersoon: R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

4. Boerderij- en Veldnamen

Contactpersoon: G.W. Grootenhuis,
Kruzebrink 36, 8141 WD Heino

5. Dialecten

Contactpersoon: H. van der Veen,
Schoolstraat 10, 8141 EN Heino

6. Foto- en geluidsdocumentatie

Contactpersoon: A. van Wifferen,
Marktstraat 6-8, 8141 GC Heino

7. Genealogie

Contactpersoon: A. van Wifferen,
Marktstraat 6-8, 8141 GC Heino

8. Natuur en Milieu

Contactpersoon: G. Berends-Drostén,
Fabijsstraat 3, 8141 VE Heino

Tijdschrift "Omheining"

Redactie-adres: Grote Beukelaer 17,
8141 BM Heino, tel. 05729-2208

Redactie:

H.A.M. van Eijk-Hof, Grote Beukelaer 17,
8141 BM Heino

T. Groot Beumer, Lierderholthuisweg 41,
8144 RG Lierderholthuis

H. van der Veen, Schoolstraat 10,
8141 EN Heino

B. Kruger, Disselhof 5,
8141 WZ Heino (typiste)

W. Witteveen, Linde 19,
8141 ST Heino (lay-out)

H.J.J. Hoppen, Marktstraat 14,
8141 GC Heino (lay-out)

Druk: Sono Heino

*Niets uit deze uitgave mag worden vermenig-
vuldigd en/of openbaar gemaakt door mid-
del van druk, fotokopie, microfilm of op
welke andere wijze ook, zonder voorafgaan-
de schriftelijke toestemming van het bestuur
van de vereniging voor Heemkunde
"Omheining".*

VAN DE REDAKTIE

In deze laatste "Omheining" van dit jaar weer een keur van boeiende artikelen. Ook onze rubriek "Wie is wie" is weer het bekijken waard.

Onze redactie heeft extra hard gewerkt om dit nummer nog vóór de feestdagen klaar te hebben, zodat u rustig de tijd heeft om ervan te genieten.

Hartelijk dank voor uw reacties op het z.g.n. fluitjesliedje. Dit bracht enkelen op het idee, eens naar oude liedjes op zoek te gaan. U kunt deze groep helpen door aan hen het oude Foekepotterij-liedje door te geven.

Reakties kunt u sturen naar het redaktieadres, evenals uw kopie voor de volgende "Omheining". Deze moet voor 1 maart in ons bezit zijn.

Veel leesplezier.

De redactie

Vereniging voor Heemkunde "Omheining"
te Heino

1e jaargang — nummer 4 — december 1981

Inhoudsopgave:

pag. 1	Van de redactie	pag. 12	De wordingsgeschiedenis van ons landschap (II)
pag. 2	De familie Van Sonsbeeck en de gemeente Heino	pag. 13	Werkgroep Archeologie: "Ekencate"
pag. 6	Expositie natuur en milieu	pag. 16	Nieuwjaarswensen
pag. 7	't Peerd van Sunterklòds	pag. 17	Kerst en Oud en Nieuw plm. 1925
pag. 8	Wie is wie?	pag. 20	Spoorlijn Zwolle - Almelo 100 jaar
pag. 9	Dit siin die manne in Zallant	pag. 24	Van de bestuurstafel
pag. 10	Huusslächting		

DE FAMILIE VAN SONSBBECK EN DE GEMEENTE HEINO

Sinds in het begin van de 18e eeuw huize De Gunne in onze gemeente eigendom werd van de familie Van Sonsbeeck, is de naam van deze familie altijd verbonden geweest met Heino. Oorspronkelijk kwamen de Van Sonsbeecken uit Zwolle, waar zij gewoond hebben in het huis De Gouden Kroon op de Grote Markt, het zogenaamde Sonsbeeckenhuus. In dit artikel wordt een overzicht gegeven van die leden van de familie, die in Heino gewoond hebben of nog wonen en die een speciale band hebben met onze gemeente. Het is niet de bedoeling geweest hier een volledige genealogie van het geslacht Van Sonsbeeck te geven, daarvoor raadplege men bijvoorbeeld de uitgaven van Nederland's Patriciaat.

1. Dr. Gerardus Antonius van Sonsbeeck, geboren te Zwolle op 29 maart 1698, med. doctor, geneesheer te Zwolle, overleden aldaar 14 aug. 1769. Hij huwde te Zalk op 4 nov. 1727 met Cornelia Aletta van Grootvelt, geboren op 16 april 1686, overleden op 15 jan. 1763, weduwe van Jan Potcamp, eerder weduwe van Gerrit van Rees. Door het huwelijk van G.A. van Sonsbeeck met de weduwe Potcamp is De Gunne aan de familie van Sonsbeeck gekomen. De familie Potcamp had het landhuis De Gunne laten bouwen op het erve van dezelfde naam, dat al in de 16e eeuw genoemd wordt. Het huis bestond aanvankelijk alleen uit de middenbouw, de zijvleugels werden in de eerste helft van de vorige eeuw bijgebouwd. De Gunne was toen nog een buitenverblijf, een spijker, zoals veel Zwolse families hadden om er de zomer door te brengen.
2. Alexander van Sonsbeeck, geboren te Zwolle op 11 dec. 1729, overleden te Heino (huize De Gunne) op 30 mei 1799, zoon van nr. 1, was gehuwd met Cornelia Anna van der Veen. Dit echtpaar heeft drie kinderen gehad, twee zoons en één dochter.
- 3a. Gerardus Antonius Stanislaus van Sonsbeeck, geboren te Zwolle op 13 nov. 1770, overleden aldaar op 7 dec. 1809, oudste zoon van nr. 2. Hij was assessor van de provincie Overijssel wat overeenkomt met lid van gedeputeerde staten. Hij was gehuwd met Wilhelmina Agnes Cremers. Zij overleed te huize De Gunne op 19 aug. 1855. Het echtpaar Van Sonsbeeck-Cremers had drie kinderen, twee zoons en één dochter. Hun dochter, Cornelia Joanna van Sonsbeeck, geboren op De Gunne op 5 aug. 1801, huwde in 1819 te Heino met J.B. Helmich, die van 1843 tot zijn dood in 1862 lid was van gedeputeerde staten van Overijssel.

*Alexander van Sonsbeeck
1882 - 1951*

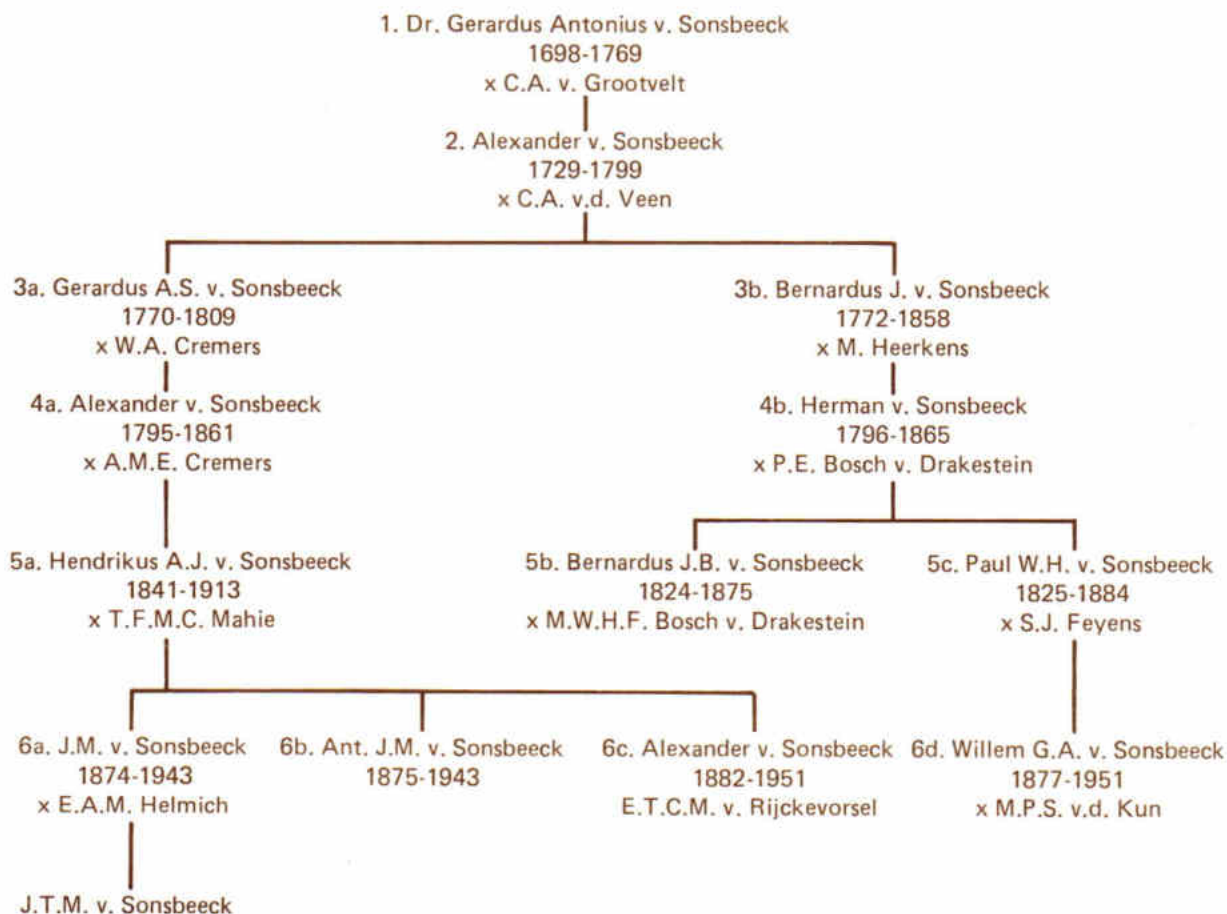
*Hendrikus A.J. van Sonsbeeck
1841 - 1913*

- 4a. Alexander van Sonsbeeck, geboren te Zwolle op 24 aug. 1795, overleden aldaar op 21 mei 1861, houtkoper, oudste zoon van nr. 3a, was gehuwd (1) met C.M.A. Akema, en (2) met A.M.E. Cremers. Uit het eerste huwelijk werden vijf kinderen geboren, uit het tweede drie.
- 5a. Hendrikus Allardus Johannes van Sonsbeeck, geboren te Zwolle in 1841, overleden te Heino (huize De Gunne) in 1913, zoon van nr. 4a (tweede huwelijk). Hij werd in 1877 gekozen tot gemeenteraadslid van Heino en in 1885 benoemd tot wethouder, tevens ambtenaar van de burgerlijke stand. Hij werd burgemeester van Heino in 1886 en volgde als zodanig G.J.G. Baron Vidal de St. Germain op, die dat jaar eervol ontslagen werd na een ambtsperiode van 49 jaar. Vidal de St. Germain had op Het Relae gewoond, waar ook de gemeentesecretarie was gevestigd. H.A.J. van Sonsbeeck was de eerste van zijn familie, die De Gunne permanent bewoond heeft. Uit zijn huwelijk met T.F.M.C. Mahie werden te Heino negen kinderen geboren.
- 6a. Joannes Maria van Sonsbeeck, geboren te Heino (huize De Gunne) in 1874, overleden te Zwolle in 1943, oudste zoon van nr. 5a. Hij woonde evenals zijn vader op De Gunne en was gehuwd met Engelbertha Anna Maria Helmich, geboren in 1894 en overleden in mei 1981. Het echtpaar had drie kinderen en de jongste zoon, J.T.M. van Sonsbeeck, is de huidige bewoner van De Gunne. Deze is gehuwd met een dochter van burgemeester Van der Heijden van Doornenburg (zie 6c).
- 6b. Antonius J.M. van Sonsbeeck, geboren te Heino (huize De Gunne) in 1875, overleden te Zwolle in 1943, tweede zoon van nr. 5a. Hij was boomkweker en heeft gewoond op huize Sonnevanck aan de Stationsweg te Heino.
- 6c. Alexander van Sonsbeeck, geboren te Heino (huize De Gunne) op 25 maart 1882, overleden te Roermond in 1951, zoon van nr. 5a. Hij volgde in 1913 zijn vader op als burgemeester van Heino en bleef dit ambt vervullen tot 1945, toen hij opgevolgd werd door Jhr. A.J.E.E.C. van der Heijden van Doornenburg. Alexander van Sonsbeeck heeft gewoond in huis De Heemel aan de Stationsweg, gebouwd op een stuk

grond dat in het begin van de vorige eeuw eigendom was van A. Klomp, de laatste schout van Heino, die tevens de eerste burgemeester werd van de gemeente. Hij was gehuwd met Jkvr. E.T.C.M. van Rijckevorsel van Kessel en had vier dochters. De oudste dochter, M. van Sonsbeeck, is jarenlang wijkverpleegster geweest te Heino. Zij huwde in 1940 met F.M.M. Baron van Lamsweerde, die in 1945 door de Duitsers werd gefusilleerd.

3b. Bernardus Josephus van Sonsbeeck, geboren te Zwolle in 1772, overleden aldaar in 1858, heer van Den Alerdinck, markerichter van de marke Lenthe, tweede zoon van nr. 2. Hij kocht op 6 sept. 1797 de havezathe Den Alerdinck, die toen nog tot Dalfsen behoorde, van de erfgenamen van Derk Frederik van Voorst tot Bergentheim. Het huis Den Alerdinck, dat reeds in 1318 wordt vermeld, had sinds 1618 riddermatige rechten, hetgeen inhield dat de eigenaar behoorde tot de Ridderschap van Overijssel. B.J. van Sonsbeeck liet in het begin van de vorige eeuw rond Den Alerdinck een park met vijvers aanleggen door de tuinarchitecten de gebroeders Zocher. Na de grote overstroming vanuit zee in 1825, waardoor zijn landgoed ruim één meter onder water kwam te staan, liet hij een dijk rond zijn bezittingen leggen om deze voor overstromingen te vrijwaren. Uit zijn huwelijk met Margaretha Heerkens werd één zoon geboren.

- 4b. Herman van Sonsbeeck, geboren te Zwolle op 24 juli 1796, overleden te Heino (Den Alerdinck) op 29 nov. 1865, zoon van nr. 3b. Behalve van Den Alerdinck was hij ook eigenaar van De Kolkhof aan de Zuthemerweg. Enige jaren na zijn overlijden kwam Den Alerdinck aan het geslacht Van Dedem. Hij trad op de voorgrond in de vaderlandse politiek als minister in het kabinet Thorbecke. Door de liberale grondwetsherziening van 1848 kreeg de R.K. kerk weer de vrijheid om bisschoppen in ons land te benoemen. Vóór het zover was, waren vele besprekingen nodig, ook met de Nederlandse regering. Daarom werd in het ministerie-Thorbecke, dat optrad vanaf 1 nov. 1849, een minister voor de Zaken van de R.K. Eredienst opgenomen. Hiervoor werd benoemd de jurist Herman van Sonsbeeck, die deze portefeuille combineerde met die van Buitenlandse Zaken. Voordat echter in 1853 de bisschoppelijke hiërarchie in ons land werd hersteld, was Van Sonsbeeck reeds uit het kabinet getreden. Als minister van Buitenlandse Zaken werd hij opgevolgd door J.P.J. Baron van Zuylen van Nijvelt, voor R.K. Eredienst door M.P.H. Strens. H. van Sonsbeeck is drie keer gehuwd geweest. Uit zijn eerste huwelijk, met Paulina Elisabeth Bosch van Drakestein, werden zeven kinderen geboren.
- 5b. Bernardus Josephus Balthasar van Sonsbeeck, geboren te Zwolle op 6 jan. 1824, overleden aldaar op 24 sept. 1875, oudste zoon van nr. 4b. Hij erfde De Kolkhof van zijn vader. In 1862 werd hij gekozen tot lid van gedeputeerde staten van Overijssel als opvolger van J.B. Helmich (zie nr. 2a). Uit zijn huwelijk met Maria W.H.F. Bosch van Drakestein werden vijf kinderen geboren, van wie er vier jong zijn overleden. Hij liet De Kolkhof na aan zijn dochter Pauline E.F.M. van Sonsbeeck (1851-1922), die gehuwd was met Joan Marie Baron van Voorst tot Voorst, lid van gedeputeerde staten van Overijssel.
- 5c. Paul Willem Hendrik van Sonsbeeck, geboren te Zwolle op 25 aug. 1825, overleden in 1884, tweede zoon van nr. 4b. Hij was gemeenteraadslid van Amsterdam en gehuwd met Suzette Joanna Feyens. Het echtpaar had elf kinderen.

6d. Willem George Alphonse van Sonsbeeck, geboren te Amsterdam op 11 sept. 1877, overleden in 1951, zoon van nr. 5c. Hij werd in 1919 benoemd tot burgemeester van Breda en in 1936 tot commissaris van de Koningin in Limburg, uit welke functie hij begin 1941 door de Duitsers werd ontslagen. Hij was een van de vijf vooraanstaande Nederlanders die op 2 aug. 1944 door de Nederlandse regering te Londen werden aangewezen om als haar vertegenwoordigers op te treden in de allereerste fase na de bevrijding. Dit om te voorkomen dat er in ons land na de capitulatie van de Duitsers een gezagsvacuum zou ontstaan. Dit zogenaamde College van Vertrouwensmannen droeg op 8 april 1945 zijn bevoegdheid over aan het Militaire Gezag. W.G.A. van Sonsbeeck was gehuwd met Maria P.S. van der Kun en had drie dochters. Vanaf 1947 woonde hij te Heino in huis De Heemel. Eén van zijn dochters, mevr. S. Luten-Van Sonsbeeck, woont thans nog in deze gemeente.

H. van Bommel

Geraadpleegde literatuur:

Nederland's Patriciaat (red. D.G. van Epen e.a.);

J. Bieleman, Heino een geschiedenis van mens en plaats (Zwolle 1980);

A.E. Rientjes, Uit de Geschiedenis van de Marke en Schoutampt van Heino (Zwolle 1931-'32);

L.J. Rogier en N. de Rooy, In vrijheid herboren ('s-Gravenhage 1953);

D.M. van der Schrier, De resten van de zeedijk van Bernard J. van Sonsbeeck rond Den Alerdinck: een monument (artikel in De Mars, Overijssels maandblad, nov. 1981);

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant.

EXPOSITIE 12-23 OKTOBER 1981

Velen van u hebben de tentoonstelling bezocht die de werkgroep Natuur en Milieu inrichtte in de openbare bibliotheek onder het motto "Heg en houtwal".

De werkgroep had daarbij medewerking van de plantsoenendienst in Zwolle en het museum "Natura Docet" te Denekamp.

Deze expositie is een groot succes geworden. In dit nummer nog enkele foto's.

Foto's en naslagmateriaal op de expositie "Heg en houtwal".

Een onderdeel van de zo natuurgetrouw mogelijk opgebouwde houtwal, zoals die was te bezichtigen in de openbare bibliotheek.

't PEERD VAN SUNTERKLÒOS

't Olde peerd van Sunterklòos is 's òòmps lāate nog an dek van de stoomboot die uut Spanje kump. Met een stroospier in de bek hānk he mistroostig teeng de relink en kik peinzend nòò de zee; denkt an thuus en an zien bāantje en he hef 't er muulik mee.

't Is seizoenwārk wat he dut, iene mòond mā in 't joar, wā met teengzin in die kelte, mā he stiet toch aait wear kloar as Sunterklòos bie hum kump vròògn: "Gòò! tamme wear met mie met?", want he weet wā, det die olde 't zonder hum ok nie mear redt.

Dāttien joar gòòt ze a sām, Sunterklòos en Piet en hee.
Dāttien joar a sām nòò Holland; rèeng, hāāgel, wind en snee.
Hee hef las van rummetiek en alle bott'n doet hum zear
En hee nemt zich heilig veur: 't Is beslis de lāaste kear!

Vrogger hatte 't mooi e'vunn, hatte 't met plezier e'dòòn,
mā 't klimm en 't hijstern was met steeds mear muuite 'gòòn.
't Leek ok wā of Sunterklòos d'r zelf gien oarg'heid mear in had,
op die lēēftied al det sjouwn van dōrp nòò dōrp, van stad nòò stad.

Kreeg hee vrogger iederreis 'n hātt'lik woord van d'olde sint,
noe vrōg die zels allegins niet, nòò zien vrouwe of zien kind.
En tamme wear 't zwoare wārk wear, uren manks in volle draf
met de Sint die op zien rugge zit met mieter en met staf.

Van 't iene huus nòò 't aander en gien schostien òòverslòòn
Deur de gōtte, dan wear 't dak op. Nee, zo kan 't nie langer gòòn.
Ok met 't voer wōdt elk joar minder, want as dank veur een kedoo
krig vandāāg' an dag de schimmel, hooguut nog een fossn stro.

Nee, hoe meer hee d'r òver nòòdenkt, destevaster weet he 't noe
As he 't niet veur vrouw en kind deut, ... nòòit weer met nòò Holland toe!!

Dieks Opdenviever

Waar, wanneer en vanuit welke straat is deze foto gemaakt?

WIE WAS WIE?

In het vorige nummer (editie 3, sept. '81) stond op pagina 7 een foto met daarop een versierde boerenwagen met verschillende personen erop.

Helaas heeft niemand mij kunnen zeggen wanneer en ter gelegenheid waarvan deze foto werd gemaakt. Is de foto gemaakt vóór 1940? Dan is er waarschijnlijk sprake van een koninginnedag-viering. Het kan óók zijn dat deze opname is gemaakt ná 1945: Bevrijdingsdag?

Wie kan hierover méér vertellen? Gaarne uw reactie!

U kunt zich wenden tot de hr. Bisschop, tel. 1326.

"DIT SIN DIE MANNE IN ZALLANT"

- enkele notities uit een middeleeuws handschrift.

De heer Knopert, trotse bezitter van het handschrift uit 1380 - waarover reeds eerder in ons orgaan werd geschreven - ging ermee akkoord, dat het Rijksarchief te Zwolle fotocopieën maakte van dat register van leenmannen van de bisschop van Utrecht en zodoende kwam ook onze vereniging in het bezit van een afschrift.

Om u een indruk te geven van de inhoud citeren we hieronder enkele gedeelten daaruit. Ter verduidelijking: it' en ite' zijn afkortingen van item (idem), dat eveneens betekent zoals u weet.

Het hoofdstuk over Salland begint als volgt:

In den eersten hout Jan Sconekamp dat erve ende goet to Ridderinch.
It' dat erve en' goet dat gheheten is dat luttike velt.
It' den tyenden grof en' smal over dat goet en' erve tot Remering ghelegen
in den kerspel van nyenstede' en' in der buerscap to holtheem.
It' drie stucke lants tot achteler ghelegen in den kerspel to Emmenychem.
Ite' drie stucken lants tot berchenthem ghelegen in den kerspel van nyen-
steden.

In de buurtschap Holtheme bij Gramsbergen woonde tot voor kort nog een boerenfamilie met de naam Schoonekamp. Echteler en Emlichheim (in de volksmond Achelen en Emmelkamp) liggen in het aangrenzende Duitse Bentheim. Bergentheim ligt zuidelijk van Hardenberg en Nijenstede is tegenwoordig een villa in Heemse. De schrijver van het register rekende al deze dorpen in de Vechtstreek gemakshalve maar bij Salland.

Wat het recht van tienden betreft, werd er onderscheid gemaakt tussen grove tienden, betrekking hebbende op de korenoogst (elke tiende schoof was voor de landheer) en smalle tienden, die geheven werden op tuinvruchten, zoals bv. de hop, gebruikt voor de bereiding van bier.

Nu enkele notities waar wij in Heino erg in geïnteresseerd zijn.

**Item Jan van westenholte anders ghehet' die koc hout die costede mit hoe-
ren toebehoren gheleg' in heijner kerspel.**

Een costede of katerstede is een klein boerenbedrijf.

**Item Jacob ten water hout dat goet to segestvelde mit sijnen toebehoren
ghelege in den kerspel ter heijne.**

We zien dat de naam "segestvelde" reeds in de veertiende eeuw in zwang was. Het gemeentebestuur heeft gelukkig ook deze naam willen bewaren door een straat bij het industrieterrein 't Zeegsveld te noemen.

Twee aantekeningen die betrekking hebben op Wijhe:

**Item dirc de smerighe hout des smerighen hoeve die ghelegen is in den kers-
pel van wije.
Item herman van westenb'ghe hout dat goet to westenb'ghe in den kerspel
van wije.**

Omdat men in die tijd nog niet de kadastrale indeling in secties en nummers kende, moest de ligging van een akker nauwkeurig worden omschreven. Hiervan is de volgende aanhaling een duidelijke illustratie:

Item seven morghen lants ghelegen in den kerspel van Wije in tong'marke daer boven naest ghelant is Willem van poelwie en' beneden hen Jacobs kinder van der ese op die ene side van de weteringhe ter ijsel waert en' op die ander side van de weteringhe Jan van Sevenb'ghe bove' en dat goet van langhevelderlo beneden.

Tenslotte ook enkele notities betreffende Raalte:

**Item henric ten wolthuys hout tgoet ten Wolthuys mit sinen toebehoren in raelter kerspel ghelegen.
Item laurens van buckhorst hout dat goet to velner dat goet to overdiic en' den tiende' over dat goet to velner. It' dat goet ten amphuijs. Item dat goet tot oesterwiic mit synen tienden die al ghelegen siin in den kerspel to raelte.**

Hier wil ik het voorlopig bij laten. Het staat als een paal boven water, dat vooral de leden van onze werkgroep Boerderij- en Veldnamen heel veel in dit middeleeuwse register zullen gaan neuzen. Wellicht zullen ze in de komende nummers van "Omheining" van hun bevindingen verslag doen.

De heer Knopert zijn we erg dankbaar, dat hij zijn kostbare bezit ter beschikking heeft willen stellen.

Henk van der Veen Sr.

HUUSSLACHTING

De werkgroep Dialekt heeft twee bijeenkomsten gewijd aan de huisslaching, zoals die vroeger plaats vond. Uit die besprekingen kwam een flink aantal woorden te voorschijn, die zullen worden geïnventariseerd. Hier volgen er enkele:

- biggemotte (moedervarken)
- gelte (jong vrouwelijk varken)
- borge (gecastreerd varken)
- kokkepot, ook fnuuspot (fornuispot)
- gesleuns (ingewanden)
- köögies (kaantjes)
- zwöörtie (zwoerdje)
- met 'n metwos nao 'n zie spek gooin (weinig geven om veel terug te krijgen).

Er werd een dialoog over dit onderwerp op de band opgenomen, ingesproken door het echtpaar Gé en Riek Elshof. Deze is de eerste van een reeks opnamen van gesprekken in het dialekt, die in het archief zullen worden bewaard.

Hier volgen tenslotte een aantal gerechten en de wijze van bereiding, verzameld door Ans Niens, de notulante van de werkgroep.

BLOEDWORST OF BLOEDKOEKEN

Ingrediënten: roggemeel, spek, zout en kruiden (gruus). Koken in de "kokkepot", goed blijven roeren tot het een stevige massa is. Daarna tot platte koeken kneden en bewaren in de melkkelder op een schaal, bedekt met vet. Of bewaren in katoenen zakken aan de zolder hangen.

LEVERWORST EN BALKENBRIJ

Ingrediënten: longen, lever, spek, boekweittenmeel (gruttmääl), zout en kruiden (nootmuskat). Kook de longen, de lever en het spek in de "kokkepot"; vervolgens dit alles in kleine stukjes snijden en weer teruggooien in de "kokkepot". Boekweittenmeel en water toevoegen, op de wijze zoals men een vleesragout maakt. Daarna op smaak brengen met zout en kruiden. Intussen steeds blijven roeren. Het is belangrijk hierbij een stok of houten lepel te gebruiken. Vervolgens in papieren of linnen zakken gieten en ophangen aan de zolder. Men kan ook goed schoongemaakte darmen daarvoor gebruiken.

ZURE ZULT OF "HEUFKÄZE"

Ingrediënten: de kop, zout, kruiden, azijn en spekzwaard.

De kop van het varken goed koken, net zolang tot alles er vanzelf afvalt, dan wordt het een soort gelei. De "onderbakham", het spekszwaard, de kruiden en het zout meekoken, goed blijven roeren. Ook een beetje azijn toevoegen. In pannen gieten en tot slot daarover nog wat azijn schenken.

SMOLT

Ingrediënten: gemalen kaantjes, olie, vet en meel. De kaantjes fijn maken, het spek in dobbelsteentjes snijden en bakken, olie, vet en meel toevoegen en het geheel in een schaal laten afkoelen. Met smolt werden boterhammen gesmeerd.

Van de besprekingen werd een uitgebreid verslag gemaakt, gedeeltelijk in het dialect, met het doel de gegevens aldus vast te leggen. Ook amusante dingen werden daarin niet vergeten.

"Iedere boer had zo zien vaste lieste van meënsn, die 't neudig haddn en 'n stukkje van 't geslacht kreengn: de pestdòr, de dokter, de dominee en mangs de boommeister. En veural niet te vegettn Mina Kris! Mina gunk alle boern längs en zee dan: bie Dieks he'k zun lekker stukkje spek had, mär bie Mans kon ter zeker weër niet of..... En Mans wäärn zich ter de volngde kèer wel veur um Mina te vegettn, want dan gunk-e weër aover de straote".

EEN HISTORISCH-GEOGRAFISCHE SCHETS VAN DE WORDING VAN HET NEDERLANDSE EN OVERIJSSSELSE CULTUURLANDSCHAP (II)

In het hiervolgende artikel zullen nog enkele aspecten worden belicht van het functioneren van de samenleving.

DE SOCIALE OPBOUW

Hoe valt (viel) de samenleving uiteen in groepen met verschillende belangen en taken en macht?

Immers, iedere groep streeft naar een inrichting die optimaal voor hem is. Het is dus van belang te weten wie in een bepaalde periode hun stempel op de landschapsontwikkeling hebben weten te drukken (bijv. herendiensten, horigen e.d.).

Dit kennen we onder de naam hofstelsel.

Rond deze hoven woonden altijd geheel of gedeeltelijk horige boeren. Later is het woord hof ook boerenerf, hofstede, hoef of hoeve gaan betekenen.

Het markenstelsel kan evenveel invloed hebben gehad als het hofstelsel.

Door de toenemende bevolking in de late middeleeuwen kwamen er talrijke nederzettingen bij. Dit betekende uitbreiding van het bouwlandareaal. De woeste gronden waren echter noodzakelijk voor het op peil houden van de vruchtbaarheid van de akkers (plaggenwinning voor mestvorming).

Bij schaarste aan woeste grond moesten er daarom regels komen betreffende het gebruik. In dit kader zijn de marken in het leven geroepen. In eerste instantie betekent het woord marke "grens".

Boerengemeenschappen markeerden ten opzichte van elkaar hun invloedsferen, maar ook daarbuiten waren regels voor de individuele boeren.

Grote boeren (meer akkerland) hadden meer rechten.

Ieders aandeel werd uitgedrukt in waardelen of waren. Boeren die waardelen of delen hiervan bezaten werden gewaarde boeren genoemd.

Het aantal waardelen geeft een aanduiding van het aantal boerderijen of families die in die tijd binnen een marke woonden.

Later (o.a. door vererving) kwam opsplitsing in halve, vierde en zelfs tot tweeëndertigste waardelen.

Tot een bepaald waardeel was men in de marke gerechtigd. Wie minder had, kon geen gebruiksrechten claimen. Geheel zonder uitzicht was de positie van hen die geen waardelen of gedeelten daarvan bezaten. Dit waren de keuters. Ze verrichtten vaak landarbeid in dienst van een gewaarde boer. Ze woonden ook niet in een boerderij, maar in een kot of cate (klein huisje). In sommige gebieden kregen ze de kans voor het uitvoeren van ontginningen (kampen). In een later artikel hoop ik uitvoeriger in te gaan op deze ontwikkeling in Salland.

ECONOMISCHE OMSTANDIGHEDEN

Ook de economie heeft invloed op de ontwikkelingen van het landschap. De mens zal steeds proberen in de ingerichte ruimte in zijn bestaan te voorzien.

Het zal dan ook steeds zo gevormd worden dat het onder de gegeven omstandigheden de meeste baten oplevert.

Het hofstelsel ontstond in een periode van verval. Door geldgebrek van de grootgrondbezitters gaven ze de horigen grond in gebruik, zodat deze op die manier in hun onderhoud konden voorzien. Ze moesten dan wel andere tegenprestaties leveren op het land van de grootgrondbezitter (vroomland).

Ook de keuze van gewassen hangt samen met de mogelijkheid tot verkoop. Bij hogere prijzen wordt ook meer grond ontgonnen.

In feite gebeurt deze aanpassing nu ook weer door o.a. ruilverkaveling; omdat in veel gevallen het cultuurlandschap niet voldoet aan de moderne eisen.

BESTUURLIJK-ADMINISTRATIEVE VERHOUDINGEN

Thans is er een uitgebreide wetgeving betreffende de planologische besluitvorming.

Om de invloed in een bepaald gebied te vergroten werd vroeger vaak een actieve kolonisatiepolitiek gevoerd (vooral in de veengebieden). Tegen gunstige voorwaarden werd grond aangeboden. De wijze van ontginning en vorm van de percelen werd van hogerhand bepaald.

Welke facetten vooral voor Salland bepalend zijn geweest hoop ik in een volgend artikel nader te bespreken.

W. Schuring.

WERK GROEP ARCHEOLOGIE

In gezamenlijk overleg en na contact met de eigenaar heeft onze groep als eerste werkterrein gekozen voor de boerderij "Ekencate" van de fam. Van Leussen aan de Twentseweg. Deze keuze komt in de eerste plaats voort uit het feit dat de boerderij met de naaste omgeving een zeer oud verleden heeft, en ten tweede dat i.v.m. nieuwbouw de oude stal met het woonhuis op korte termijn gesloopt moeten worden.

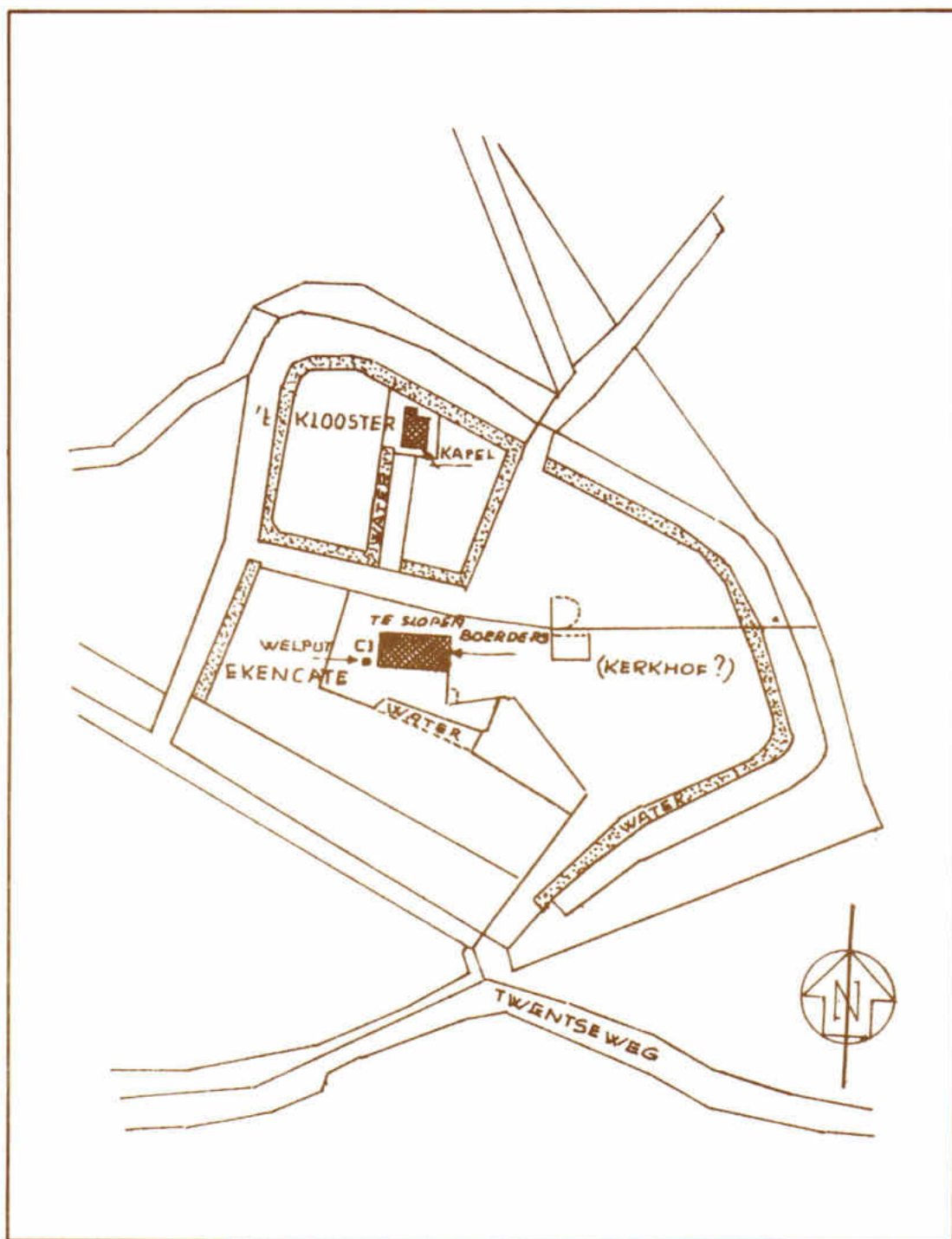
Vooral dit laatste geeft ons de moed en het vertrouwen dat bij het opruimen van de oude boerderij weleens een en ander boven de grond zal kunnen komen (de gedachte aan "de pot met gouden munten" doet ons het water door de mond lopen).

Vooruitlopend op een onderzoek ter plaatse worden enkele naspeuringen gedaan naar de geschiedenis van "Ekencate".

Het verleden van de boerderij gaat vele eeuwen terug.

In het boek van mr. C.W. v.d. Pot "Zwolle's omgeving omstreeks 1900" wordt vermeld dat op het erf Eijckenecaete, Ekenekate of Eeckenkaete in 1416 een kapel heeft gestaan met drie altaren en een kerkhof.....

Dhr. Grootenhuis heeft voor ons enkele stukken uit de archieven in Zwolle onder het stof vandaan gehaald:

Op deze tekening, naar gegevens van minuutplannen uit 1818, is de situatie rondom de boerderij "Eken-cate" aangegeven: de verdwenen kapel, het niet meer bestaande kerkhof, de te slopen boerderij met kelder en welput.

- uit het Archief van het Kadaster en Openbare Registers: minuutplans uit 1818 waar de boerderij "Ekencate" op voor komt op een terrein vlak naast een perceel met opstal genaamd "'t Klooster";
- en een koopacte uit 1830 waarin door het College van Kerkvoogden van de Hervormde Gemeente te Zwolle o.a. wordt verkocht: "het Spijker, schuurtje, kapelle etc" op een terrein 't Klooster.

Bij een eerste bezoek wordt met de bewoners van de boerderij, de fam. Van Leussen, onder het genot van een lekkere kop koffie gepraat over de geschiedenis van "Ekencate". Dhr. Van Leussen kent de boerderij "van binnen en van buiten", hij heeft er z'n hele leven gewoond, en weet ons zodoende heel wat te vertellen:

- dat de kapel er heeft gestaan weet dhr. Van Leussen uit overlevering, maar de grachten rondom 't Klooster zijn 18 jaar geleden met zand gedempt;
- er is ook een oude potstal gesloopt en de materialen daarvan zijn verwerkt in een naast de boerderij gelegen stal;
- ten oosten van de boerderij stonden vroeger een paar oude bomen en de jeugd speelde daar, zoals men dat noemde, op het kerkhof;
- in de oude te slopen boerderij zit nog een oude reeds gedempte kelder, en vòòr de boerderij bevindt zich een eveneens gedempte welput;
- er komen bij graafwerkzaamheden heel wat potscherven en zelfs bijna hele potjes uit de grond tevoorschijn.

Na het verzamelen van al deze gegevens wordt door de groep een voorlopig werkplan opgesteld: een globaal grondonderzoek op het terrein van de kapel en van de begraafplaats en het uitgraven van de welput.

Het eerste onderzoek richt zich dus op het terrein van "'t Klooster". De plaats van de kapel wordt aan de hand van de kaart uit 1818 uitgemeten. Met behulp van een grondboor wordt gezocht naar oude muurresten en inderdaad stuiten we na enig zoeken op oud metselwerk: er heeft dus iets gestaan! We besluiten een nader onderzoek uit te stellen tot betere weers- en werkomstandigheden.

De nieuwsgierigheid is zo groot dat we op het terrein van "het kerkhof" gaan graven met als resultaat het restant van een oude emmer en wat scherven van aardewerk. Ook dit onderzoek laten we voorlopig rusten.

Na het slopen van de boerderij is het terrein rondom de oude welput vrijgekomen, en met een onwaarschijnlijk lijkend enthousiasme beginnen we met het uitgraven van de welput. Dat wil zeggen dat het puin waarmee de put was dichtgegooid, en volgens dhr. Van Leussen was dit twee vrachten vol, er weer uitgepeuterd moet worden.

Enkele zaterdagmorgens worden hieraan besteed, waarbij we steeds dieper in de put maar ook in het water komen.

De enige vondst in de put is tot nu toe een salamander die, omdat hij niet antiek en geen lid van de groep is, liefdevol in een aangrenzende sloot wordt gezet.

De bodem van de put is op dit moment nog niet bereikt, maar we zullen u op de hoogte blijven houden van de meer of minder belangrijke vondsten en graafresultaten op het "Ekencate" bij 't Klooster.

B. Keller

(N.B.: De werkgroep Boerderij- en Veldnamen zal in het volgende nummer van "Omheining" dieper ingaan op de zeer belangwekkende historie van deze oude boerderij.)

UIT DE OUDE DOOS

Vijftig jaar geleden plaatsten ondernemers hun nieuwjaarswensen als volgt in de Heino-
sche Courant.

Nieuwjaarswensen.

HEINO.

Aan allen een gezegend Nieuw-
jaar toegewenst.
A. VAN (AMERON)
Goud- en Zilverwerken.

Aan vrienden en begunstigers een
Gelukkig Nieuwjaar.
J. G. BERKHOF
Electr. Smederij
Rijks Onderwijzer in Hoefbeslag.

Aan vrienden en begunstigers
een gelukkig Nieuwjaar.
J. BIJSEMAAT Szn.

A. BOERS
Bureau „Heinosche Courant”.
p.f.

Aan vrienden en begunstigers
veel heil en zegen.
TH. BROEKS,
en Echtgenoot.
Electr. Brood- en Banketbakkerij.

JOH. M. BUTINK
Raalterweg, Heino.
Brood-, Koek- en Kleingoeedbakkerij
Kruidenierswaren, Chocolade- en
Suikerwerken, Wijnen en Likouren.
Z. N.

Veel heil en zegen aan vrienden
en begunstigers.
K. DEEMTER.

J. HARENK
wenscht geachte vrienden en be-
gunstigers een zalig Nieuwjaar.

Aan vrienden en begunstigers
een gelukkig Nieuwjaar.
O. HARTHOLT,
Winkelier.

Veel heil en zegen toegewenst
aan begunstigers, vrienden en be-
kenden.
Fam. A. KRUISDIJK,
Manufacturen.

W. J. PLATTEL,
Kapper.
p. f.

Aan vrienden en begunstigers
een gelukkig Nieuwjaar.
J. SATINK, Slager.

Veel heil en zegen aan vrienden
en begunstigers.
R. STAVORINUS
en Echtgenoot.

Aan vrienden en begunstigers
een gelukkig Nieuwjaar.
D. VELDHUIS,
Smederij.

H. W. A. HEMELS, Heino,
Piano's — Orgels — Radio.
p.f. Muziekleeraar

P. POLSTRA, Heino,
Auto- en Motorreparatieinrichting,
Autoverhuurinrichting.
p.f. Radio.

Bestuur en redactie wensen alle leden, donateurs en
abonnees prettige kerstdagen en een goed 1982.

HOE BELEEFDEN DE HEINOËRS VROEGER HET KERSTGEBEUREN EN DE JAARWISSELING?

Vandaag de dag besteedt men aan het voorbereiden van de kerstviering heel wat tijd en geld, men wil dit gebeuren uitgebreid gaan vieren. Vroeger - en dan spreken wij over de tijd voor 1925 - werd alles soberder gehouden, maar niettemin intens beleefd. Zonder kerstbomen in huis, zonder bijzondere maaltijden. Hoogstens genoot men van een eigengebakken krentebrood met daarbij chocolademelk. Meerdere keren ging men "nao de kärke". Ook de "vèerdejoarsgangers", d.w.z. zij die alleen op hoogtijdagen gingen, zag men in de kerk.

Nachtdiensten kende men niet. De Nachtmis begon 's morgens om 5 uur, gevolgd door de Dageraadsmis en de Dagmis. Het was dan ook niet zo verwonderlijk dat deze reeks slechts door een gedeelte van de gelovigen werd bijgewoond, want die vergde toch altijd nog zo'n 1 1/2 à 2 uur.

Zeker mag niet onvermeld blijven dat men, geheel passend in de sfeer van die tijd, beslist lopend naar de kerk ging. Daarom ging men op kerstavond dan ook vroeg te bed, vermoeid van al het werk dat gedaan was. Alles werd nl. op de dag voor de kerst schoon gemaakt, in sommige gezinnen werd keurig zand gestrooid op de keukenvloer. Gereedschappen en melkgerei werden binnen gehaald, soms zelfs de weidehekken. Mestkruiwagens werden schoongemaakt en niet eerder weer gebruikt dan na de kerstdagen. Voor het vee werd alleen het hoogstnodige gedaan, zoals voeren, drenken en melken. Dit laatste gebeurde bij velen die dag reeds om 4 uur 's middags. Vroeg moest alles kant en klaar zijn. Stil was het die avond. De komst van het kerstkind was aanstaande.....

De volgende dag ging men, zoals gezegd, dus lopend naar de kerk, het liefst met het hele gezin. Over soms bevroren maar ook wel door modderige zandpaden, zodat het weleens nodig was om een extra paar schoenen bij zich te hebben, eventueel een paar klompen. Vlak voor het dorp werden schoenen of klompen uitgetrokken en aan de kant gelegd onder wat struiken. Men trok schoon schoeisel aan en ging netjes naar de kerk. Op de terugweg vond wisseling nog eens plaats. Sommigen kwamen van zeer ver, doch maakten met genoeg nog

een omweg, om gezamenlijk met buren of familie als een grote groep naar de kerk te kunnen gaan.

Naast de kerkdiensten waren er nog andere diensten of samenkomsten, bv. het kerstfeest van de zondagsschool onder leiding van freule Van Dedem. Misschien kan men de huidige volkskerstzangavond wel vergelijken met de vroegere "Engelenzang" (zoals mijn zegsman die noemde), een zangdienst op de avond van de eerste kerstdag, waar iedereen welkom was. Soms werden er op de tweede kerstdag nog eens kerstsamenkomsten georganiseerd, maar deze waren dan vooral bestemd voor gezinnen uit de buurtschappen.

Er was weinig vertier voor de jeugd in die tijd. Schaatsen, als er ijs was, werd aan weinigen toegestaan, evenmin vissen of buurten. Er werd gelezen, maar ook deed men spelletjes als dammen, kwartetten en mens-erger-je-niet. Maar in de meeste gezinnen beslist niet kaarten! Zingen in gezinsverband kwam ook voor, zij het niet algemeen.

Door sommigen werd speciaal op de eerste kerstdag de keulse pot open gemaakt. De snijbonen daaruit, met een flink stuk worst, vormden een lekkernij; met als nagerecht dikke rijst met boter, bestrooid met kaneel en witte suiker of enkel basterdsuiker. Door anderen werden er dikke gistpannekoeken gegeten met chocolademelk of wat daarop leek: cacaopoeder aangemaakt met ietsje melk en verder met veel heet water. Ja, het waren geen beste tijden, men leefde sober. Vooral voor de jeugd was het misschien een saaie tijd, maar toch beleefde iedereen intens de nieuwe symbolische geboorte van het Christuskind. De donkere dagen waren voorbij. Ook voor de allerarmsten met een kerkelijke uitkering van 5 à 10 gulden was het dieptepunt van de winter bereikt.

De sfeer van het gezamenlijk vieren, die het kerstfeest kenmerkte, maakte plaats voor wat meer aandacht voor zichzelf. Er werd weer gedacht aan bussen verzamelen voor het "schieten" met carbid op oud en nieuw, er werden enkele "snisters" gekocht, enz.

Op oudejaarsavond gingen velen ter kerke, doch veel vrouwen bleven thuis voor het poffertjes bakken. Raapolie moest worden heet gemaakt en dat stonk eerst geweldig, maar eenmaal goed heet, dan waren de poffertjes snel klaar. De poffertjestafel werd gereed gemaakt. Als de kerkdienst was afgelopen

klonken de eerste knallen van de carbidbussen. Snisters werden tussen de huiswaarts kerende meisjes gegooid, die gillend op de vlucht gingen. Komt daarvan de naam voor een bepaald soort knallers: gillende keukenmeiden?

Om een uur of negen kwam men thuis uit de kerk en dan verdwenen er vele poffertjes in de hongerige magen, zodat de trek op nieuwjaarsdag meestal niet zo groot meer was. Oudejaarsavond werd niet "uitgezeten", zoals tegenwoordig. Een borreltje van 5 cent werd er gedronken en als het even kon nog een halfje er achteraan. Op nieuwjaarsdag ging men, vooral in de buurtschappen "niejoarschieten", d.w.z. men wipte even bij elkaar binnen om een nieuwjaarswens uit te spreken. Er kwamen poffertjes op tafel en er werd een glaasje bij geschonken. En dan kon het weleens gebeuren, dat men vooral na een rondgang door een nogal uitgestrekte buurtgemeenschap, de weg niet meer zo goed zag en ernaast terecht kwam. En als er tegen de avond gemolken moest worden kwam de melk niet altijd precies in de emmer terecht.....

Ook kinderen en jongelui maakten zo'n rondgang door de buurt. Kinderen knalden met hun klapperpistooltjes of hun schietlood (soms gemaakt van een oude sleutel en een spijker) - de munitie bestond uit "knäppertjes" en luciferskoppen - en werden onthaald op alcoholvrije kinderlikeur, "mollnbloed" genoemd. Jongelui nuttigden boerenjongens en ouderen een glaasje klare, een citroentje of een wijntje.

In de maand januari werden familieleden, kennissen en vrienden bezocht. Jongeren haalden in die tijd nog weleens katekwaad uit, "ruitjetikken" en "schoorsteenafdekken" waren erg geliefd. Tot grote hilariteit van plagers en geplaagden gleed eens een van de klimmers van het dak af en kwam terecht in de zachte smurrie van een verse mesthoop.....

Ziehier in het kort iets over de viering van kerstmis en jaarwisseling in vroeger tijden. Minder spectaculair dan tegenwoordig misschien, maar toch een belevenis waar ouderen heden nog van kunnen nagenieten.

Voor de verstrekte gegevens bedank ik gaarne de echtparen Boersma en Lindeboom en de heren Groot Beumer en Roe-sink.

R. Meindersma

SPOORLIJN ZWOLLE-ALMELO HONDERD JAAR

Op 1 januari 1881 werd de spoorlijn Zwolle-Almelo officieel in gebruik genomen. Dat er aan deze officiële opening heel wat is vooraf gegaan kunt u zich voorstellen.

Al in 1873 kwam het aanleggen van een spoorlijn aan de orde in de Heinose gemeenteraad. Op 7 mei van dat jaar besloot deze Raad nl. tot verhoging van de post uitgaven van de begroting 1873 met een bedrag van f. 18,95 teneinde te kunnen uitbetalen "aan de Burgemeester zijne verschoten reis- en verblijfkosten naar en in 's-Gravenhage, ter bespreking op uitnodiging van de Raad met den Minister van Binnenlandsche Zaken, de aangelegenheid van de spoorweg door de provincie van Zwolle naar Almelo langs Heino, Raalte, het Nijverdal en Wierden".

Er moest veel land worden aangekocht, wat nogal eens problemen opleverde. De landerijen gelegen aan de te bouwen spoorlijn werden al in 1875 in kaart gebracht en de eigenaars ervan benaderd. Zo verkocht Daniël Zielman wei- en bouwland totaal groot 2 ha 65 a en 23 ca voor f. 11264,—. Teunis Horstman verkocht 1 ha 10 a en 58 ca weiland voor f. 4582,88 en Frederik Jan van der Kolk ontving voor 40 a en 47 ca een bedrag van f. 1241,40. De Spoorwegen betaalden dus een prijs van 30 à 40 cent per vierkante meter. Dit in kaart brengen en aankopen van de gronden behoorde tot het voorbereidende werk. In 1878 vond de aanbesteding plaats van de kunstwerken, het grondwerk, de bovenbouw en de overgangswerken. De firma J. de Klerk uit Werkendam nam het werk aan voor f. 1.674.170,— en er zou volgens de stukken geregeld en krachtig aan gearbeid moeten worden. In datzelfde jaar werd een begin gemaakt met de afgraving van de Hellendoornse berg (waardoor het ravijn bij Nijverdal ontstond) om grond te verkrijgen voor de spoorlijn. De firma Schaafsma werd een jaar later aannemer van de te bouwen werken tot beveiliging en bewaking. Er was reeds een begin gemaakt met het spoorwegterrein van Heino en in 1879 werd het station te Zuthem opgeleverd. Het stationsgebouw in Heino was al wel voorzien van pannen maar moest nog worden afgewerkt.

Het gemeentebestuur van Heino zag in, dat een grote verandering als het in gebruik nemen van een spoorlijn wat de veiligheid betreft allerlei consequenties met zich mee zou

Station Heino

brengen. De Raad besloot dan ook op 7 sept. 1880 tot het doen plaatsen van 10 lantarenpalen "met derzelver lantarens" tegen de tijd, dat de spoorlijn in gebruik werd genomen. Ook moest er iemand worden aangesteld, die belast zou worden met de bediening van de lantarens. Het leek de burgemeester goed deze lantarenopsteker tevens de taak van nacht- of klepperwacht op te dragen. Na schriftelijke stemming werd als zodanig benoemd Hermannes Harrink. Per 1 jan. 1882 werd tot lantarenopsteker bij het station benoemd de spoorwachter, voor f. 4,— per jaar.

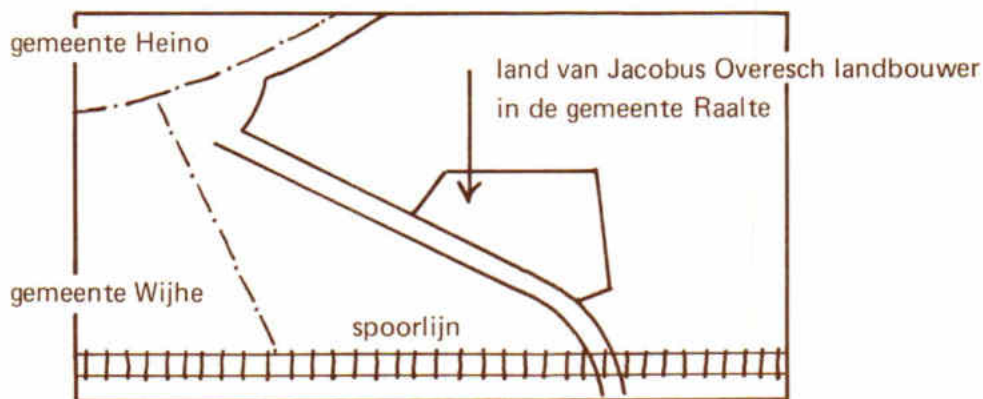
Tevens werden er besluiten genomen, die verband hielden met de handhaving van de goede orde. Zo luidde artikel 3 van een verordening, dat de reizigers die per rijtuig naar het station kwamen, deze moesten plaatsen tegenover het stationsgebouw en in regelmaat naast elkaar. Het eerste aankomende rijtuig nam de eerst aan te wijzen plaats in, het tweede daarnaast en vervolgens, terwijl men zich in elk geval moest vergenoegen met de plaats door de politie aangewezen. Bij het verlaten van het stationsplein moest stapvoets worden gereden en de koetsier mocht tijdens het wachten het rijtuig niet verlaten. In geen geval zouden de paarden van het tuig mogen worden ontdaan. Ook was het niet toegestaan, dat de koetsier van het rijtuig in kennelijke staat van dronkenschap verkeerde of zich als zodanig gedroeg.

Ook dragers, kruiers en wegwijzers moesten zich aan bepaalde regels houden. In artikel 9 vonden we: "Het is verboden het publiek in de vrije keuze van een koetsier, drager, krui-er of wegwijzer te belemmeren, of door aanroeping, aanhouding of andere middelen te bemoeilijken. Drag-ers, krui-ers of wegwijzers mogen geen andere plaats innemen dan die hen door de politie wordt aangewezen".

Tot zover iets over de besluiten van B. en W. in 1880.

Het werk aan de spoorlijn ging ondertussen verder. Tengevolge van de vorst konden de grondwerken, de kunstwerken en de werken aan de bovenbouw pas weer in februari worden hervat.

De doorgraving van de Hellendoornseberg werd voortgezet, doch de afstand bleek toch wel een bezwaar te zijn. De aannemer kocht dan ook bij Heino een stuk grond van Jacobus Overesch, gelegen in de gemeente Raalte (zie schetsje), en groef dat af. Deze grond

werd gebruikt voor het ophogen en vergroten van het emplacement te Zwolle. Bij dat afgraven ging hij naar de zin van Overesch veel te diep, maar het schijnt dat er wat dat betreft geen afspraak was gemaakt. Op deze wijze ontstond het Jacobsgat (Jaopiksgat), een naam die aanvankelijk spottend bedoeld zal zijn.

In ditzelfde jaar kwamen de zg. wachtshuizen eveneens gereed en naderde de spoorweg zijn voltooiing. De officiële opening kon plaats vinden.

In de Zwolsche Courant van 28 december 1880 lezen we de volgende advertentie:

PROGRAMMA VOOR DE FEESTELIJKE VIERING DER OPENING VAN DEN SPOOR- WEG ZWOLLE-ALMELO

Donderdag 30 december 1880.

voorm. half elf

: Vertrek van den feesttrein van het station Zwolle.

12 uur

: Aankomst te Almelo.

Dejeuner aangeboden door de feestcommissie te Almelo.

nam. half drie

: Vertrek van den feesttrein uit Almelo.

nam. 5 uur

: Feestmaaltijd in Odeon te Zwolle.

Donderdag 30 december zullen op de lijn Zwolle-Almelo de volgende extra treinen loopen.

- I. Feesttrein van Zwolle)
Vertrek Zwolle 10.30 v.m.) Op de tusschenstations rijdt deze trein door
Aankomst Almelo 11.45 v.m.)
- II. Feesttrein van Almelo
Vertrek Almelo	2 uur n.m.
Aankomst Wierden	2.08 n.m.
Vertrek Wierden	2.18 n.m.
Aankomst Nijverdal	2.28 n.m.
Vertrek Nijverdal	2.43 n.m.
Aankomst Raalte	3 uur n.m.
Vertrek Raalte	3.15 n.m.
Aankomst Heino	3.24 n.m.
Vertrek Heino	3.34 n.m.
Aankomst Zuthem	3.42 n.m.
Vertrek Zuthem	3.50 n.m.
Aankomst Zwolle	4 uur n.m.
- III. Terugkeer naar Almelo
Heino en Zuthem worden op de terugweg niet aangedaan.

UIT DE ZWOLSCHE COURANT VAN 31 DECEMBER 1880

De directeur der exploitatie-maatschappij was zoo welwillend kosteloos extra-treinen beschikbaar te stellen voor de feestelijke opening en heden morgen (dit is dus 30 december) te half elf waren allen die aan den tocht zouden deelnemen, met het stedelijk muziekkorps onder leiding van den luitenant-kapelmeester Wagner, en honderden verdere belangstellenden, op het station alhier tegenwoordig.

Precies te half elf zette de feesttrein zich in beweging, onder het spelen van het "Wien Neerlandisch bloed" door het muziekkorps, dat eveneens in den trein had plaats genomen.

Overal langs de lijn zag men bij de stations veel belangstellenden.

Te Almelo aangekomen begaf men zich in optocht met 't Zwolsche muziekkorps aan 't hoofd en 't Almelosche aan 't einde van den stoet naar het sociëteitsgebouw.

Om twee uur werd de terugtocht aanvaard.

Op alle stations werd nu volgens het programma eenige minuten stilgehouden.

Niet overal vond men daar belangstelling. Te Wierden en Nijverdal waren wel een massa personen buiten het station, maar de burgemeesters dier gemeenten schitterden door afwezigheid. Beter was het te Raalte. Te Heino was het weder kalm. Daar het feest geen officieel karakter droeg, scheen de burgemeester het onnoodig geacht te hebben van zijn belangstelling door tegenwoordig te zijn, te doen blijken.

Ook te Zuthem was het stil, behalve natuurlijk buiten en rondom het station.

[illegible]

Nederlandsch Spoorboekje, Oct. 1902.

VAN DE BESTUURSTAFEL

Sinds het verschijnen van de vorige "Omheining" zijn er door het bestuur weer allerlei zaken behartigd.

Op 18 september werd er 's avonds een excursie georganiseerd naar de Oudheidkamer in Wijhe, waaraan een twintigtal leden deelnamen. Het was een gezellige en geslaagde avond.

Donderdagmorgen 24 september kreeg onze voorzitter, de heer H. van der Veen, een cheque uitgereikt ter waarde van f. 500,00 door mevrouw M. van Toorenbergen-de Veer van het plaatselijk comité voor de Zomerpostzegels te Zwolle. Het landelijk comité had positief gereageerd op onze aanvraag om geldelijke steun.

Van de opbrengst van de zomerpostzegels wordt ieder jaar 40% uitgekeerd aan landelijk werkende organisaties en 50% wordt gereserveerd voor projecten van lokaal of regionaal belang. Deze 50% wordt volgens een bepaalde sleutel over de verschillende provincies verdeeld. De resterende 10% wordt gereserveerd voor soortgelijke projecten in de Nederlandse Antillen.

In elk van deze drie gevallen wordt uitgegaan van het principe dat 50% van het beschikbare bedrag bestemd is voor culturele belangen en dat projecten op het gebied van volksgezondheid en maatschappelijk welzijn elk met ongeveer 25% worden gesteund.

De 13e oktober was er 's avonds in café restaurant "Marktzicht" gelegenheid om een film over Heino te gaan bekijken, die de CLAVV in 1963 had laten maken ter gelegenheid van haar 50-jarig bestaan.

Een derde deel van de leden maakte daarvan gebruik en het was die avond dan ook gezellig druk. Vooral ook omdat de heer Jan Bieleman in ons midden was om over zijn boek "Heino, een geschiedenis van mens en plaats" te vertellen. Hij deed dit onder meer tijdens het vertonen van een diaserie.

Hoewel nog op bescheiden schaal, heeft het bestuur een aanvang gemaakt met het rangschikken van de foto's die een aantal leden ons reeds geschonken heeft.

Ook waren we blij met de kranteknipsels over Heino, waarmee enkele leden ons verrasten.

Tenslotte nog dit:

De jaarvergadering van de vereniging zal worden gehouden op dinsdagavond 2 maart 1982.

OPROEP!

Kan iemand mij helpen aan een foto of een prentbriefkaart van het vroegere station "Zuthem"?

Dit i.v.m. een artikel, dat ik hierover aan het schrijven ben.

Reacties s.v.p. sturen naar het redactieadres.

M. Hof